

BETROUWBAARHEID BEOORDELEN:
**De invloed van journalistieke objectieve stijl op
geloofwaardigheid**

Een vergelijking tussen scholieren en docenten

Universiteit
Leiden

Masterscriptie

Naam: Sandrine Thelosen
Studentnummer: s1432958
Opleiding: MA Media Studies: Journalistiek en Nieuwe Media
Begeleider: dr. Alexander Pleijter
Tweede lezer: dr. Peter Burger
Datum: 26 juli 2019

Samenvatting

Steeds meer mensen geven aan dat ze niet weten wat ze wel en niet moeten geloven in de (online) media. Jongeren gebruiken steeds minder nieuwsmedia en als ze nieuws consumeren doen ze dat dikwijls online. Dat hoeft geen enkel probleem te zijn voor de vergaring van hun informatie, mits zij de online nieuwsberichten goed kunnen beoordelen. De mediawijsheid van jongeren, maar ook van volwassenen, moet daarvoor dus ontwikkeld zijn. Dit gaat om het begrijpen, analyseren en op waarden schatten van nieuws. Geloofwaardigheid of *credibility* is een subjectief oordeel over hoe betrouwbaar een artikel is. In dit onderzoek ligt de focus op *message credibility*. Objectiviteit is een van de aspecten om de geloofwaardigheid van een artikel te vergroten. Journalisten gebruiken strategieën om objectief over te komen. Drie van dit soort elementen worden gebruikt in dit onderzoek: de kop, de stijl van de tekst en de bronvermelding. Het is de vraag of middelbare scholieren en hun docenten in staat zijn om deze elementen te herkennen. Aan de hand van een veldexperiment en interviews wordt de gedachtegang van de respondenten geanalyseerd. Zij krijgen artikelen te lezen, waarvan de helft gemanipuleerd is en geven vervolgens aan waarom ze een tekst wel of niet geloofwaardig vinden. Hieruit is gebleken dat zowel scholieren als docenten zich niet erg bewust zijn van de elementen van objectiviteit. De docenten waren meer kritisch dan de scholieren. Correcte bronvermelding wordt het vaakst als argument voor geloofwaardigheid gezien. Voor dit onderzoek waren alle artikelen van één medium afkomstig in de hoop dat dat geen rol zou spelen. Het bleek echter dat de meeste respondenten in het medium het meest geloofwaardige element zagen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Geloofwaardigheid van het nieuws	7
2.1 Jongeren en media	7
2.1.1 Mediagebruik van jongeren	7
2.1.2 Interesse in nieuws onder jongeren	9
2.2 Mediawijsheid	11
2.2.1 Wat is mediawijsheid?	11
2.2.2 Digitale vaardigheden van jongeren en volwassenen	14
2.2.3 Eerder onderzoek naar <i>media literacy</i>	15
2.3 <i>Credibility</i>	16
2.4 Objectiviteit	19
2.5 Deelvragen	20
3. Onderzoeksmethode	22
3.1 Veldexperiment met interviews	22
3.2 Onderzoeksmateriaal	23
3.3 Selectie van respondenten	25
3.4 Interviews	26
3.5 Kwaliteitscontroles	27
4. Resultaten	28
4.1 Scholieren	28
4.2 Docenten	32
4.3 Een vergelijking	35
5. Conclusie en discussie	38
Bibliografie	42
Bijlagen	
1. Artikelen	45
2. Enquête	51
3. Selectie leerlingen en docenten	52
4. Onderzoekslogboek	53
5. Transcripten scholieren	54
6. Transcripten docenten	74

1. Inleiding

De afgelopen jaren neemt de term *fake news* een hoge vlucht. De Amerikaanse president Trump lijkt patent te hebben op het benoemen van het fenomeen, maar eigenlijk is de term in zijn algemeen niet weg te slaan uit de media. Volgens actualiteitenprogramma *Nieuwsuur*¹ zouden neppe accounts ongemerkt op sociale media de mening van grote groepen mensen kunnen beïnvloeden. Zeker als deze moderne propaganda verkiezingsuitslagen beïnvloedt, is *fake news* veel meer aanwezig dan men vermoedt. Onderzoek in opdracht van *de Volkskrant*² in 2017 wees uit dat veel Nederlanders niet meer wisten wat ze wel en niet moesten geloven. Voor minister Kaja Ollongren van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties waren de zorgen over nepnieuws reden genoeg om een campagne te starten. Het doel: nepnieuws herkennen en mediawijsheid bevorderen onder het motto 'Blijf Nieuwsgierig. Blijf kritisch' (Rijksoverheid, 2019).

Nepnieuws is bedoeld om mensen politiek te beïnvloeden of om geld te verdienen aan kijkers of lezers (Crooke, 2018). De term nepnieuws of *fake news* wordt vaak in één adem genoemd met misinformatie en desinformatie. Het is belangrijk het verschil weer te geven. Desinformatie is, evenals nepnieuws, informatie die – doelbewust – een valse weergave is van de werkelijkheid om het proces van waarheidsvinding te verstoren. Als het gaat om een onbedoelde of onopzettelijk verkeerde weergave van de werkelijkheid wordt dat misinformatie genoemd (Raad voor Openbaar Bestuur, 2019, p. 31). Uit onderzoek van het Rathenau Instituut blijkt dat desinformatie nog geen grote negatieve impact op de Nederlandse samenleving heeft, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Verenigde Staten. De onderzoekers geven hiervoor de volgende verklaringen.

1. 'Ook al bereikt het nieuws mensen steeds meer langs digitale kanalen, toch hebben de klassieke media (kranten en omroepen) in Nederland nog steeds een stevige positie in het medialandschap, zowel offline, als ook online.
2. In Nederland circuleert wel desinformatie op internet, maar over het algemeen is dit clickbait ('klikaas'), gefabriceerd om mensen naar advertentiesites te lokken. Slechts een beperkt deel daarvan heeft een politiek karakter.
3. Tot op heden werken Nederlandse mediabedrijven nog nauwelijks met algoritmische personalisatie' (Keulen e.a., 2018, p. 4).

Mediawijsheid wordt vaak als een van de oplossingen gezien in het debat over nepnieuws, desinformatie, misinformatie. In het rapport *Zoeken naar waarheid* van de Raad voor Openbaar

¹ Zie: <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2201690-trollen-en-bots-beinvloeden-ook-jouw-mening-zonder-dat-je-het-merkt.html>

² Zie: <https://www.volkskrant.nl/binnenland/nederlanders-bezorgd-over-nepnieuws-een-op-drie-weet-vaak-niet-meer-wat-waar-is-en-wat-onwaar~a4548928/>

Bestuur wordt geprobeerd de invloed van digitalisering op het functioneren van onze democratie te duiden. Een van de aanbevelingen die daarin wordt gedaan is ‘investeer in digitale én democratische vaardigheden van burgers’ (Raad voor Openbaar Bestuur, 2019, p. 56). Ook het Rathenau Instituut stipt de snelle technologische ontwikkelingen en achterblijvende mediawijsheid aan. De onderzoekers adviseren om onder alle burgers de kennis te vergroten over het functioneren en de risico’s van (digitale) nieuwsvoorziening (Keulen e.a., 2018, p. 6). De oproep tot aandacht voor mediawijsheid speelt tevens op Europees niveau. Een groep experts, die in januari 2018 werd aangesteld door de Europese Commissie, deed onderzoek naar (online) desinformatie en concludeerde onder andere dat aandacht voor mediawijsheid nodig is om mensen door het huidige digitale medialandschap te leiden (High Level Expert Group on Fake News and Online disinformation, 2018).

Hoe mediawijs zijn wij eigenlijk? Welke elementen maken een tekst geloofwaardig voor de lezer? En is het publiek in staat die betrouwbaarheid te beoordelen? Deze vragen staan in dit onderzoek centraal. Met de komst van nieuwe en sociale media lijkt de grens tussen waar en niet waar steeds moeilijker te bepalen. Ten eerste is het tegenwoordig voor iedereen mogelijk om ‘nieuws’ op internet te zetten. Door de vrije toegang tot publiceren op het web kan iedereen een artikel plaatsen. Als lezer is het soms moeilijk te bepalen of het bericht van een willekeurige schrijver komt of van een journalist die zich keurig heeft gehouden aan de journalistieke normen, zoals hoor- en wederhoor, zorgvuldig gekozen bronnen, etc. Daarnaast verspreidt de Engelse taal zich over de wereld, wat zorgt voor nog meer content die voor een grote groep toegankelijk is (White & Thomson, 2008). De keuze aan artikelen is dus zeer groot. Ten derde is de scheiding tussen genres minder zichtbaar op het wereldwijde web. Nieuws, entertainment en alles wat daartussen ligt, staat momenteel door elkaar (Metzger e.a., 2003, p. 295). De enorme hoeveelheid informatie maakt het onoverzichtelijk en steeds lastiger te bepalen wat geloofwaardig is. Misinformatie verspreidt bovendien sneller als het gaat om precare onderwerpen, zoals nieuws over crises of de volksgezondheid. Voor veel mensen is het in dat geval niet duidelijk wat er speelt, maar men wil er wel graag veel over weten (Mo Jang & Kim, 2017, p.295).

Tegelijkertijd proberen professionele nieuwssites zich in al deze berichtgeving te onderscheiden. De professional probeert objectiviteit, neutraliteit en onafhankelijkheid na te streven (Shapiro, 2010, p. 146). Het is de veronderstelling dat deze aspecten de geloofwaardigheid van nieuwsbericht vergroten. Het is dan wel zaak dat de nieuwsconsument deze eigenschappen daadwerkelijk herkent. Hiervoor is het van belang dat de kennis van mediawijsheid groeit. Alleen op die manier kan het publiek wegwijs worden in het huidige medialandschap. In hoofdstuk 2 zal worden besproken welke criteria aan mediawijsheid (*media literacy*) zijn gekoppeld.

Dit onderzoek zal zich richten op het verschil in mediawijsheid tussen scholieren in het middelbaar onderwijs en hun docenten. Beide groepen zijn van wezenlijk belang. De huidige

scholieren groeien op in een samenleving die doordrenkt is van de sociale media. Al van kleins af aan hebben deze jongeren filmpjes kunnen kijken op een telefoon en informatie kunnen zoeken op een tablet. Nog nooit was de toegang tot informatie zo makkelijk. De vraag is of zij daardoor ook als experts op dit gebied kunnen worden gezien. De docenten zijn de aangewezen personen om de scholieren te onderwijzen in de jungle van de digitale media. Op school leren de jongeren informatie gebruiken en werkstukken schrijven. Veelal is deze informatie afkomstig van het internet en niet zelden heeft het te maken met de actualiteit. Het is echter een feit dat het gros van de docenten hier zelf nooit in onderwezen is. Zeker de groep, die voor 1980 geboren is, heeft het allemaal op latere leeftijd moeten aanleren. In hoofdstuk 2 zal verder worden gesproken over waarom voor deze twee groepen gekozen is. Er wordt regelmatig onderzoek gedaan naar de digitale expertise en mediawijsheid van verschillende groepen. Ook scholieren zijn hier dikwijls het onderwerp van geweest. Er is echter weinig vergelijkend onderzoek geweest en dat maakt de scholieren en hun docenten zo interessant. Wellicht kunnen de resultaten van deze verkenning een eerste stap zijn om een aanbeveling te formuleren voor de praktijk.

Het doel van het onderzoek is om een eerste indruk te krijgen van of de objectieve stijl van nieuwsberichten van invloed is op de geloofwaardigheid. Op die manier wordt gekeken hoe scholieren en docenten tot de conclusie komen of een nieuwsbericht geloofwaardig is of niet. Aan de hand van een veldexperiment in combinatie met interviews bij scholieren uit de derde klas VWO en hun docenten zal dit worden onderzocht. Hierbij wordt gekeken naar meerdere nieuwsartikelen, waarvan de helft is gemanipuleerd. Er zijn elementen van journalistieke objectieve stijl aan toegevoegd, of opzettelijk weggelaten. Er wordt onderzocht welke eigenschappen de respondenten herkennen en hoe zij deze interpreteren: als geloofwaardig of niet. Enerzijds kan op die manier worden geconcludeerd of de docenten capabel genoeg zijn hun scholieren hierin te onderwijzen. Anderzijds wordt onderzocht of de scholieren wel zo mediawijs zijn als er in deze tijd van hen wordt verwacht. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Hoe beoordelen scholieren en docenten de geloofwaardigheid van berichten die voldoen aan de objectieve journalistieke stijl ten opzichte van berichten die daar niet aan voldoen?

In het volgende hoofdstuk zal een theoretisch kader worden geschetst. Daarin wordt afgebakend wat de journalistieke objectieve stijl inhoudt en wordt uiteengezet wat geloofwaardigheid inhoudt. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de onderzoeksmethode uiteengezet, waarna in hoofdstuk 4 de resultaten worden gepresenteerd. In hoofdstuk 5 worden conclusies getrokken en de deelvragen beantwoord. Het onderzoek eindigt met een discussie en een aanbeveling voor eventueel verder onderzoek.

2. Geloofwaardigheid van het nieuws

In dit hoofdstuk wordt een theoretisch kader geschetst voor dit onderzoek. Allereerst zal worden behandeld welke onderzoeken er zijn gedaan naar het gebruik van (digitale) media onder jongeren. Daarna zullen relevante theorieën over mediawijsheid en digitale vaardigheden worden behandeld. Vervolgens zal het concept geloofwaardigheid worden afgebakend en uitgelegd. Tot slot zal aan bod komen wat er in *journalism studies* wordt verstaan onder objectiviteit. Op deze manier is te ontdekken welke onderzoeken al zijn voltooid op het gebied van de geloofwaardigheid in de journalistiek en welk hiaat dit onderzoek zou kunnen opvullen. Ook zullen hier de deelvragen van dit onderzoek aan de hand van de theorie worden gepresenteerd en van uitleg worden voorzien.

2.1 Jongeren en media

‘De traditionele nieuwsmedia hebben veel moeite om jongeren te bereiken. Over het algemeen consumeren scholieren nieuws vluchtiger dan volwassenen, zijn ze minder loyaal aan bepaalde media, en minder bereid om voor nieuws te betalen’ (Bardoel en Wijfjes, 2015, p. 313). Jo Bardoel en Huub Wijfjes schetsen de algemene tendens ten opzichte van nieuws consumerende jongeren. Het is een ietwat treurig beeld wellicht, en bovendien erg aan verandering onderhevig.

Het is de vraag of jongeren inderdaad minder nieuws consumeren. Het is interessant welke platformen zij dan wel raadplegen om aan hun informatie te komen. De achterliggende aanname is minstens zo evident: zijn jongeren ook daadwerkelijk minder geïnteresseerd in nieuws? Deze paragraaf is opgedeeld in twee delen. Het eerste deel is gericht op het mediagebruik van jongeren. Vervolgens wordt verder ingegaan op de interesse van jongeren in nieuws.

2.1.1 Mediagebruik van jongeren

Het gebruik van sociale media is de afgelopen jaren enkel toegenomen. Sinds 2017 maakt meer dan 90 procent van de respondenten uit de Mediamonitor (2019) van het Commissariaat van de Media gebruik van sociale media en dat percentage stijgt nog steeds licht. Het gaat daarbij om algemeen gebruikt, niet enkel nieuwsconsumptie. Onderzoek van het CBS (2018) wees uit dat hoe ouder de leeftijdscategorie, hoe geringer het aantal minuten dat eraan besteed wordt per dag (CBS, 2018, p.7). De hoofdzakelijke reden voor mensen om sociale media te gebruiken is contact met anderen, maar informatievoorziening scoort ook hoog (CBS, 2018, p. 16). Deze trend van het gebruik en belang van sociale media doet waarschijnlijk weinig mensen verbazen. Het is natuurlijk de vraag in hoeverre de nieuwsvoorziening hier onderdeel van is.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Regelmatig wordt er onderzoek naar het gebruik van media onder jongeren. Omdat dat echter zwaar samenhangt met technologische ontwikkelingen die elkaar op rap tempo opvolgen moeten deze goed in de tijd geplaatst worden. Onderzoek uit 2011 onder jongeren laat zien dat de televisie dan nog steeds het meest gebruikte medium is om nieuws tot zich te nemen. Van de minimale gebruiker tot de echte nieuwsjunk: allen besteden ze tijd aan tv. Dit kan het gevolg zijn van dat de televisie ingebakken zit bij het opgroeien van jongeren (Van Cauwenberge, Beentjes & d'Haenens, 2011, p. 73-74). Ter nuancering: de smartphone was op dat moment nog bezig de wereld te veroveren en zeker niet volledig toereikend voor deze jonge doelgroep. Bij de groepen in het onderzoek die als bovengemiddelde gebruikers van nieuws werden beschouwd, was het internetgebruik hoger. Hierover kan geconcludeerd worden dat internetgebruikers dit dus naast de traditionele media gebruiken en niet ten koste van (Van Cauwenberge, Beentjes & d'Haenens, 2011, p. 73-74).

Stichting Kennisnet bracht in 2015 de *Monitor Jeugd en Media* uit. Hiervoor werden Nederlandse scholieren door middel van enquêtes en interviews ondervraagd. De jongeren gebruikten weinig gedrukte media (Stichting Kennisnet, 2015). Als jongeren al kranten lezen, zijn het dikwijls de gratis exemplaren die zij verkrijgen in het openbaar vervoer of soortgelijks (Costera Meijer, 2007, p. 98). Wel kwam uit de monitor dat de scholieren iedere dag digitale media gebruikten, zowel voor school- als privédoeleinden. De scholieren gebruikten zowel nieuwssites als andere bronnen om aan informatie te komen. YouTube was de meest gebruikte methode om iets op te zoeken. De oudere leeftijdsgroep (13-18 jaar) maakte vaker gebruik van het internet, dan dat zij naar informatieve tv-programma's keken. Iets wat voor de jongere groep (10-12 jaar) andersom gold (Stichting Kennisnet, 2015).

In de Mediamonitor (2019) wordt bevestigd dat jongeren minder nieuws consumeren dan volwassenen. Dit geldt echter voor offline nieuws (televisie, dagbladen). De leeftijdsgroep 13 t/m 19 jaar scoort hoger in het gemiddelde bereik van landelijke dagbladen dan de groep 20 t/m 49 jaar. Bij de vijftigplussers is een forse stijging te zien. Tegelijkertijd is er in alle leeftijdscategorieën een daling te zien ten opzichte van voorgaande jaren (Commissariaat van de Media, 2019, p. 25). Jongeren vernemen het nieuws via hun smartphone en gebruiken daarbij voornamelijk de apps van traditionele mediamerken, zie tabel 2.1. Ruim 90 procent van de Nederlanders van twaalf jaar en ouder is tegenwoordig in het bezit van een smartphone met internet. De Mediamonitor noemt de toename van het gebruik van internetfilmpjes bij nieuwsconsumptie opvallend. Jongeren bekijken deze via sociale media en wordt door de meerderheid van de Nederlanders gebruikt als aanvulling op het nieuws.

Tabel 2.1 Voornaamste nieuwsmedia type per leeftijdsgroep, in procenten (Mediamonitor, 2019)

	Totaal	18-24	25-34	35-44	45-55	55+
Televisie	39	20	23	36	44	48
Print	11	6	7	5	7	17
Radio	9	10	12	6	7	10
Online (zonder sociale media/blogs)	31	41	41	43	32	21
Sociale media/blogs	10	24	17	11	10	4

2.1.2 Interesse in nieuws onder jongeren

De resultaten van onderzoek naar interesse in nieuws onder jongeren lopen sterk uiteen. Het varieert van een pessimistisch beeld waarbij jongeren geen krant meer lezen, niet meer maatschappelijk betrokken zijn en dus uiteindelijk zorgen voor het disfunctioneren van de democratie (Patterson, 2007), tot een hoopvol beeld waarbij andere mediavormen zorgen voor de nieuwsconsumptie van de jongeren (Bennett, 2008; Marchi, 2012, p. 247-248). Voortbordurend hierop: het is de vraag of het feit dat jongeren minder nieuws consumeren ook betekent dat zij minder maatschappelijk betrokken zijn (Costera Meijer, 2007).

Lang is ervan uitgegaan dat jongeren wellicht geen interesse hebben in nieuws, maar dat dit zal veranderen als ze ouder worden. Het Centraal Bureau voor de Statistiek concludeerde in 2003 dat jongeren meer geïnteresseerd raakten in het nieuws naarmate ze ouder werden. Dit wordt het leeftijdseffect genoemd. De nieuwsconsumptie van de leeftijdsgroepen (15-17 jaar i.v.m. 18-24 jaar) nam toe van één op de drie naar de helft die dagelijks het nieuws volgde (CBS, 2003, p. 119). Irene Costera Meijer beweert het tegendeel. Zij beschrijft het zogenaamde 'cohort-effect'. Dat impliceert dat de geringe behoefte van jongeren om het nieuws te volgen en informatie tot zich te nemen waarschijnlijk zal blijven bestaan als ze ouder worden (Costera Meijer, 2007, p. 96). Costera Meijer wijdt dit aan de onherroepelijke technische veranderingen binnen de westerse cultuur, waarin informatie en entertainment is in zulke grote hoeveelheden altijd en overall beschikbaar. Bovendien zouden jongeren niet per se op zoek zijn naar nieuws of informatie, als wel naar 'inspiration, a sense of belonging and meaning to their life' (Costera Meijer, 2007, p. 97; Nijs en Peters, 2002)

Als er in de literatuur naar de traditionele nieuwsconsumptie wordt gekeken, laat dit dikwijls een aanzienlijke daling zien onder jongeren. Ook de Mediamonitor 2019 laat een daling in de interesse in het nieuws zien in alle leeftijdscategorieën. Een kanttekening daarbij is dat het nog steeds bij elke groep om minder dan 10 procent gaat. Ook bij de interesse in politiek, die mediagebruik zou kunnen bevorderen, is het verschil in leeftijdscategorieën niet groot. De

algemene interesse is laag en de verwachting dat dit groeit naarmate de leeftijd stijgt, wordt in het onderzoek niet bevestigd (Commissariaat van de Media, 2019, p. 30-31).

Als een bredere definitie van nieuws wordt gehanteerd, geeft dit een ietwat ander beeld. Jongeren willen wel degelijk op de hoogte blijven van de actualiteit, maar vinden het nieuws van traditionele media niet aansluiten op hun behoeftes (Van Cauwenberge, d'Haenens & Beentjes, 2013, p. 369). Irene Costera Meijer publiceerde in 2007 een eigen onderzoek naar de nieuwsconsumptie onder jongeren. Ook zij concludeert dat het nieuwsaanbod destijds niet voldeed aan de behoeften en belevingswereld van jongeren. Nieuws wordt bestempeld als saai. Zij bepleit dat 'kwaliteitsinformatie op een nieuwe manier moet worden gedefinieerd' (Coster Meijer, 2007, p. 113). Costera Meijer bestrijdt het veelgehoorde commentaar dat dit zou lijden tot versimpeling of de groei van entertainmentnieuws. Mensen zijn tegenwoordig juist in staat om complexere verhalen te doorgronden, omdat ze meer gewend zijn aan multitasking: '[people] are able to keep up with a much higher visual pace, open endings, a broad range of characters, styles, multiple-threaded narratives and complex subject matter' (Costera Meijer, 2007, p. 13).

Bovendien zien jongeren de traditionele nieuwsmedia als onderdeel van het *establishment*. Doordat de journalisten onderdeel zijn van het politieke systeem kunnen ze niet als controleur van de macht optreden. Jongeren baseren hun mening daarom liever op blogs en humoristische nieuwsitems. Die zouden 'effectiever zijn in het onthullen van nieuws, het ondervragen van politieke actoren en het contextualiseren van berichtgeving' (Van Cauwenberge, d'Haenens & Beentjes, 2013, p. 370).

Desalniettemin zijn jongeren wel degelijk in staat het onderscheid te maken tussen traditionele media en nieuwe media. Onderzoek van Van Cauwenberge, d'Haenens en Beentjes laat zien dat deelnemers traditionele media gebruiken als zij 'serieuze informatie' zochten. Andere media gebruiken ze 'voor hun plezier' (Van Cauwenberge, d'Haenens & Beentjes, 2013, p. 374-375). Uit een onderzoek in opdracht van Mediawijzer.net (2018) blijkt dat jongeren wel degelijk op zoek zijn naar die serieuze informatie. 'Meer dan 60 procent van de jongeren gebruikt digitale media bijvoorbeeld om ergens beter in te worden of nieuwe dingen te leren' (Smeets, 2018). Jongeren willen graag 'op maat gemaakt, zelf geselecteerd nieuws, waarbij ze verschillende platformen combineren' (Van Cauwenberge, Beentjes & d'Haenens, 2011, p. 64). Op deze manier kunnen ze oninteressant nieuws vermijden.

De vraagstelling in dit soort onderzoeken kan van groot belang zijn. In de studie van Nico Drok en Fifi Schwarz (2009) lieten de onderzoekers jongeren een lijst met 35 onderwerpen rangschikken. De voorkeur van de respondenten ging naar amusement en lifestyle. Andere onderwerpen op de lijst waren eveneens abstracte termen. 'Politiek' eindigde laag op de ranglijst. De onderzoekers hielden vervolgens focusgroepen om de jongeren te ondervragen over hun motivering. In die bijeenkomsten bespraken ze concrete politieke onderwerpen en actualiteiten.

Hieruit bleek dat de jongeren wel geïnteresseerd waren in maatschappelijk en politiek nieuws (Drok & Schwarz, 2009, p. 18). Een vage term zoals 'politiek' op een vragenlijst wekt dus geen motivatie, maar als het onderwerp geconcretiseerd wordt is dat wel het geval.

2.2 Mediawijsheid

In deze paragraaf wordt aandacht besteed aan twee onderwerpen: mediawijsheid en digitale vaardigheden. Verschillende definities van mediawijsheid zullen de revue passeren. Daarna wordt ingegaan op de mate van digitale vaardigheden onder jongeren en volwassenen. Vervolgens wordt besproken wat er in eerder onderzoek naar *media literacy* geconcludeerd is.

2.2.1 Wat is mediawijsheid?

Uit de vorige paragraaf werd duidelijk dat jongeren hoofdzakelijk digitale mediakanalen gebruiken. Het nieuws komt dus op deze manier de tienerkamer in, via de laptop en voornamelijk de mobiele telefoon. Het is cruciaal dat jongeren de gebruiken en gehanteerde trucs begrijpen die online worden ingezet. Uit onderzoek uit 2018 in opdracht van Mediawijzer.net bleek dat jongeren 'moeite [hebben] te doorzien hoe commerciële en politieke belangen het medialandschap vormgeven'. 1000 Jongeren tussen de 13 en 18 jaar deden mee aan de vragenlijst, waar 100 de hoogst behaalde score kon zijn. Gemiddeld behaalden de jongeren 50 punten (Smeets, 2018). Aan de mediawijsheid van jongeren, en misschien wel in het algemeen, kan dus nog wel wat verbeterd worden.

Mediawijsheid (*media literacy*) is een veelomvattende term. Christine McWhorter schreef haar proefschrift over *media literacy* onder jongeren. Zij definieert het begrip als 'the ability to analyze, access, evaluate, and create media' (McWhorter, 2016, p. 3). Het gaat dus om meerdere vaardigheden, die steeds belangrijker worden in het begrijpen van het nieuws. Met name jongeren consumeren grotere hoeveelheden mediaberichten waarin in een link zit met entertainment. In de snoepwinkel die het wereldwijde web is, is het belangrijk dat het gebruik en de manipulatie van nieuws worden herkend. Zeker omdat 'men in toenemende mate afhankelijk is van internet' (Koltay, 2011, p. 212).

Een van de eerste en bekendste definities van *media literacy* is opgesteld in 1992 door Patricia Aufderheide.

'A media literate person – and everyone should have the opportunity to become one – can decode, evaluate, analyse and produce both print and electronic media. The fundamental objective of media literacy is a critical autonomy relationship to all media. Emphases in media literacy training range widely, including informed

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

citizenship, aesthetic appreciation and expression, social advocacy, self-esteem, and consumer competence.’ (Aufderheide, 1992, p. 9)

Ook Aufderheide geeft dus aan dat het om vaardigheden van de lezer gaat. Die vaardigheden zijn nodig om de media te kunnen begrijpen, maar ook om je staande te kunnen houden in het maatschappelijke debat en binnen de bestaande sociale normen. William Christ en James Potter (1998) spreken van vergelijkbare vaardigheden als Aufderheide. Het gaat erom dat de lezer nieuws kan vinden, begrijpen en in context kan plaatsen (Christ & Potter, 1998). McWorther baseerde tevens haar definitie hierop. Deze genoemde onderzoekers benadrukken het belang dat de lezer zelf ook in staat moet zijn deze content te produceren. Dit is in tegenstelling met de definitie van de Europese Commissie, die zij in 2007 op stelde voor *media literacy*. De commissie volgde de lijn van vaardigheden van Aufderheide, met als uitzondering dat het feit dat de lezer zelf in staat moet zijn die content te creëren ontbreekt (Koltay, 2011, p. 213). Concluderend bevat het begrip mediawijsheid dus in ieder geval de mogelijkheid om toegang te krijgen tot media, om de media te begrijpen en om de media kritisch te evalueren. Wellicht is het belangrijkste in deze drie stappen: kritisch denken. In dit onderzoek wordt vooral naar de laatste twee aspecten van mediawijsheid gekeken. Het toegang krijgen tot media is hierbij achterwege gelaten.

Daarnaast bestaat er een discussie over de vorm waarin *media literacy* wordt uitgelegd. Hierbinnen zijn twee stromingen vertegenwoordigd. Aan de ene kant kan mediawijsheid worden uitgelegd door middel van tekstbegrip. Dit komt overeen met de eerder genoemde definities. Het gaat erom dat de lezer in staat is eerdergenoemde vaardigheden toe te passen bij het consumeren van nieuws. Aan de andere kant kan mediawijsheid gebruikt worden als middel om negatieve effecten van massamedia en popularisering uit te leggen en tegen te gaan. Door enkel te focussen op de negatieve effecten van de massamedia (zoals materialistische, geseksualiseerde en gewelddadige mediacultuur) vindt Renee Hobbs (2011) dat er een verkeerd beeld wordt gegeven. Zij pleit voor aandacht in wetenschappelijk onderzoek voor mediawijsheid en kritisch denken. Zij benoemt de urgentie om *media literacy* te benaderen als proces om mensen wegwijs te maken in het analyseren van en reflecteren op nieuws. Mediawijsheid bevat geen regels die je uit je hoofd kunt leren en vervolgens moet toepassen (Hobbs, 2011, p. 427-428). Barry Duncan (2006) legt in zijn uitleg over *media literacy* de nadruk op het onderwijs. Hij raadpleegt hiervoor een definitie die in 1989 werd gebruikt door het Canadese ministerie van Onderwijs.

“Media literacy is concerned with developing an informed and critical understanding of the nature of the mass media, the techniques used by them, and the impact of these techniques. It is education that aims to increase students’ understanding and enjoyment of how the media work, how they produce meaning, how they are

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

organized, and how they construct reality. Media literacy also aims to provide students with the ability to create media products.” (Duncan, 2006, p. 31)

Volgens Hobbs en Duncan is het hoofdzakelijk de taak van het onderwijs om het begrip over mediawijsheid aan de studenten over te brengen. Dit element voegen zij dus toe aan de definitie over mediawijsheid van onder andere Aufderheide. Tevens is de opgedane kennis volgens Duncan bedoeld om studenten te enthousiasmeren en hen de mogelijkheid te bieden om zelf met media aan de slag te gaan (Duncan, 2006, p. 31; Gutiérrez Martín & Hottmann, 2006).

In veel landen wordt aandacht besteed aan *media literacy* in het onderwijs, sporadisch is het zelfs een vast onderdeel in het curriculum (Hobbs, 2011, p. 421). Omdat kinderen de meeste uren van de week thuis doorbrengen, zijn er ook geluiden die vinden dat de rol van de ouders meer naar voren zou moeten komen (Koltay, 2011, p. 214). Waarschijnlijk ligt de werkelijkheid in het midden: zowel in het onderwijs als in de opvoeding ligt een taak om jongeren hier bewust van te maken.

Naast *media literacy* bestaat *information literacy*. Tibor Koltay gebruikt hiervoor de inzichten die door Paul Gilster zijn geïntroduceerd in 1997.

‘It [information literacy] emphasizes the need for careful retrieval and selection of information available in the workplace, at school, and in all aspects of personal decision-making, especially in the areas of citizenship and health. Information literacy education emphasizes critical thinking, meta-cognitive, and procedural knowledge used to locate information in specific domains, fields, and contexts’ (Koltay, 2006, p. 215).

Dit begrip is dus meer omvattend dan mediawijsheid. Het gaat niet enkel over berichtgeving in de media, maar om allerlei vormen van communicatie. Koltay benadrukt dat het gaat om informatie op waarde te kunnen schatten. Het gaat om het herkennen van ‘berichtkwaliteit, authenticiteit en geloofwaardigheid’ (Koltay, 2011, p. 215; Hobbs 2006). Dit kan verbonden worden met de eerdere definities van mediawijsheid onder de noemer: het draait om kritisch denken.

Tot slot bestaat er *digital literacy*. Gilster definieerde dit als de mogelijkheid om digitale bronnen te begrijpen en de informatie eruit te gebruiken. Ook hierbij gaat het dus om kritisch denken en informatie op waarde kunnen inschatten. De volgende competenties worden hieraan verbonden in het artikel van Koltay.

- Kunnen zoeken op internet en daarbij kritisch denken.
- Kijken naar de publicatie en communicatie; waar komt het vandaan en hoe wordt het verspreid?

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- De combinatie van traditionele middelen met (sociale) media maken.
- Het verzamelen van informatie vanuit verschillende bronnen.

Bij het consumeren van nieuwsartikelen op het internet is er sprake van mediawijsheid en digitale wijsheid. Deze competenties passen in de eerder genoemde definities over *media literacy*. Ze kunnen worden toegepast in het toegang krijgen tot, begrijpen en evalueren van nieuws.

Bij mediawijsheid, informatie-wijsheid en digitale wijsheid begint het bij bewustzijn. In het herkennen, begrijpen en analyseren van berichten is het van belang dat de lezer zich realiseert dit kritisch te doen. Als dat het geval is, kan je misschien wel stellen dat iemand mediawijs is. Het is de vraag of jongeren zich bewust zijn van wat een medium is, doet en beïnvloedt. Zich realiseren wat voor betekenis media hebben, is één ding; zich ertegen wapenen en relativering toepassen is een tweede. Aangezien het aantal media enkel groeit en het aantal dagelijkse berichten, zeker online, ontelbaar is, wordt mediawijsheid steeds belangrijker.

2.2.2 Digitale vaardigheden van jongeren en volwassenen

In dit onderzoek zal de mediawijsheid van jongeren worden onderzocht. Zij zullen tegenover een groep volwassenen worden bekeken. Het is de vraag hoe groot het verschil in mediawijsheid tussen de respondenten zal zijn op het gebied van online nieuwsberichten. Een onderdeel daarvan is de mate van expertise met digitale vaardigheden. Deze mate bepaalt mede hoe goed het lukt om aan de competenties uit de vorige paragraaf te voldoen. Uit onderzoek blijkt dat de meeste docenten maar af en toe gebruik maken van ICT-hulpmiddelen in hun onderwijs (zie tabel 2.1). Ook blijkt uit het rapport van Mediawijzer.net (2017) dat leerlingen maar af en toe opdrachten krijgen om hun digitale vaardigheden te ontwikkelen. De docenten uit het onderzoek geven aan de aandacht voor mediawijsheid wel belangrijk te vinden. Hiervoor hebben zij echter zelf meer kennis van media en meer tijd in de les nodig (Smeets, 2017).

Tabel 2.2 Gebruik ICT-hulpmiddelen van docenten in voortgezet onderwijs (Smeets, 2017)

Frequentie	Nooit	Af en toe	Tamelijk vaak	Vaak	Heel vaak
2017	4%	43%	24%	16%	14%

Eerder werd onderzoek gedaan naar de zogenoemde *digital natives* en *digital immigrants*. Volgens de theorie van Marc Prensky zijn mensen die geboren zijn na 1980 *digital natives*, omdat ze zijn opgegroeid met digitale media. De mensen die voor 1980 geboren zijn, de *digital immigrants*, hebben het gebruik daarvan pas later in hun leven aan moeten leren (Prensky, 2001, p. 1-6). Dit verschil zou een hiaat aan digitale kennis betekenen bij de oudere groep ten opzichte van de jongeren. Verschillende onderzoekers zetten hier vraagtekens bij. Ten eerste wil het feit dat

iemand voor 1980 geboren is niet zeggen dat het gebruik van digitale media niet kan worden aangeleerd (Xiaoqing, Dobson, & Petrina, 2008, p. 237). Ten tweede zijn onderzoekers van mening dat een *digital native* wellicht omringt is met digitale media, maar dat dat nog niet hoeft te betekenen dat deze daar ook mee om kan gaan. Bovendien zit binnen de jongere generatie veel verschil in expertise (Bennett, Maton & Kervin, 2008, p. 783). In 2008 werd onderzoek gedaan naar de digitale vaardigheden van docenten en studenten door middel van een enquête en observaties in het leslokaal. Daaruit bleek dat er geen significante verschillen zaten tussen de *ICT skills* van de verschillende groepen. De vaardigheden liepen uiteen van PowerPointpresentaties en websites maken tot aan afbeeldingen scannen en in een document plaatsen. Het enige wat de onderzoekers vermoedden, is dat de *digital natives* de vaardigheden op een andere manier aanleren dan de *digital immigrants* (Xiaoqing, Dobsen & Petrina, 2008). Het is de vraag of deze bevindingen ook gelden voor de digitale mediawijsheid van scholieren en docenten.

2.2.3 Eerder onderzoek naar *media literacy*

Op verschillende manier kan onderzocht worden hoe het gesteld met de mediawijsheid van respondenten, met uiteenlopende resultaten als gevolg. In het onderzoek van McWhorter onderzocht zij onder jongvolwassenen (18-25 jaar) uit de Verenigde Staten hun mediawijsheid op vier factoren. Op *mindfulness*, de mate waarin het publiek media aandachtig consumeert, scoorden de respondenten ondermaats. In *locus of control* (de mate waarin de respondent eigenaar denkt te zijn van zijn mediabeleving), kennis van mediaorganisaties en kennis van de beïnvloeding die media kunnen hebben, scoorden de jongvolwassenen bovenmaats. De komst van de nieuwe media hebben, volgens McWhorter, dus geen negatief effect gehad op de mediawijsheid van de respondenten (McWhorter, 2016, p. 101-104). McWhorter deed haar onderzoek op basis van vragenlijsten, waarna ze de resultaten op schaal indeelde. Hieruit kon ze opmaken in welke mate jongeren het nieuws consumeerden en welke bronnen ze gebruikten.

Bij het onderzoek van Stanford History Education Group (SHEG) onder kinderen op de basisschool en de middelbare school en studenten werden de respondenten ondervraagd na het zien van bepaalde digitale mediaberichten. De scholieren en studenten moesten bijvoorbeeld motiveren waarom iets een nieuwsbericht of een advertentie was. Uit het onderzoek bleek dat de jongste groep het minst goed was in waardevolle informatie op sociale media te onderscheiden (Wineburg, McGrew, Breakstone & Ortega, 2016). Het onderzoek van SHEG heeft de meeste gelijkenissen dit onderzoek naar objectiviteit. In hoofdstuk 3 zal de onderzoeksmethode nader worden toegelicht.

Het onderzoek van Mediawijzer.net (2017) is afgenomen door middel van een enquête onder docenten, waarin leerlingen door hen worden beoordeeld. Hierin wordt gezegd dat 59% van de docenten vindt dat maar een klein deel van hun leerlingen in staat is zich te wapenen tegen

de risico's van internetgebruik. Ook zijn weinig leerlingen zich bewust van die risico's, aldus de docenten. Voorbeelden hiervan zijn digitaal pesten en misbruik van persoonlijke gegevens. Wel zijn de leerlingen goed in het maken van presentatie met behulp van ICT. Volgens de docenten schiet de mediawijsheid tekort door te weinig mediaopvoeding van ouders (58%) en bijvoorbeeld enkel het gebruik van internet voor het plezier (38%). Volgens 36% van de docenten wordt er in het onderwijs te weinig aandacht geschonken aan mediawijsheid (Smeets, 2017). Het niveau van deze *digital natives* verschilt dus sterk per onderzoek en is niet altijd zo hoog als van te voren wordt verondersteld.

2.3 Credibility

In dit onderzoek wordt de mediawijsheid van jongeren en volwassenen nader bestudeerd. Er wordt gekeken of de respondenten in staat zijn kritisch te denken en nieuws op waarde te schatten. Het gaat hierbij om het begrijpen en evalueren van het nieuws. Het is de vraag hoe geloofwaardig de artikelen in het onderzoek worden geacht.

In een artikel van Miriam Metzger e.a. (2003) wordt geloofwaardigheid, *credibility of trustworthiness*, als de perceptie van betrouwbaarheid gedefinieerd. Geloofwaardigheid is dus een subjectief oordeel van de lezer over hoe betrouwbaar iets is. Bij betrouwbaarheid gaat om het objectief vaststellen of een bericht wel of niet klopt. Thomas Johnson en Barbara Kaye (2016) beschrijven twee processen die nodig zijn om de *credibility* te kunnen beoordelen. Ten eerste spreken zij over het verifiëren van informatie, waarbij het gaat om het raadplegen van experts of het gebruik van verschillende bronnen. Ten tweede noemen Johnson en Kaye *heuristic information processing*. Dit is een meer gevoelsmatige beoordeling, waarbij de lezer afgaat op hoe het medium eruit ziet, de waardering van de bron en of de informatie strookt met de eigen opinie. Beide benaderingen hangen volgens de onderzoekers ook af van de eerdere ervaring met het medium, de vaardigheden om media te analyseren en waar lezers naar op zoek zijn (Johnson & Kaye, 2016, p. 137).

De *credibility* van nieuws is van uiteenlopende aspecten afhankelijk. Guy Golan noemt het volgende in zijn onderzoek: 'political ideology, trust in government, news consumption, perceived expertise, branding, media exposure, media reliance, and personal religiosity' (Golan, 2010, p. 3). Sonia Livingstone gebruikt in haar onderzoek andere vereisten. 'Being able to evaluate content is no simple skill; rather, critical evaluation rests on a substantial body of knowledge regarding the broader social, cultural, economic, political, and historical contexts in which media content is produced' (Livingstone, 2004, p. 6). Kortom: er zijn nogal wat zaken waar rekening mee moet gehouden om de geloofwaardigheid van een artikel te beargumenteren.

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt in een aantal vormen van *credibility*: *source credibility*, *message credibility* en *channel credibility* (Metzger e.a., 2003). Het gaat respectievelijk

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

over de geloofwaardigheid van de bron, de boodschap en het medium. Bij *source credibility* gaat het over de bronnen die worden opgevoerd in het artikel. Die bronnen worden getoetst op expertise en geloofwaardigheid. Het gaat erom of het publiek de bron accepteert en gelooft (Metzger e.a., 2003). De Stanford History Education Group (SHEG) deed onderzoek onder een groot aantal studenten, basisschool- en middelbare scholieren. Hieruit bleek dat 70% van de deelnemers een artikel over klimaatverandering van een oliemaatschappij betrouwbaarder achtte dan een artikel over hetzelfde onderwerp van een wetenschappelijk tijdschrift. Ook onder middelbare scholieren die meededen aan het onderzoek was het resultaat opzienbarend: 82% van de deelnemers wist een artikel met gesponsorde content niet als zodanig te identificeren (McGrew, Ortega, Breakstone & Wineburg, 2017). Het valt dus te betwijfelen of lezers in de gaten hebben welke bronnen aan het artikel ten grondslag liggen. Een bedrijf, in dit geval een oliemaatschappij, heeft een bepaald doel. Dat kan bijvoorbeeld commercieel of politiek zijn. De inhoud van het artikel hoeft niet per definitie onwaar te zijn, maar de lezer moet zich wel van dat achterliggende doel bewust zijn. Een journalist, of in dit geval een wetenschappelijk tijdschrift, heeft dat doel niet.

Message credibility focust zich op de inhoud van het bericht. Eén van de criteria voor geloofwaardigheid hierbij is de structuur. Een slecht opgebouwd artikel vindt men minder geloofwaardig. Ook het gebruik van kwalificerend taalgebruik wordt op die manier gezien (Metzger e.a., 2003). Uit onderzoek blijkt dat een *clickbait*-kop eveneens voor minder geloofwaardigheid zorgt (Hurst, 2016). Een traditionele kop vat samen waar het artikel over gaat en trekt de aandacht van de lezer. De *clickbait*-kop maakt ook nieuwsgierig, maar de lezer komt vaak voor een teleurstelling te staan, omdat de kop niet overeenkomt met de inhoud van het artikel (Kuiken e.a., 2017). In paragraaf 2.5 zal de *clickbait*-kop nader worden gedefinieerd.

De geloofwaardigheid van het medium wordt geanalyseerd onder de term *channel of media credibility*. Die wordt o.a. bepaald door technische expertise en ervaring, en die is zeer verschillend per persoon. Onwetendheid van het medium, zoals een nieuwssite, kan voor ongeloofwaardigheid zorgen. Uit onderzoek bleek dat televisie bijvoorbeeld als minder geloofwaardig werd beoordeeld dan een krant, vanwege het grotere publiek en de noodzaak van adverteerders (Metzger e.a., 2003). Aan die adverteerders wordt namelijk geld verdiend. Dat commerciële belang waar televisiemakers mee geconfronteerd worden, zou invloed kunnen hebben. Wellicht speelt die factor bij kranten minder mee, of heeft het daar dus in ieder geval de schijn van volgens het publiek. Nieuwssites worden over het algemeen beoordeeld als minder geloofwaardig, omdat iedereen alles op internet kan zetten zonder toezicht of controle. In tegenstelling tot de traditionele media waar het proces van informatie verifiëren beter is doorgevoerd (Garrison e.a., 2002, p. 4). Een ander onderzoek wees uit dat nieuwssites die gekoppeld zijn aan een krant of een omroep meer geloofwaardigheid hebben, dan nieuwssites

zonder. Wel werd hierbij genoemd dat het internet steeds meer als betrouwbaar wordt gezien (Cassidy, 2007, p. 483). In het artikel van Garrison e.a. wordt beweerd dat internet even geloofwaardig is als televisie, radio en tijdschriften; alleen kranten beschikken over meer *credibility* (Garrison e.a., 2002, p. 6). Het medium kan dus op voorhand al zeer bepalend zijn. Bovendien is deze ontwikkeling zeer tijdsgebonden. Als er nu een onderzoek plaats zou vinden hiernaar, kunnen de resultaten wederom zeer verschillend zijn.

In een studie van Bruce Garrison wordt de geloofwaardigheid bepaald door de expertise in internetgebruik, het belang dat iemand hecht aan de informatie en hoe erg iemand beïnvloed wordt door het internet (Garrison e.a., 2002, p. 5). Uit een onderzoek van onder andere Edson Tandoc bleek dat de meeste deelnemers nieuwsberichten beoordeelden met hun gezonde verstand. Op basis van de kennis die zij al hadden, beoordeelden zij de geloofwaardigheid van berichten op sociale media (Tandoc e.a., 2017). Meerdere onderzoek laten daarnaast zien dat de geloofwaardigheid van een artikel wordt beïnvloed als de verwachting is dat het om objectieve berichtgeving gaat. Bij hard nieuws is de geloofwaardigheid groter dan bij zacht nieuws (Metzger, 2003; Golan, 2011).

Vertrouwen is een belangrijke component bij *credibility* (Tandoc e.a., 2017; Sundar, 2008). In de Mediamonitor 2019 was een van de vragen aan de respondenten: Is het merendeel van het nieuws te vertrouwen? Meer dan een kwart van de respondenten gaf hier een negatief antwoord. Naarmate de respondenten ouder zijn, neemt het wantrouwen wel af, zie onderstaande tabel. Het vertrouwen in media in Nederland is wel relatief hoog is in vergelijking met andere landen. Al maakten in 2018 steeds meer mensen zich zorgen over nepnieuws (Commissariaat van de Media, 2019).

tabel 2.3 Is het merendeel van het nieuws te vertrouwen? Per leeftijdsgroep, in procenten uit de Mediamonitor 2019.

	Totaal	18-24	25-34	35-44	45-54	55+
Eens 2018	59	56	47	58	61	65
Eens 2019	53	37	38	48	58	62
Oneens 2018	11	19	20	12	11	6
Oneens 2019	14	27	20	17	12	9

Om onderzoek naar de geloofwaardigheid van berichten te kunnen doen, moeten deze aan bepaalde criteria voldoen. Shyam Sundar (2008) ontwikkelde het MAIN-model om de mate van geloofwaardigheid van digitale media te kunnen vaststellen. MAIN staat voor vier competenties: *modality, agency, interactivity* en *navigability*. De bron en de inhoud zijn zeer belangrijk in het beoordelen van geloofwaardigheid, maar het MAIN-model richt zich in de eerste plaats op de

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

technologische aspecten van digitale media die van invloed kunnen zijn op de geloofwaardigheid. Sundar zocht uit welke aspecten een rol spelen bij de vier competenties bij het beoordelen van digitale media. Eén daarvan is bijvoorbeeld vertrouwen, maar denk ook aan toegankelijkheid, relevantie, objectiviteit, populariteit, etc. Bij *modality* wordt gekeken naar de vorm: tekst, audiovisueel, etc. *Agency* gaat over de bron. Waar een artikel vandaan komt, is bepalend voor de geloofwaardigheid. Op het internet is dit lastiger te achterhalen dan bij de traditionele media. Bovendien is de ene lezer is meer bekwaam in dan de andere. *Interactivity* gaat over de mate waarin interactiviteit kan plaatsvinden. Met deze eigenschap onderscheidt digitale media zich het meest met de traditionele. Bij *navigability* wordt gekeken hoe de lezer zijn weg vindt op het internet. Dit gaat bijvoorbeeld om hyperlinks in de tekst of het gebruik van zoekmachines (Sundar, 2018).

Stanford History Education Group (SHEG) deed onderzoek naar de geloofwaardigheid van digitale media volgens studenten, historici en factcheckers. Hieruit blijkt dat de factcheckers het beste in staat zijn de betrouwbaarheid van nieuws op waarde te schatten. Historici en studenten lazen alles eerst kritisch door en beoordeelden op basis daarvan de betrouwbaarheid. Factcheckers gingen anders te werk. Ze lazen het artikel diagonaal door, waarna ze verder gingen naar andere sites om de geloofwaardigheid te checken. Hierdoor traptten historici en studenten vaker in gemanipuleerde elementen op de websites, zoals nagemaakte logo's en domeinnamen. (Wineburg & McGrew, 2017, p.1).

2.4 Objectiviteit

Een van de aspecten die volgens Sundar de mate van betrouwbaarheid bepalen is objectiviteit. Ook Metzger (2007) noemt objectiviteit als een van de aspecten waarop de *credibility* van internetartikelen wordt beoordeeld. Bovendien veronderstellen journalisten dat ze geloofwaardig zijn door objectiviteit na te streven. Dit is een belangrijk element in de journalistieke beroepsideologie die Mark Deuze beschrijft. Naast objectiviteit noemt hij publieksgericht, autonoom, onmiddellijk en ethisch als aspecten (Deuze, 2005, p. 455-458). Objectiviteit is dus een middel om de geloofwaardigheid te vergroten.

Gaye Tuchman (1972) deed onderzoek naar objectiviteit in combinatie met geloofwaardigheid. Het toepassen van de elementen van objectiviteit zouden kunnen worden gezien als rituelen. Het zijn handelingen die als routine worden gezien: de journalist wordt onbewust gedwongen ze toe te passen en merkt relatief weinig van het feit dat hij dat doet. Tuchman heeft de voorkeur voor 'strategisch ritueel', omdat 'strategie' duidt op een meer bewuste tactiek. Zij beschrijft de volgende strategieën die journalisten gebruiken om objectief en dus geloofwaardig over te komen:

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- Het verifiëren van feiten: nabellen betrokken en inschakelen experts.
- Alle perspectieven van een gebeurtenis tegenover elkaar zetten.
- Het bewijs onderbouwen met bijv. quotes en cijfers.
- De informatie in de juiste volgorde opschrijven: het belangrijkste in de eerste alinea (Tuchman, 1972).

Ook Marcel Broersma (2015) neemt objectiviteit als uitgangspunt. Zijn theorie sluit aan bij die van Tuchman. 'Het is een strategie om de legitimiteit te verwerven om in naam van de burger de macht te controleren, een zelfstandige rol en bijzondere positie in de samenleving te claimen en – niet in de laatste plaats – met gezag uitspraken over een snel veranderende werkelijkheid te kunnen doen' (Broersma, 2015, p. 164). Broersma gelooft dat er een denkbeeldig sociaal contract tussen journalistiek en burger bestaat waarin de journalist belooft de waarheid te spreken. Hij is ervan overtuigd dat als de journalist hierin verzaakt, de burger niet meer zal kijken, luisteren of lezen (Broersma, 2015, p. 165).

Het sociale contract van Broersma ligt ingewikkeld, zeker als het jongeren betreft. Uit het onderzoek van Regina Marchi blijkt dat jongeren niet geïnteresseerd zijn in de objectiviteit van bepaalde berichten. De deelnemers geloven de meeste nieuwsberichten uit de traditionele media toch niet. Desalniettemin zijn ze wel geïnteresseerd in het nieuws op blogs, Facebook en andere nieuwe media. Waarbij het voornamelijk gaat om humoristische berichtgeving in plaats van het 'saai' traditionele nieuws. Volgens de jongeren zetten die berichten het nieuws juist in de context, lieten meerdere meningen horen en durfden de waarheid te laten zien. De scholieren zijn dus niet ongeïnteresseerd in nieuws, maar ze zijn simpelweg méér geïnteresseerd in de discussie rondom nieuws en de gevolgen daarvan (Marchi, 2012, p. 256-257).

2.5 Deelvragen

In dit hoofdstuk zijn concepten die centraal staan in dit onderzoek besproken en uitgelegd. Het is nu duidelijk wat geloofwaardigheid en *media literacy* zijn en welke soorten er bestaan. Ook is nu bekend wat een objectieve journalistieke stijl behelst.

Jongeren gebruiken steeds minder nieuwsmedia en als ze nieuws consumeren doen ze dat dikwijls online. Dat hoeft geen enkel probleem te zijn voor de vergaring van hun informatie, mits zij de online nieuwsberichten goed kunnen beoordelen. De mediawijsheid van jongeren, maar ook van volwassenen, moet daarvoor dus ontwikkeld zijn. Dit gaat om het begrijpen, analyseren en op waarden schatten van nieuws. Geloofwaardigheid of *credibility* is een subjectief oordeel over hoe betrouwbaar een artikel is. In dit onderzoek ligt de focus op *message credibility*. Objectiviteit is een van de aspecten om de geloofwaardigheid van een artikel te vergroten. Journalisten gebruiken strategieën om objectief over te komen. Drie van de elementen van een journalistieke objectieve

stijl, waar Tuchman en Broersma over schrijven, worden gebruikt in dit onderzoek: de kop, de stijl van de tekst en de bronvermelding.

Het eerste stijlelement is een sensationele kop, de *clickbait*-kop. Deze trekt de aandacht en zorgt ervoor dat meer mensen op het artikel klikken. De inhoud van het artikel komt echt er niet overeen met de kop. Jeffrey Kuiken en anderen deden onderzoek naar de *clickbait*-kop. De aandacht voor het artikel is vaak van korte duur. De onderzoekers raden daarom aan op te passen om dit te gebruiken bij ernstige nieuwsfeiten. De lezer voelt zich namelijk vaak bedrogen na het lezen van een dergelijk artikel. De *clickbait*-kop wordt gekenmerkt door een langere zin: het gemiddelde aantal woorden is 10, ten opzichte van 7 bij een normale kop (Chakraborty, Paranjape, Kakarla, & Ganguly, 2016). Daarnaast is de lengte van de woorden kort en zitten er kwalificerende woorden in. Het gebruik van signaalwoorden, persoonlijk voornaamwoorden en sentimentele woorden genereerde meer aandacht en worden als de meest effectieve *clickbait*-kop-elementen gezien (Blom & Hansen, 2015; Kuiken e.a., 2017, 1310-1312). Een dergelijke kop past dus niet in de journalistieke, objectieve stijl.

Het tweede stijlelement dat voor dit onderzoek gebruikt wordt, is de objectieve stijl van de tekst. Hieronder worden de opbouw en woordkeuze in een artikel bedoeld. Een nieuwsbericht dat voldoet aan een journalistieke objectieve opbouw is 'oprolbaar'. Dat wil zeggen dat de achtergrondinformatie onder de nieuwsbeschrijving staat. Het belangrijkste nieuwsfeit staat dus aan het begin van de tekst. Bij artikelen die niet aan deze stijl voldoen is het omgedraaid. Het belangrijkste waar de tekst over gaat, staat onderaan. Naast de omgedraaide opbouw van de tekst is ook de woordkeuze in de artikel van invloed op de journalistieke, objectieve stijl. Hiermee worden subjectieve of kwalificerende woorden verstaan (Tuchman, 1972).

Het derde stijlelement is de bronvermelding. Als bronvermelding wordt het aanhalen van experts in de vorm van hoor en wederhoor en het gebruiken van quotes en cijfers bedoeld. (Tuchman, 1972; White & Thomson, 2008). Deze worden geschrapt uit een artikel. Enkel de namen, van bijvoorbeeld de wetenschapper en directeur, zijn zichtbaar gebleven in de tekst, maar niet hun functie of de organisatie waar ze voor werken. Op die manier voldoet een artikel dus niet meer aan een journalistieke, objectieve stijl.

Alle respondenten zullen aan exact hetzelfde experiment worden blootgesteld. Aan welke voorwaarden de respondenten voldoen zal in het volgende hoofdstuk behandeld worden. Het is de vraag of de respondenten in staat zullen zijn deze elementen te herkennen en te analyseren en op die manier de geloofwaardigheid van het nieuws te beoordelen. De volgende deelvragen zullen in de conclusie beantwoord worden.

- Maakt een *clickbait*-kop een artikel minder geloofwaardig?
- Heeft een objectieve stijl invloed op de geloofwaardigheid van een artikel?
- Zorgt een vermelding van bronnen ervoor dat een artikel geloofwaardig is?

3. Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd hoe dit onderzoek is uitgevoerd. Eerst wordt verklaard waarom er gebruik is gemaakt van een veldexperiment in combinatie met interviews. Vervolgens zal het onderzoeksmateriaal worden gepresenteerd. Hierbij volgt een uitleg van de artikelen die de respondent te zien hebben gekregen. Daarna zal de meetmethode en het analysemodel worden behandeld. Tot slot zal worden ingegaan op de validiteit en de betrouwbaarheid van dit onderzoek.

3.1 Veldexperiment met interviews

Een experiment is een kwantitatieve onderzoeksmethode. De onderzoekers doet een objectieve observatie van een bepaald proces in een gecontroleerde omgeving. Hierbij wordt van te voren een hypothese gesteld, die bij het onderzoek wordt getoetst (Berger, 2016). Dat laatste gebeurt bij dit onderzoek niet. Een veldexperiment is een experiment dat plaats vindt in de werkelijke situatie. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt in een natuurlijk veldexperiment, waarbij de deelnemers niet weten dat ze aan een experiment meedoen, en gekaderd veldexperiment. Bij deze laatste variant weten de deelnemers dat ze worden geobserveerd. Dit zou hun gedrag kunnen beïnvloeden (Kooreman & Potters, 2011).

Voor dit onderzoek is gekozen voor het veldexperiment in combinatie met interviews. Als er alleen interviews zouden plaatsvinden over de betrouwbaarheid van nieuws is het moeilijk in te schatten of de respondenten artikelen ook daadwerkelijk benaderen zoals ze op dat moment zeggen. Bovendien is het moeilijk gericht vragen te stellen over tekstonderdelen als de respondenten geen teksten voor zich zien. Daarnaast is het onmogelijk om manipulaties aan de deelnemers te tonen en hen daarover te bevragen. Daarom is er gekozen om een gekaderd veldexperiment toe te voegen waarin de deelnemers artikelen te lezen krijgen. Deze artikelen vormen het onderzoeksmateriaal, waardoor in de interviews gericht vragen gesteld kunnen worden. Het kwantitatieve gedeelte dat normaal gesproken bij een experiment hoort, is in dit onderzoek achterwegen gelaten.

Aan de respondenten zijn drie artikelen gepresenteerd, waarvan ze moesten beoordelen hoe geloofwaardig ze die vonden. Tijdens het lezen is de respondenten gevraagd om hardop na te denken over de geloofwaardigheid van de artikelen. Op die manier krijgt de onderzoeker een indruk van de afwegingen die respondenten maken en op welke elementen van de artikelen ze letten als het gaat om de geloofwaardigheid van een artikel. Dit proces is opgenomen met een dictafoon. Daarna zijn de respondenten geïnterviewd, om verder door te kunnen vragen over de geloofwaardigheid en de punten die ze tijdens het hardop denken hebben genoemd. Op deze manier is bekeken of de respondenten de elementen van objectiviteit kunnen herkennen.

Er is bewust gekozen voor een open, kwalitatieve benadering, omdat op die manier respondenten hun overwegingen in eigen woorden kunnen duidelijk maken. Hierdoor krijgt de onderzoeker een valide indruk van de subjectieve beoordeling door respondenten. Deze methode van onderzoek is geschikt als er wordt geprobeerd bepaalde resultaten te verkrijgen via verwoording in plaats van observatie (Van den Haak, de Jong & Schellens, 2003).

De ervaring van de respondent staat centraal. Er zijn twee mogelijkheden om een 'hardop denken'-experiment uit te voeren. In beide gevallen zouden de respondenten de nieuwsberichten te lezen krijgen. Bij de eerste methode wordt aan de respondent gevraagd alle overwegingen hardop te maken (*introspection methode*). Bij de tweede methode bekijkt de respondent het artikel in stilte en wordt achteraf ondervraagd (Van Someren, Barnard & Sandberg, 1994; Van den Haak, de Jong & Schellens, 2003). Voor dit onderzoek is voor de eerste methode gekozen, omdat de respondent enkel moet lezen en beoordelen. Als het experiment een meer fysieke opdracht was geweest, zou de tweede methode meer geschikt zijn geweest. Ook is de eerste methode meer precies en door de opnameapparatuur konden er geen problemen ontstaan door een slecht geheugen. Iets wat bij de tweede methode wel het geval kan zijn, zowel bij de respondent als de onderzoeker. Tijdens het lezen van het artikel stelt de onderzoeker de respondent gerichte vragen om zo wel het gewenste resultaat te achterhalen. Als de respondent alle drie de artikelen heeft gelezen, stelt de onderzoeker nog enkele vragen waarbij de artikelen worden vergeleken. Dit deel van het interview past meer bij de tweede methode van het 'hardop denken'-experiment. Bij het interviewgedeelte is geen gebruik gemaakt van een vragenlijst. De interviewer heeft wel een lijst met onderwerpen die aan bod moeten komen tijdens het gesprek. Dit wordt een semigestructureerd interview genoemd (Berger, 2016, p. 193). Om het behapbaar te maken voor de respondenten bestaan de artikelen slechts uit één pagina en kregen de respondenten de mogelijkheid om ze nogmaals te lezen.

3.2 Onderzoeksmateriaal

Bij kwalitatief onderzoek zijn de resultaten behaald door middel van inductie. Dat wil zeggen dat de onderzoeker 'op grond van specifieke waarnemingen tot een algemenere uitspraak probeert te komen' (Koetsenruijter & Van Hout, 2014, p. 22). Het onderzoeksmateriaal bestaat uit de zes artikelen die de respondenten te zien konden krijgen. Deze artikelen hebben al dan niet verschillende manipulaties gekregen (zie tabel 3.1).

Tabel 3.1 Artikelen

	Artikel 1	Artikel 2	Artikel 3	Artikel 4	Artikel 5	Artikel 6
<i>Bron</i>	NOS	NOS	NOS	NOS	NOS	NOS
<i>Onderwerp</i>	Kinderporno bij Vaticaan	Kinderporno bij Vaticaan	Minister Blok in Colombia	Minister Blok in Colombia	Woningmarkt starters	Woningmarkt starters
<i>Manipulatie</i>	Clickbaitkop	Geen	Stijl van de tekst	Geen	Bronvermelding	Geen

Deze zes online nieuwsartikelen zijn afkomstig van hetzelfde medium, namelijk de NOS. Op deze manier is de invloed van het medium bij ieder artikel gelijk. Qua onderwerpen is gekozen voor brede, enigszins herkenbare thema's. Het is nieuws afkomstig van de landelijke nieuwspagina van de NOS. De kans dat de respondenten ooit al over de onderwerpen hebben gelezen is aanwezig. De originele artikelen zijn zonder aanpassingen overgenomen van de NOS. Er zijn drie onderwerpen waar twee artikelen over zijn geschreven: één artikel is gemaakt volgens de journalistieke normen van objectiviteit, bij de ander is een van de eigenschappen van objectiviteit gemanipuleerd. Zoals te zien is in de bovenstaande tabel, zijn er drie manipulaties. Het eerste artikel is gewijzigd door middel van een *clickbait*-kop. In de derde tekst is de objectieve stijl aangepast. En in de vijfde tekst is de bronvermelding gemanipuleerd. De volledige artikelen zijn te vinden in bijlage 1.

In tekst 1/2 (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebbers / Vaticaan arresteert diplomaat voor kijken kinderporno*) arresteert het Vaticaan een diplomaat voor het kijken naar kinderporno. Er is gekozen voor een opzienbarend onderwerp, omdat er geen al te groot verschil moet zitten tussen het origineel en de manipulatie met de *clickbait*-kop. Tekst 3/4 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) gaat over het bezoek van minister Blok aan Colombia. Het is een klassiek nieuwsbericht over de minister van Buitenlandse Zaken. Zo kon er duidelijk een aangepaste volgorde worden aangebracht en kon er worden gespeeld met de woordkeuze. Tekst 5/6 (*Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis*) bevat binnenlands nieuws dat veel respondenten zal aanspreken. Het artikel gaat over ouders die hun kinderen financieel steunen bij de aankoop van het eerste huis. Hieronder is een alinea uit de originele tekst van de NOS te zien.

"Ook vroeger kregen kinderen financiële steun van hun ouders, maar niet in deze mate", zegt hoogleraar woningmarkt Peter Boelhouwer, verbonden aan de TU Delft. "Ik schrik van deze percentages."

Er worden veel experts aangehaald en cijfers genoemd. Dat maakt de tekst ideaal om te manipuleren in brongebruik. Als manipulatie zijn de functies en organisatie van alle aangehaalde

experts verwijderd. Zie de gemanipuleerde versie van de alinea. Daarnaast zijn in andere alinea's verschillende percentages uit de tekst gehaald.

"Ook vroeger kregen kinderen financiële steun van hun ouders, maar niet in deze mate", zegt Peter Boelhouwer. "Ik schrik van deze percentages."

De teksten zijn dus gekozen op structuur en inhoud, opdat zij het beste bij de verschillende manipulaties passen. Het onderwerp moest begrijpelijk zijn, maar was bij de keuze ondergeschikt. Hier moet een kanttekening bij geplaatst worden: door de uiteenlopende onderwerpen bestaat er een kans dat de respondent zich laat leiden door onderwerpsvoorkeur.

3.3 Selectie van respondenten

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te verhogen, is gekozen voor een zo homogeen mogelijk samengestelde groep respondenten. De lees- en uitdrukkingsvaardigheid is belangrijk in dit onderzoek en kan per respondent verschillend zijn. Zodoende kan dat invloed hebben op de resultaten. Daarom is er bijvoorbeeld gekozen om leerlingen te selecteren met een goede beheersing van de Nederlandse taal. Bij de docenten wordt ervanuit gegaan dat zij daarvan in het bezit zijn.

De scholieren zijn geselecteerd op basis van de uitkomst van een enquête (zie bijlage 2). De enquête is gehouden in twee VWO3-klassen en uit beide klassen zijn vervolgens zes leerlingen geselecteerd. De scholieren hebben de leeftijd van veertien en vijftien jaar en zitten allen in de derde klas van het atheneum op het Sint Stanislascollege te Delft. Tevens hebben alle scholieren een goede beheersing van de Nederlandse taal (gemiddeld een 7 op het rapport) en gaven zij aan minstens één keer per week een nieuwsbericht op internet te lezen. Ook is ervoor gekozen om de verdeling jongens-meisjes gelijk te trekken. In totaal heeft het onderzoek bij de scholieren vier lesuren van drie kwartier in beslag genomen. De lengte per interview varieerde van zeven tot veertien minuten.

De docenten geven onderwijs aan VWO-onderbouwklassen en zijn allen geboren vóór 1980. Hierdoor worden zij, naar de theorie van Prensky, gezien als *digital immigrants* (Prensky, 2001). Ook de deelnemende docenten gaven aan minstens één keer per week een nieuwsbericht op internet te lezen. De docenten zijn persoonlijk benaderd om mee te doen aan het onderzoek ze geven les in uiteenlopende vakken. Verder is ook de man-vrouwverhouding gelijk. De interviews vonden plaats buiten de lessen van de docenten verdeeld over drie dagen. De interviews duurden tussen de acht en vijftien minuten. De selecties leerlingen en docenten zijn te vinden in bijlage 3.

Iedere respondent krijgt een selectie van drie artikelen voorgeschoteld. Om de artikelen door evenveel respondenten te laten inzien, is voor de volgende indeling gekozen (zie tabel 3.2).

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Op deze manier kreeg iedere respondent minstens één gemanipuleerd artikel en kwam het tevens nooit voor dat een respondent enkel niet-gemanipuleerde artikel voor zich kreeg. Daarnaast werden alle artikelen evenveel becommentarieerd. Deze tabel is gemaakt op basis van de 12 scholieren die zijn ondervraagd. Daarnaast is voor de 11 docenten eveneens rij 1 tot en met 11 gebruikt.

Tabel 3.2 Voorgelegde artikelen per respondent

Artikel	1 (CB)	2 (GEEN)	3 (STIJL)	4 (GEEN)	5 (BRON)	6 (GEEN)
S1	X		X			X
S2	X			X	X	
S3		X	X		X	
S4	X			X		X
S5		X	X			X
S6		X		X	X	
S7	X		X			X
S8	X			X	X	
S9		X	X		X	
S10	X			X		X
S11		X	X			X
S12		X		X	X	

3.4 Interviews

Elk interview is op dezelfde wijze opgebouwd. De interviewer heeft de respondent iedere keer eerst tekst 1 laten lezen. Hier mocht de respondent een eerste reactie op geven. Vervolgens tekst 2 met een korte reactie en tekst 3 met eveneens een korte reactie. Hierop volgend heeft de interviewer gericht vragen gesteld over de verschillende elementen van objectiviteit in de tekst. Zij begon elke keer met het vragen naar de kop, vervolgens naar de woordkeuze en de stijl van de tekst en zij eindigde met het brongebruik. Als laatste vroeg de interviewer in elk gesprek welke tekst de respondent het meest betrouwbaar vond. Door steeds dezelfde opbouw te hanteren zijn de resultaten het beste tegen elkaar af te wegen.

De geluidsopnames van de reacties en interviews zijn daarna getranscribeerd. Om dit materiaal te coderen is de volgende methode gehanteerd (Creswell, 1994; Berger, 2016). Allereerst heeft de interviewer de hele uitgeschreven tekst van de interviews gelezen. Bepaalde onderwerpen komen natuurlijk in elk interview terug. Deze onderwerpen heeft de interviewer in een tabel gezet. De categorieën zijn: algemene indruk; kop; opbouw van de tekst; woordkeuze; brongebruik; welke tekst is het meest betrouwbaar? Deze categorieën kunnen bij alle drie de teksten worden bekeken. Bij elk interview heeft de interviewer vervolgens die tabel ingevuld als er duidelijke antwoorden geformuleerd werden. Het komt ook voor dat de respondent niks over de categorie zei of geen antwoord op de vraag wist. Dan is het vakje in de tabel leeggelaten.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Uiteindelijk zijn deze tabellen met elkaar vergeleken. De gehele interviews met tabellen zijn na te lezen in bijlage 5 en 6.

3.5 Kwaliteitscontroles

De externe validiteit - de mate waarin resultaten opgaan voor het dagelijks leven (Koetsenruijter & Van Hout, 2014, p. 91) - is bij dit onderzoek gering. Door de kunstmatige setting van het experiment is het moeilijk na te gaan of de respondenten daadwerkelijk dezelfde keuzes zouden maken. Ook is het niet uitgesloten dat er sociaal wenselijke antwoorden zijn gegeven, omdat de respondenten weten dat ze aan een onderzoek meedoen. De interne validiteit - of de variabelen wel een causale relatie met elkaar hebben en er geen versturende factoren meespelen (Koetsenruijter & Van Hout, 2014, p. 133) - is waarschijnlijk hoger. Een factor die het onderzoek zou kunnen beïnvloeden is het vermelden van het medium boven het artikel. Op die manier zou een artikel van de NOS bij voorbaat al meer geloofwaardigheid kunnen hebben dan een artikel van *de Volkskrant*, en andersom. Omdat het medium echter geen van de besproken onderdelen zal zijn, kan dit hopelijk buiten beschouwing worden gelaten.

De betrouwbaarheid - in hoeverre herhaalde onderzoeken hetzelfde resultaat opleveren (Koetsenruijter & Van Hout, 2014, p. 94) - scoort niet hoog. De resultaten in dit onderzoek zijn van zoveel zaken afhankelijk dat iedere respondent een unieke situatie betreft. Er is voor een zo homogeen mogelijke groep gekozen, die ook haalbaar is in het tijdbestek van dit onderzoek. De media-opvoeding van de ouders en uren per week achter de computer zijn bijvoorbeeld niet meegenomen, terwijl dat wel zaken zijn die per persoon erg kunnen verschillen en veel invloed kunnen hebben op dit onderzoek. De controlemogelijkheden zijn echter wel hoog. Het onderzoek zou geschikt zijn om te herhalen op verschillende en grotere groepen respondenten.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk de resultaten van het onderzoek worden gepresenteerd. Allereerst worden ingegaan op de bevindingen van de scholieren. Vervolgens de resultaten van de docenten worden behandeld. Op deze manier valt in de conclusie een vergelijking te maken en tot een evenwichtig resultaat te komen.

4.1 Scholieren

Ten eerste zal het hardop denken van de respondenten tijdens het lezen van de artikelen worden beschreven. Vervolgens komt het interview aan bod. Hierin is steeds dezelfde volgorde van vragen aangehouden: de kop, de stijl en het brongebruik. Tot slot wordt de geloofwaardigheid van de artikel besproken.

Eerste indruk

Allereerst kwam naar voren dat een deel van de scholieren bepaalde teksten in eerste instantie niet helemaal begreep. Bij de derde en vierde tekst (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) bleek het woord ‘re-integratiekamp’ voor sommige lastig te duiden. Na uitleg van de interviewer begrepen ze de tekst beter. Toen dit duidelijk werd gedurende het onderzoek heeft de interviewer ervoor gekozen bij elke tekst aan de scholier te vragen of alles duidelijk is. Op deze manier is verwarring over de inhoud van de teksten voorkomen. Bij de groep docenten was deze vraag overbodig.

Er lijkt een relatie te bestaan tussen het begrip van de tekst en de mate van interesse in het onderwerp. Bijna alle scholieren vonden het derde/vierde artikel³ (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) niet interessant. Het is natuurlijk de vraag of dit ligt aan de moeilijkheid van de tekst of aan het onderwerp. De buitenlandse betrekkingen met Colombia staan immers ver van de scholieren af. Het vijfde/zesde artikel (*Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis*) wekte bij de deelnemers de meeste nieuwsgierigheid. Ze gaven aan dat dit komt doordat het artikel het meest dichtbij komt. ‘Uiteindelijk moet ik zelf ook nog een huis gaan kopen’, zegt scholier 6 hierover. De woningmarkt voor starters is dus een onderwerp waarvan ze zich bewust zijn dat ze er over een aantal jaar zelf mee te maken krijgen. De verwachting was dat het eerste/tweede artikel (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebbers / Vaticaan arresteert diplomaat voor kijken kinderporno*) ook interesse zou wekken, omdat het opzienbarend onderwerp betreft. Dit bleek echter niet zo te zijn. Wel gaven de

³ De respondenten kregen één van de twee artikelen te lezen. Tekst 3 bevat manipulaties; tekst 4 niet. De kop en de inhoud zijn hetzelfde. De geldt ook voor de andere artikelen. De respondent kreeg artikel 1 of 2 en artikel 5 of 6.

scholieren bij dit onderwerp het vaakst een waardeoordeel. De scholieren vonden het voorval 'gek' en 'erg dat mensen dit doen'. De meerderheid gaf aan positief te zijn over de berichtgeving. Scholier 4 zegt: 'Ik vind het een hartstikke goed initiatief van het Vaticaan.'

Scholier 7 en 10 zijn de enigen die in eerste instantie al uit zichzelf iets zeiden over de geloofwaardigheid van de tekst. Deze respondenten vonden de kop van tekst 1 (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebber*) niet helemaal bij de inhoud passen, maar 'het trekt wel lezers'. Scholier 10 noemde de kop zelfs 'misleitend'. Deze tekst bevatte de gemanipuleerde clickbaitkop. Het is opvallend, omdat de andere scholieren bij een eerste reactie begonnen over wat ze inhoudelijk van het onderwerp vinden, in plaats van het benoemen journalistieke elementen van de tekst.

De kop

Wanneer de scholieren de drie teksten hebben gelezen, vroeg de interviewer hen de teksten te vergelijken. Het eerste element dat eruit werd gehaald is de kop. De interviewer vroeg aan de scholieren wat volgens hen de beste nieuwskop is en welke de minste goede. Bij de helft van de scholieren was de kop van artikel 1 (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebber*) gemanipuleerd tot clickbaitkop; bij de andere helft niet. Artikel 3/4 en 5/6 bevatten beiden de oorspronkelijke kop. Over de gemanipuleerde kop werd naar verwachting gezegd dat deze de meeste aandacht trekt. Ook de woorden 'heftig', 'vaag', 'misleitend' en 'heel duidelijk' kwamen voorbij. Ze geven dus geen eenzijdig beeld. Een enkeling vond het geen aantrekkelijke kop om te lezen. Hetzelfde artikel zonder gemanipuleerde kop werd ook aangeduid als 'trekt de aandacht'. Het onderwerp speelt hierin een grote rol. Het origineel is dus al een opvallend artikel met bijbehorende kop. De clickbaitkop vergroot dit. Ook over de andere twee (niet gemanipuleerde) koppen worden de scholieren het niet eens. Het is wel duidelijk dat volgens de scholieren de kop van tekst 5/6 (*Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis*) het beste weergeeft waar de tekst over gaat. De meeste vonden tekst 5/6 de beste -of in de term van de scholier 'normale'- nieuwskop.

De opbouw

De volgende vraag van de interviewer ging over de stijl van de tekst. Allereerst werd de opbouw van de tekst behandeld. Dit ging over de volgorde van de alinea's, het gebruik van tussenkopjes en of de tekst past bij een nieuwsbericht. De helft van de scholieren had de gemanipuleerde versie van tekst 3/4 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*). De verschillen tussen de manipulatie en het origineel zijn subtiel. Voornamelijk de volgorde van de opbouw is helemaal omgegooid, zoals eerder uitgelegd in hoofdstuk 3.

De scholieren gaven aan het gebruik van tussenkopjes fijn te vinden voor het overzicht.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Zowel bij de gemanipuleerde tekst als de normale tekst vonden ze de opbouw logisch. Scholier 11 kan goed benoemen hoe de gemanipuleerde tekst is opgebouwd. '[...] ze vertellen eerst een aanleiding en dan waarom het slecht gaat en dan vertellen ze wat Nederland hiermee te maken heeft en dan over dat hij het bezoek gaat doen. Dat is heel logisch'. Het is mijn inziens niet verbazingwekkend dat de scholier dit een logische opbouw vond. Op de middelbare school wordt namelijk aangeleerd dat dit de juiste opbouw van een tekst is. Er wordt naar een conclusie toegewerkt en het belangrijkste staat onderaan. Pas op latere leeftijd leren de scholieren dat een nieuwsbericht exact andersom geschreven wordt. Een deel van de scholieren gaf ook aan dat ze de opbouw 'wel prima' vonden. Ook kwam uit de gesprekken naar voren dat de leerlingen er niet echt op letten en het misschien ook niet zo interessant vinden.

De woordkeuze

Het andere element in de stijl van de tekst is het woordgebruik. De interviewer heeft ervoor gekozen een open vraag te stellen over wat de scholier van het woordgebruik vindt. Hier kwamen uiteraard zeer uiteenlopende antwoorden uit. De interviewer was op zoek naar scholieren die door hadden dat in de gemanipuleerde versie van tekst 3/4 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) subjectieve woorden waren gebruikt. Geen van de deelnemers is dit echter opgevallen. Dit is anders dan werd verwacht. Scholieren zouden op school leren dat een goed nieuwsbericht neutrale berichtgeving bevat waarin wordt gestreefd naar objectiviteit. Kennelijk is dat geen gedachte die de leerlingen onmiddellijk hadden of was het onderzoeksmateriaal niet duidelijk genoeg.

Sommige respondenten geven aan dat er moeilijk woorden in de teksten zijn gebruikt. Een enkeling zei daarover dat de scholieren ook niet de doelgroep vormen (scholier 6). Scholier 4 beweerde dat je daar dan vervolgens ook wel zelf uit kunt komen. 'Het ligt er ook aan voor wie je het schrijft', zegt scholier 5. De scholieren zijn zich dus bewust van het feit dat een tekst een bepaalde doelgroep heeft – ongeacht of ze daar zelf toebehoren.

Het brongebruik

Het derde element dat is bevraagd is het gebruik van de bronnen in de tekst. Wederom kreeg de helft van de deelnemers een gemanipuleerde tekst 6 (*Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis*) voor de neus. Over het brongebruik kunnen de leerlingen in ieder geval meer kwijt dat over de andere elementen. Hier is te merken dat ze er bekend mee zijn. Ruim de meerderheid benoemde dat het belangrijk is dat veel verschillende mensen aan het woord komen.

Scholier 6 vond dat er in de gemanipuleerde tekst 6 'heel goed gebruik is gemaakt van bronnen'. Het feit dat alle instanties en functies bij de namen zijn verwijderd doet hier dus niet aan af. Scholier 5 zei dat het niet zo veel uitmaakt waar de informatie vandaan komt, want 'ik ga

er toch wel vanuit dat het klopt'. Door de cijfers wekte tekst 5/6 bij meerdere leerlingen de indruk dat er goed onderzoek is gedaan. Zowel scholier 8 als 9 kregen de gemanipuleerde versie. Beide gaven aan dat tekst 6 goed is, omdat er veel mensen aan het woord komen. 'Het maakt niet uit dat ik niet weet wie het zijn, want dat weet ik bij de andere teksten ook niet,' aldus scholier 9. De scholieren keken dus wel naar het aantal bronnen en aangehaalde citaten, maar waren niet kritisch over waar het vandaan komt of wie de bronnen zijn.

Geloofwaardigheid

De laatste vraag in elk interview ging over welke tekst het meest betrouwbaar is. Welke artikel de scholieren uiteindelijk kozen loopt sterk uiteen. De één vond tekst 1/2 (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebber*) het meest betrouwbaar, omdat het een vreemd verhaal is of omdat het 'niet heel veel nut heeft daar over te liegen' (scholier 6). De ander vond tekst 5/6 (*Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis*) het meest betrouwbaar, omdat er cijfers en citaten in staan. Weer een volgende vond tekst 5/6 juist te betwijfelen, omdat er mening in staat, terwijl tekst 3/4 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) een persconferentie bevat die waargebeurd is. Vooral de redenen zijn zeer uiteenlopend.

Concluderend valt te stellen dat tekst 5/6 door de meeste scholieren als het meest betrouwbaar wordt gezien. De gemanipuleerde versie wordt door twee leerlingen als betrouwbaar bestempeld. De originele versie komt maar liefst vier keer als beste eruit. De cijfers en aangehaalde experts worden hierbij als reden opgegeven. Artikel 1/2 wordt door drie scholieren als het meest betrouwbaar beoordeeld. Het gaat hier twee maal om de gemanipuleerde versie en één keer om het origineel. Tekst 3/4 wordt twee keer bestempeld als het meest betrouwbaar, waarbij één keer het origineel en één keer de gemanipuleerde versie. Bij die laatste geeft scholier 9 als reden: 'Omdat er meerdere mensen aan het woord komen en je kan echt opzoeken of het is gebeurd'. Het aanhalen van meerdere bronnen is dus de meest opgegeven reden om een artikel betrouwbaar te achten. Hoe de bronnen gepresenteerd worden (of het nu originele artikelen of gemanipuleerde betreft) doet minder te zaken.

Eén respondent kon geen keuze maken tussen de artikelen. 'Ik vind ze allemaal betrouwbaar. Ik ga er niet vanuit dat het nep is. Ook al hoor je daar de laatste tijd wel vaak iets over. Dat maakt niet dat ik kritischer ga lezen', aldus scholier 5. De scholieren zeiden echter allemaal dat ze eigenlijk alle artikelen wel geloven. Zeker de helft van de leerlingen gaf aan dat deze geloofwaardigheid te danken is aan het medium. Het heeft op de website van de NOS gestaan, dus het is waar. Dit is een onderdeel van het eerder genoemde *channel credibility*. Door alle artikelen van hetzelfde medium te maken, werd verwacht dat deze vorm van geloofwaardigheid geen rol zou spelen. Dit is dus echter niet het resultaat. *Channel credibility* speelt vermoedelijk een zeer grote rol in dit onderzoeksterrein.

4.2 Docenten

Tegenover de scholieren staan de elf docenten die zijn geïnterviewd. De opbouw van het hardop lezen en daarna het interview is hetzelfde als bij de scholieren. De docenten lazen de artikelen sneller en gaven uitgebreider antwoord dan de scholieren.

Eerste indruk

Het eerste wat opviel, is dat de docenten de meeste artikelen interessanter vonden dan de scholieren. Dit is niet verbazingwekkend. Jongeren zijn immers nog niet zo bezig met al het nieuws in de wereld. Bovendien zijn deze berichten van de NOS gericht op volwassenen. De meeste docenten zouden de artikelen ook in het dagelijks leven lezen. Sommige docenten begonnen, net als de scholieren, wel over de inhoudelijke kwestie. Andere raakten echter wel direct aan de journalistieke aspecten van de teksten. Het is in ieder geval duidelijk dat de meningen en opmerkingen minder uiteenlopen dat die van de scholieren. Er valt dus ook een meer eenduidig beeld te schetsen.

Docent 2 wees als eerste naar de clickbaitkop uit de eerste tekst (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebber*). Ze benoemde het als 'discrepantie tussen de kop en de tekst'. Docent 7 viel het in eerste instantie op dat tekst 3 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) 'een beetje gekleurd' is geschreven. 'Die aardige collega' hoorde volgens deze respondent niet in de tekst thuis. Bij de andere deelnemers viel dit soort zaken nog niet op bij de eerste indruk; bij een enkeling kwam dit wel later terug in het gesprek. Verder zien de docenten niet meteen noemenswaardige elementen.

De kop

De interviewer gebruikte dezelfde methode in de gesprekken als bij de scholieren. Ten eerste is dus gevraagd wat de docent een goede nieuwskop vindt. De docenten zijn eensgezind: de kop van tekst 1/2 (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebber / Vaticaan arresteert diplomaat voor kijken naar kinderporno*) trekt uitstekend de aandacht. Velen vonden ook dat de kop de lading van de tekst voldoende dekt. Het maakte hierbij geen verschil of het de manipuleerde kop betreft of niet. Alleen docent 10 vond de gemanipuleerde kop van artikel 1 slecht, omdat het niet de lading dekt. De meningen over de andere koppen lopen meer uiteen. Volgens de één dekt het de lading wel; volgens de ander niet. De kop van tekst 2 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) kwam een paar keer als 'saai' en 'niet duidelijk' naar voren. Ook lijkt de meerderheid van de docenten dit artikel het minst interessant te vinden. Wellicht is dat een factor die meespeelt.

De opbouw

Wederom is de stijl van de tekst verdeeld in de opbouw van de tekst en het woordgebruik. De meeste docenten waren positief over de opbouw van de teksten. De artikelen zijn overzichtelijk en prettig leesbaar. Wat direct opviel bij deze groep respondenten is dat ze sneller lezen dan de andere groep. Daarnaast viel tijdens het interview op dat ze ook vluchtiger lezen. Veel docenten scanden alleen de tekst en lazen niet alles. Zodra er gedetailleerde vragen kwamen, lazen ze bepaalde stukken opnieuw. Een aantal docenten gaf ook aan een tekst snel te lezen voor de informatie en zich niet bezig te houden met hoe de tekst in elkaar zit.

Docent 5 bestempelde tekst 3 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) als 'de meest wankele opbouw'. Volgens de respondent werd pas aan het eind het werkelijke bezoek besproken, terwijl de andere artikelen direct starten met het belangrijkste. Het valt de docent dus op dat de opbouw ongebruikelijk is. Aan het eind van het interview legt hij echter geen verband met de geloofwaardigheid van het artikel. Ook docent 11 was de afwijkende opbouw opgevallen. Ze noemde het een 'omdraaiing van de situatie'. Twee van de zes docenten die de gemanipuleerde versie lazen, hadden dus door dat er iets schort aan de opbouw van de tekst. Een aantal docenten vond tekst 1/2 (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebber / Vaticaan arresteert diplomaat voor kijken naar kinderporno*) het lastigst om te lezen. De opbouw werd soms verwarrend genoemd. Tekst 5/6 (*Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis*) vonden de meeste docenten het prettigst opgebouwd, mede door de duidelijke structuur en tussenkopjes.

De woordkeuze

Qua woordkeuze zijn de docenten het grotendeels eens. Moeilijk vonden ze de woorden niet, in tegenstelling tot de scholieren. Verder viel het docent 7 direct op dat er kwalificerende woorden zijn gebruikt in tekst 3 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*). Het gebruik van 'de sympathieke collega' werd door docent 7 gezien als niet relevant voor het artikel. De andere docenten is dit niet opgevallen. Docent 9 zei zelfs na het lezen van de tekst met kwalificerende manipulaties: 'ik had niet het idee dat ik een bepaalde kant op werd gestuurd'.

Het brongebruik

Docent 2 kreeg tekst 6 (*Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis*) te zien met het gemanipuleerde brongebruik. Ze wist uit de media dat Peter Boelhouwer van de TU Delft is en dus een autoriteit vormt op dit gebied ('Als je vaker de krant leest, weet je wel dat dat een autoriteit is'). Ze besloot dat er behoorlijke veel algemene kennis nodig is om de tekst te begrijpen. Docent 3 vond de gemanipuleerde tekst 5 na doorvragen 'behoorlijk vaag'. In eerste instantie was het haar niet opgevallen, maar uiteindelijk noemde ze het een 'legertje van onbekenden'. Ook

docent 6 vond deze tekst na doorvragen 'vaag'. Docent 9 deelde eveneens deze mening: 'Door de getallen geeft het een wat objectieve indruk, maar ik weet niet welke clubjes hier aan het praten zijn'. Meer dan de helft van de docenten die de gemanipuleerde versie te lezen kreeg, had dus in de gaten dat het brongebruik niet in orde was. Ook docent 8 voegde aan het einde van het interview nog toe dat het brongebruik eigenlijk wat vreemd is: 'Het is wel goed dat je ernaar vraagt, want daar sta je helemaal niet bij stil'.

Over de andere teksten waren de meningen uiteenlopend. De één vond een persconferentie 'een te controleren feit' (docent 9); de ander wilde dan juist hoor en wederhoor in de tekst hebben (docent 10). Velen keken in eerste instantie naar de bron die bij de foto stond (ANP). Pas na doorvragen van de interviewer begrepen ze dat het om bronnen en vermeldingen in de tekst zelf ging. Een aantal docenten gaf aan niet zo bezig te zijn met brongebruik in de tekst.

Geloofwaardigheid

De meeste docenten koppelden hun antwoord op de vraag over de geloofwaardigheid aan de antwoorden die ze gaven op eerdere vragen. Hierin is een verschil te zien met de scholieren. De eerdere vragen, vooral die over brongebruik, hebben de docenten aan het denken gezet. Zij zien hierbij eerder de connectie tussen de vragen dan de scholieren.

De reden van de grootste geloofwaardigheid was vaak hetzelfde. Het noemen van verschillende feiten en onderzoeken vonden de docenten geloofwaardig. Dit vond de één bij tekst 3/4 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) het meest van toepassing; de ander vond dit bij tekst 5/6 (*Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis*) het geval. Concluderend wordt tekst 3/4 vier keer benoemd als het meest geloofwaardig. Het gaat hier drie keer om de gemanipuleerde versie en één keer om het origineel. De kwalificerende woordkeuze en vreemde opbouw doen hier dus niet af aan de geloofwaardigheid. Naast de verschillende feiten en onderzoeken geven de docenten ook andere redenen ervoor. Docent 5 geeft als reden 'het feit dat het een enkele journalist is geweest die het artikel geschreven heeft. Van de andere twee weet je niet wat de bronnen zijn'. Docent 9 vindt de tekst geloofwaardig, 'omdat er verslag wordt gedaan van een reis die te controleren is'. Beide docenten kregen de gemanipuleerde versie te zien.

Tekst 5/6 en tekst 1 (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebber / Vaticaan arresteert diplomaat voor kijken naar kinderporno*) werden respectievelijk twee en één keer als het meest geloofwaardig benoemd. Hierbij ging het bij tekst 5/6 om het origineel, dus dit is niet verrassend. Bij tekst 1 ging het om de manipulatie. De clickbaitkop heeft de docent dus niet aan het twijfelen gebracht.

Maar liefst vijf docenten maken geen duidelijke keuze tussen de artikelen op de vraag welke zij het meest geloofwaardig vinden. Docent 4 zegt 'Ik zou ze alle drie voor waar aannemen'.

Terwijl docent 5 hardop twijfelt over of hij ze alle drie zou geloven. Docent 10 geeft toe niet echt te kijken naar of een artikel geloofwaardig is. 'Ik kan het natuurlijk niet controleren of Blok dat echt gezegd heeft, maar ik hoop dat de journalist professioneel is', is zijn reactie.

Tekst 1 (*Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebber / Vaticaan arresteert diplomaat voor kijken naar kinderporno*) wordt over het algemeen het minst geloofwaardig geacht, 'doordat de kop zo raar is' (docent 2). De docenten die de gemanipuleerde tekst 6 te lezen kregen, vonden die soms het minst geloofwaardig. Het is echter onvoorspelbaar, want docent 6 noemde het brongebruik van tekst 3 'vaag', maar geloof tekst 3 'omdat het overeenkomt met wat ik er al over weet'. Het brongebruik leek er dan dus niet toe te doen.

Overigens werd duidelijk dat de voorkennis van docenten groter is dan die van de scholieren. Docenten konden daardoor ook op basis daarvan hun conclusies trekken zonder goed te lezen wat er in de teksten stond. Sommige nieuwsfeiten herkenden ze, waardoor ze zeker wisten dat het echt gebeurd was.

Een enkeling noemde wederom als geloofwaardigheidsfactor het medium. 'Ik ben geneigd om alles te geloven wat in de krant of op de NOS staat', aldus docent 1. Ook docent 11 zei dat het uitmaakt waar een artikel vandaan komt. Een andere element is volgens een aantal docenten het doel van de tekst. Docent 3 legde uit dat het ervan afhangt waarvoor het artikel gebruikt wordt. Als ze het nieuws bekijkt, vond ze deze artikel volstaan. Als ze echter op zoek is naar informatie of een onderzoek wil doen, vond ze deze artikelen onvoldoende. Ook docent 9 kan zich hierin vinden: 'als je echt het naadje van de kous wil weten, dan moet je doorzoeken'.

4.3 Vergelijking tussen docenten en leerlingen

Door de zeer uiteenlopende antwoorden is het moeilijk een eenduidige conclusie te trekken. Er zijn echter een aantal zaken die naar voren komen in dit onderzoek. Ten eerste het element van *channel credibility* binnen de geloofwaardigheid van het nieuws. Het wordt in veel literatuur als één van de belangrijkste kenmerken van geloofwaardigheid genoemd. Om in dit onderzoek de andere elementen te belichten is er nadrukkelijk voor gekozen het medium geen grote rol te laten spelen. Helaas is het echter niet gelukt om dit element helemaal uit het onderzoek te laten. Het speelt zo een cruciale rol dat veel respondenten er spontaan over beginnen bij geloofwaardigheid. Kennelijk zitten die verschillende media erg in onze leeservaring gebrand. De bron, in dit geval de NOS, had een zeer grote rol in het ervaren van de geloofwaardigheid bij de lezers.

Het is echter nog steeds mogelijk de andere elementen van geloofwaardigheid aan het licht te brengen. Het tweede opvallende element is het verschil tussen de scholieren en de docenten. Die laatste groep is beduidend beter in het signalen van de elementen van geloofwaardigheid dan de scholieren. Een onontkoombaar feit is het verschil in taalniveau. De scholieren gaven aan sommige teksten niet helemaal te begrijpen. Bovendien waren de scholieren minder

geïnteresseerd in de onderwerpen dan de meeste docenten. Nu werd er voor dit onderzoek een medium gebruikt dat in principe gericht is op volwassenen.

De stijlelementen van geloofwaardigheid zijn bij de scholieren niet opgevallen. Het subjectieve woordgebruik en de omgekeerde opbouw waren voor hen geen opvallende zaken. Bij de docenten wist meer dan de helft dit wel te benoemen. Bij het bevragen van het brongebruik wisten de scholieren zich beter te formuleren. Ze keken echter naar het aantal bronnen en aangehaalde citaten, maar waren niet kritisch over waar het vandaan kwam. In tegenstelling tot de docenten die in ruime meerderheid de gemanipuleerde teksten als ‘vaag’ bestempelden. De clickbaitkop wordt door zowel scholieren als docenten nauwelijks gekoppeld aan geloofwaardigheid. Wellicht is de huidige nieuwslezer zo gewend aan het gebruik van dit soort koppen dat het niet meer afschrikt. Bovendien lijkt de kop niet alleen een kwestie van goed-fout of geloofwaardig-ongeloofwaardig, maar ook een kwestie van smaak. De antwoorden lopen zo sterk uiteen of een kop de lading dekt of niet.

Het laatste element is de beoordeling van de geloofwaardigheid door beide groepen. Zowel bij de scholieren als de docenten lopen de antwoorden op de laatste vraag in het interview sterk uiteen. Er is geen tekst of element die er zeer duidelijk uit springt. Concluderend wordt het aanhalen van onderzoeken, feiten en experts door de meeste respondenten als belangrijkste element van geloofwaardigheid gezien. Ze koppelen dit echter aan verschillende, al dan niet gemanipuleerde, teksten. De meeste scholieren koppelen dit aan tekst 5/6 (*Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis*). Het gaat hierbij vier keer om het origineel en twee keer om de manipulatie. Het is dus niet verrassend dat de meeste scholieren de originele tekst met duidelijke bronverwijzing als geloofwaardig zien. Bij de docenten gaat het om tekst 3/4 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) en bevat dit twee keer de manipulatie en één keer het origineel. De kwalificerende woordkeuze en vreemde opbouw lijken dus niet af te doen aan de geloofwaardigheid.

In het verlengde hiervan wekt de manipulatie van tekst 3 de meeste argwaan. Dit hangt samen met het feit dat zowel de docenten als de scholieren waarde hechten aan het brongebruik in het artikel. Bij de docenten valt bovendien op dat zij eerder gegeven antwoorden betrekken bij het antwoord over de geloofwaardigheid. Zij lijken beter in de gaten te hebben hoe de vragen zich tot elkaar verhouden dan de scholieren.

Deze conclusies zijn getrokken uit een zeer kleine groep respondenten. Wellicht is het belangrijkste dat de meeste deelnemers uit beide groepen aangaven eigenlijk helemaal niet te letten op wat geloofwaardig is en wat niet. Zelfs bij een onderzoek waar expliciet naar deze zaken gevraagd werd, las men niet kritisch. Het is een aanwijzing dat ook in een tijd waarin het medialandschap vol staat met nepnieuws en nieuws over nepnieuws het de leeswijze van mensen

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

kennelijk niet beïnvloedt. Concluderend zou dit een aanbeveling zijn om te investeren in de bewustwording van nepnieuws.

5. Conclusie en discussie

Met de hardnekkige opkomst van nepnieuws, misinformatie en desinformatie heeft minister Ollongren er een taak bij: Nederland een stukje mediawijsheid meegeven. Lezers hebben aangegeven dat zij het moeilijk vinden om te bepalen wat wel en niet waar is in de krant⁴ en meerdere rapporten geven het advies om Nederlands mediawijsheid bij te brengen. Een campagne in het voorjaar 2019 moet mensen alert maken (Rijksoverheid, 2019). Het is belangrijk dat lezers zich bewust zijn van het bestaan van nepnieuws als zij het nieuws consumeren. Het is de vraag hoe mediawijs Nederland eigenlijk is.

Dit onderzoek richtte zich op het verschil in mediawijsheid tussen scholieren in het middelbaar onderwijs en hun docenten. De jongeren groeien op in een wereld met (nieuwe) media en zijn er daarom wellicht wel experts in. Hun docenten zijn er niet mee groot gebracht, maar hebben er gaandeweg mee om moeten leren gaan. Zij zijn echter wel degene die de jongeren voor een groot deel kunnen onderwijzen in het gebruik van media.

Voor dit onderzoek kregen de respondenten nieuwsartikelen te lezen. Deze artikelen waren deels gemanipuleerd. Op deze manier werden drie elementen van de journalistieke objectieve stijl onder de loep genomen. De veronderstelling is dat deze stijl van invloed is op de geloofwaardigheid van de artikelen (Tuchman, 1972; Metzger, 2007; Sundar, 2008). Zo kon uit het onderzoek duidelijk worden of de respondenten de elementen herkenden en het nieuws interpreterden als waar of niet waar. Dat laat zien of de respondenten kritisch denken en nieuws op waarden kunnen schatten.

Allereerst werd gekeken naar de *clickbait*-kop. Alle respondenten waren het erover eens dat de kop de aandacht trekt. Dit is precies wat de functie is van dit element. Verder is opvallend dat bij zowel de scholieren als de docenten de meerderheid vond dat de kop tevens de lading van de tekst goed dekt. Dit is iets wat bij *clickbait*-koppen meestal niet het geval is. Er zat hierbij weinig verschil tussen de gemanipuleerde kop en het origineel. Een *clickbait*-kop maakte volgens dit onderzoek het artikel dus niet minder geloofwaardig, in tegenstelling tot wat in eerder onderzoek is beweerd (Hurst, 2016).

Het tweede element dat werd getest was de stijl van de tekst. Hierbij is gekeken naar (objectieve) woordkeuze en de opbouw van de tekst. Hierin is een wezenlijk verschil te zien tussen de twee groepen respondenten. Een deel van de docenten viel het op dat de opbouw van tekst een 'omdraaiing van de situatie' was. Zij vonden de opbouw wankel, omdat het belangrijkste van de tekst aan het einde stond. De scholieren hebben dit geenszins aangegeven. Een enkele docent viel het tevens op er kwalificerende woorden in de teksten waren gebruikt. Ook dit werd door de scholieren niet opgemerkt. Een objectieve stijl heeft dus wel degelijk invloed op de

⁴ Zie: <https://www.volkskrant.nl/binnenland/nederlanders-bezorgd-over-nepnieuws-een-op-drie-weet-vaak-niet-meer-wat-waar-is-en-wat-onwaar~a4548928/>

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

geloofwaardigheid van een artikel, maar niet in groten mate. Dit geldt echter alleen voor de docenten; de scholieren viel het niet op.

Als laatste is gekeken naar het brongebruik in de tekst. Volgens de scholieren maakte het niet uit dat ze niet wisten waar de aangehaalde mensen uit de tekst vandaan kwamen. Bovendien gaven ze aan de teksten toch wel te geloven. De docenten waren hierin een stuk kritischer. Ze gaven aan dat er iets niet klopte door alle namen weer te geven zonder de instanties erbij te vermelden. De vermelding van bronnen zorgt er dus voor dat de lezer weet waar het artikel vandaan komt en zorgt daardoor voor meer geloofwaardigheid. Ook dit is echter alleen door de docenten signaleerd.

Voordat er antwoord kan worden gegeven op de hoofdvraag is er een ander element duidelijk geworden uit het onderzoek dat belicht moet worden. Door alle artikelen van hetzelfde medium te laten komen (de NOS) werd gehoopt het zogenoemde *channel credibility* geen rol te laten spelen. Het werd echter duidelijk dat zowel de scholieren als de docenten dit van cruciaal belang vonden. Het zit kennelijk in de leeservaring gebrand, want de meeste respondenten begonnen er spontaan over. Het onderzoek van Regina Marchi (2012) is interessant om naast dit onderzoek te leggen. Evenals in het aangehaalde onderzoek blijken jongeren, en deels ook volwassenen, niet geïnteresseerd in de objectiviteit van het nieuws. Marchi gaf aan dat de deelnemers de meeste nieuwsberichten uit traditionele media toch niet geloven. In dit onderzoek werd echter duidelijk dat de deelnemers juist ervan uitgaan dat het toch wel waar is – ‘want het is de NOS’. Het medium speelt dus een zeer belangrijke rol in het oordeel over geloofwaardigheid van de lezer.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidde: hoe beoordelen scholieren en docenten de geloofwaardigheid van berichten die voldoen aan de objectieve journalistieke stijl ten opzichte van berichten die daar niet aan voldoen? Over de scholieren valt te oordelen dat zij weinig verschil zien in de berichtgeving. Zij geven aan alles wel te geloven, wat is geïnterpreteerd als dat zij de teksten dus kennelijk allemaal geloofwaardig vinden. Bij de docenten is eerder argwaan te ontdekken. Vooral het brongebruik is voor hen een aanknopingspunt de tekst als ongeloofwaardig te bestempelen. Bovendien lukt het de docenten eerder een verband te zien tussen de verschillende vragen van de interviewer. Hierdoor kunnen zij dus al op weg zijn geholpen om na te denken over de geloofwaardigheid.

Voorzichtig kan geconcludeerd worden dat het aanhalen van onderzoeken, feiten en experts door de meeste respondenten als belangrijkste element van geloofwaardigheid gezien. Ze koppelen dit echter aan verschillende, al dan niet gemanipuleerde, teksten en dus ook aan verschillende elementen van geloofwaardigheid. Het onderzoek van Tandoc e.a. (2017) is de moeite waard om hiernaast te leggen. Daarin beoordeelden deelnemers nieuwsberichten

voornamelijk met gezond verstand en op basis van de kennis die zij al hadden. Vooral bij de docenten was duidelijk dat voorkennis een rol speelde bij de geloofwaardigheid van de artikelen.

Wellicht is het belangrijkste dat de meeste deelnemers uit beide groepen aangaven eigenlijk helemaal niet te letten op de geloofwaardigheid van nieuwsberichten. Volgens onderzoek van Bardoel en Wijfjes (2015) zouden jongeren minder geïnteresseerd zijn in het nieuws en berichten vluchtiger lezen dan volwassenen. In dit onderzoek kwam de geringe interesse van de scholieren in de artikelen zeker naar voren. Zij waren zich echter bewust van het feit dat zij misschien niet de doelgroep van de berichten vormen. Dat de scholieren de artikelen vluchtiger zouden lezen bleek uit dit onderzoek niet. De scholieren namen de tijd om de teksten grondig te besturen, terwijl de docenten de teksten minder kritisch lazen. Wat als gevolg had dat zij sommige delen tijdens de vragen opnieuw moesten lezen.

Concluderend kan dus worden gesteld het grootste gedeelte van de deelnemers de elementen met journalistieke objectieve stijl niet herkent. Van de drie elementen uit dit onderzoek is het brongebruik het meest duidelijk voor de respondenten. De meeste koppelen dit echter niet aan de geloofwaardigheid van een artikel. Die link wordt pas gelegd na bevraging van de interviewer. Bovendien kan de theorie van Marc Prensky (2001) worden tegengesproken. De docenten presteerden, als *digital immigrants*, beter in het onderzoek dan de scholieren. Zij zijn wellicht niet opgegroeid met nieuwe media, maar hebben de kennis enigszins weten in te halen. Een kanttekening hierbij is dat dit onderzoek deels over digitale expertise ging. Het waren artikelen van een website en sommige respondenten zagen de links waarop je kon doorklikken. De artikelen waren echter geprint en zodoende was het onderzoek grotendeels gericht op begrijpend lezen.

Discussie

Het is noodzakelijk de beperkingen van de onderzoek aan het licht te brengen. Allereerst is dit onderzoek op een kleine schaal uitgevoerd. De groepen zijn zo homogeen mogelijk samengesteld. Toch spelen nog tal van zaken een rol bij de resultaten, zoals media-opvoeding van ouders en leeservaring. Het werd dan ook duidelijk dat een groot deel van de scholieren de teksten niet onmiddellijk begreep. Vooral tekst 3/4 (*Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen*) bleek een lastig te begrijpen onderwerp, voornamelijk voor de scholieren. Daarnaast is bij de docenten nauwelijks naar de achtergrond gekeken. Het kan heel goed mogelijk zijn dat er bijvoorbeeld ook verschillen zitten tussen docent die Nederlands onderwijst en degene die natuurkunde geeft. Dit zijn allemaal zaken die in een groter onderzoek naar voren zouden kunnen komen.

In de theorie is besproken dat mediawijsheid deels samenhangt met de digitale expertise van de lezer (Bawden, 2008). Hier gaat dit onderzoek echter niet over. Het onderzoeksmateriaal

bestond weliswaar uit online nieuwsberichten, maar er waren geen digitale vaardigheden nodig voor het beoordelen van de kop, de stijl en het brongebruik. Het is eigenlijk een onderzoek naar de klassieke vorm van nieuwsberichten. Mocht in een vervolgonderzoek de digitale expertise wederom een onderdeel zijn, zal dat in de methode dus op een andere manier vorm moeten krijgen.

Tot slot is het onderzoek naar de clickbaitkop wellicht niet op de juiste wijze uitgevoerd. Het onderwerp van tekst 1 was zo curieus dat het zou kunnen dat ook de gewone kop trekken van een clickbaitkop vertoonde. In een volgend onderzoek kan dus beter voor een andere tekst worden gekozen. Eveneens is een aanbeveling voor een vervolg om het medium geheel weg te laten. Het is al genoemd in de discussie: het feit dat de nieuwsberichten van de NOS afkomstig waren was bij de respondenten van grote invloed op de geloofwaardigheid. Als *channel credibility* dus geen rol speelt in het onderzoek, kan dat beter helemaal weg worden gelaten.

Dit onderzoek is een verkenning naar bepaalde elementen van journalistieke objectiviteit invloed hebben op de geloofwaardigheid van een artikel. Het resultaat geeft een beeld van hoe een kleine groep middelbare scholieren en docenten naar de geloofwaardigheid van nieuwsberichten kijken. Het is interessant om dit onderzoek met bovenstaande aanbevelingen op grotere schaal te herhalen. Door de grotere hoeveelheid materiaal valt een meer gestructureerd beeld te schetsen. Wellicht is het dan ook mogelijk om de resultaten door middel van een schaalverdeling te structureren en zodoende te beoordelen.

De aangehaalde rapporten en adviezen (Mediamonitor, 2019; Raad van Openbaar Bestuur 2019; Keulen e.a., 2018) laten zien dat het belangrijk is om aandacht te schenken aan de mediawijsheid van zowel jongeren als volwassenen. Nieuw onderzoek zou de connectie tussen geloofwaardigheid en objectieve journalistiek kunnen bevestigen en de urgentie van de kennis over mediawijsheid kunnen benadrukken. Deze masterscriptie heeft geprobeerd dit kort aan te stippen. Als een uitgebreider onderzoek zou resulteren in een bevestiging hiervan, kan het onderwijs aanbevolen worden hier iets aan te doen.

Bibliografie

- Aufderheide, P. (1993). *Media Literacy. A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy*. Washington CD, Verenigde Staten: Aspen Institute.
- Bardoel, J. & Wijfjes, H. (2015). *Journalistieke cultuur in Nederland*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Bennett, S., Maton, K. & Kervin, L. (2008). The 'digital natives' debate: A critical review of the evidence. *British Journal of Educational Technology* 39(5), 775-786.
- Bennett, W. (2008) Changing citizenship in the digital age. *Civic Life Online: Learning how digital media can engage youth* 1, 1-24).
- Berger, A. (2016). *Media and communication research methods*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Blom, J. & Hansen, K. (2015). Click bait: Forward-reference as lure in online news headlines. *Journal of Pragmatics* 76, 87-100.
- Broersma, M. (2015). Objectiviteit als professionele strategie. In: Bardoel, J. & Wijfjes, H. (red.) *Journalistieke cultuur in Nederland* (163-181). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Cassidy, W. (2007). Online news credibility: an examination of the perception of newspaper journalists. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12, 478-498.
- Cauwenberge, A. van, d'Haenens, L. & Beentjes, H. (2013). Young people's news orientations and uses of traditional and new media for news. *Communications* 38(4), 367-388.
- Cauwenberge, A. van, Beentjes, H. & d'Haenens, L. (2011). Een typologie van jonge nieuwsgebruikers in een multimediaal landschap. *Tijdschrift voor communicatiewetenschap* 39(1), 63-77.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2018). *Statistische trends. Opvattingen over sociale media*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2003). *Jeugd 2003, cijfers en feiten*. Voorburg: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Chakraborty, A., Paranjape, B., Kakarla, S., & Ganguly, N. (2016). Stop clickbait: Detecting and preventing clickbaits in online news media. In *Advances in Social Networks Analysis and Mining (ASONAM)*, 2016 IEEE/ACM International Conference on (pp. 9-16). IEEE.
- Christ, W. & Potter, W. (1998). Media literacy, media education, and the academy. *Journal of Communication* 48, 5-15.
- Commissariaat voor de Media (2019). *Mediamonitor 2019*. Hilversum: Commissariaat voor de Media.
- Costera Meijer, I. (2007). The paradox of popularity. *Journalism Studies*, 8(1), 96-116.
- Creswell, J. (1994). *Research Design: Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Crooke, N. (2018). *Fake news and alternative facts. Information literacy in a post-truth era*. Chicago: ALA Editions, American Library Association.
- Deuze, M. (2005). What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism* 6(4), 442-464.
- Drok, N. & Schwarz, F. (2009). *Jongeren, nieuwsmedia & betrokkenheid*.
- Duncan, B. (2006). Media literacy: Essential survival skills for the new millennium. *School Libraries in Canada* 25(4), 31-34.
- Garrison, B., Abdulla, R. A., Salwen, M., Driscoll, P. & Casey, D. (2002). The credibility of newspapers, television news, and online news. *Education in Journalism Annual Convention*, 1-30.

- Golan, G. (2010). New perspectives on media credibility research. *American Behavioral Scientist*, 54(1), 3-7.
- Gutiérrez Martín, A.G. & Hottmann, A. (2006). Media Education across the Curriculum. (Juli 2009)
- Haak, M. van den, Jong, M. de, & Schellens, P. (2003). Retrospective vs. concurrent think-aloud protocols: testing the usability of an online library catalogue. *Behaviour & information technology*, 22(5), 339-351.
- High Level Expert Group on Fake News and Online disinformation (European Commission) (2018). *A multi-dimensional approach to disinformation*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- Hobbs, R. (2006). Multiple visions of multimedia literacy: emerging areas of synthesis. In: McKenna, M. e.a. (2006). *International handbook of literacy and technology*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum. 15-26.
- Hobbs, R. (2011). The state of media literacy: a response to Potter. *Journal of Broadcasting & Electronical Media*, 55(3), 419-430.
- Hurst, N. (2016). *To clickbait of not to clickbait. An examination of clickbait headline effects on source credibility* (masterthesis). Geraadpleegd van: <https://search-proquest-com.ezproxy.leidenuniv.nl:2443/docview/2164841756/?pq-origsite=primo>
- Johnson, T. & Kaye, B. (2016). Some like it lots: The influence of interactivity and reliance on credibility. *Computer in Human Behavior* 61, 136-145.
- Kantar Public (2018). *De Mediawijsheid van jongeren in beeld. Onderzoek naar mediawijsheid onder jongeren van 13 tot 18 jaar*. (i.s.m. Mediawijzer.net)
- Keulen, I. van, I. Korthagen, P. Diederens & P. van Boheemen (2018). *Digitalisering van het nieuws – Online nieuwsgedrag, desinformatie en personalisatie in Nederland*. Den Haag: Rathenau Instituut
- Koetsenruijter, W. & Van Hout, T. (2014). *Methoden voor journalism studies*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Koltay, T. (2011) The media and the literacies: media literacy, information literacy, digital literacy. *Media, culture & society* 33(2), 211-221.
- Kooreman, P. & Potters, J. (2011). De gouden standaard: Veldexperimenten in de voorbereiding en evaluatie van beleid. *TPE digitaal*, 5(3), 76-90.
- Kuiken, J., Schuth, A., Spitters, M. & Marx, M. (2017). Effective Headlines of Newspaper Articles in a Digital Environment. *Digital Journalism* 5(10), 1300-1314
- Livingstone, S. (2004) Media Literacy and the Challenge of New Information and Communication Technologies. *The Communication Review*, 7(1), 3-14.
- Marchi, R. (2012). With Facebook, blogs, and fake news, teens reject journalistic: “objectivity”. *Journal of Communication Inquiry*, 36(3), 246-262.
- McGrew, S., Ortega, T., Breakstone, J. & Wineburg, S. (2017). The challenge that’s bigger than fake news. *American Educator*, 41(3), 4-9.
- McWhorter, C. (2016). *News Media Literacy in Young Adults: Effects of the New Media Environment* (proefschrift). Regent University, Verenigde Staten.
- Metzger, M., Flanagin, A., Eyal, K., Lemus, D., & McCann, R. (2003). Credibility for the 21st century: Integrating perspectives on source, message, and media credibility in the contemporary media environment. *Annals of the International Communication Association*, 27(1), 293-335.

- Metzger, M. (2007). Making sense of credibility on the Web: Models for evaluating online information and recommendations for future research. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(13), 2078-2091.
- Mo Jang, S. & Kim, J.K. (2017). Third person effects of fake news: Fake news regulation and media literacy interventions. *Computer in human behavior* 80, 295-302.
- Nijs, D. & Peters, F. (2002). *Imagineering. Het creëren van belevingswerelden*. Amsterdam: Boom.
- Patterson, T. (2007) *Young people and news: A Report from the Joan Shorenstein Center on the Press, Politics, and Public Policy*. John F. Kennedy School of Government, Harvard University.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *NCB University Press*, 9(5),1-6.
- Raad voor Openbaar Bestuur (2019). *Zoeken naar waarheid, over waarheidsbevinding in de democratie in het digitale tijdperk*. Den Haag: Raad voor Openbaar Bestuur.
- Rijksoverheid. (2019, 11 maart). Campagne nepnieuws vandaag van start. Geraadpleegd op 1 juni 2019, van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2019/03/11/campagne-nepnieuws-vandaag-van-start>
- Shapiro, I. (2010). Evaluating Journalism. *Journalism Practice*, 4(2), 143-162.
- Smeets, E. (2017). *Mediawijsheid. Onderzoek bij leraren in het primair en voortgezet onderwijs* (in opdracht van mediawijzer.net). KBA Nijmegen.
- Someren, M. van, Barnard, Y., & Sandberg, J. (1994). *The think aloud method: a practical approach to modelling cognitive*. Londen: Academic Press.
- Stichting Kennisnet. (2015). *Monitor Jeugd en Media (2015)*.
- Sundar, S. (2008). The MAIN Model: A Heuristic Approach to Understanding Technology Effects on Credibility. *Digital Media, Youth, and Credibility* 73100, 73-100.
- Tandoc, E., Ling, R., Westlund, O., Duffy, A., Goh, D., & Zheng Wei, L. (2017). Audiences' acts of authentication in the age of fake news: A conceptual framework. *New Media & Society*, 1461444817731756, 1-19.
- Tuchman, G. (1972) Objectivity as a strategic ritual: an examination of newsmen's notions of objectivity. *The American journal of sociology*, 77(4), 660-679.
- Wineburg, S. & McGrew, S. (2017). Lateral reading: Reading less and learning more when evaluating digital information. Stanford History Education Group.
- Wineburg, S., McGrew, S., Breakstone, J., & Ortega, T. (2016). Evaluating Information: The Cornerstone of Civic Online Reasoning. Stanford History Education Group.
- White, P. & Thomson, E. (2008). The news story as rhetoric: linguistic approaches to the analysis of journalistic discourse. In: Thomson, E. & White, P., *Communicating conflict. Multilingual case studies of the news media* (p. 1-24). Continuum.
- Xiaoqin g, G., Dobson, T. & Petrina, S. (2008). Digital natives, digital immigrants: an analysis of age and ICT competency in teacher education. *Educational computing research*, 38(3), 235-254.

Bijlagen

Bijlage 1. Artikelen

Artikel 1

Hoe de paus keihard uithaalde naar kinderporno-liefhebber

7 APRIL 2018, 16:32

BUITENLAND

Vaticaanstad ANP

Het Vaticaan heeft een diplomaat gearresteerd die verdacht wordt van het uploaden van kinderporno op een computer in een kerk in Canada. De 50-jarige Carlo Capella was met Kerstmis twee jaar geleden op een diplomatieke missie van Vaticaanstad in Windsor in Canada. In een kerk in Windsor zou hij tussen 24 december en 27 december 2016 zijn tijd hebben doorgebracht met het uploaden van kinderporno.

Capella zit nu in een politiecel in het Vaticaan. Het Vaticaan heeft bij het onderzoek naar Capella's gedrag in Canada samengewerkt met de Canadese en Amerikaanse politie. De laatste is erbij betrokken omdat Capella vorig jaar op de ambassade van het Vaticaan in Washington werkte en het Vaticaan hem van daar terugriep naar Rome.

Het Vaticaan vroeg hem terug te keren toen de Amerikaanse autoriteiten meldden dat hij in augustus vorig jaar ook bezig zou zijn met "het schenden van de wet over kinderpornografie".

Zero tolerance

De diplomaat, die ook priester is, is de tweede man uit het Vaticaan die beschuldigd wordt van kinderporno. In juni werd de Australische kardinaal George Pell beschuldigd van seksueel misbruik van kinderen. Hij geldt als de minister van Financiën van het Vaticaan.

Paus Franciscus [stuurde](#) alle bisschoppen van de katholieke kerk een brief waarin hij zegt 'zero tolerance'-beleid te hanteren voor geestelijken die zich schuldig maken aan seksueel misbruik of het kijken naar kinderporno.

Artikel 2

Vaticaan arresteert diplomaat voor kijken naar kinderporno

7 APRIL 2018, 16:32

BUITENLAND

Vaticaanstad ANP

Het Vaticaan heeft een diplomaat gearresteerd die verdacht wordt van het uploaden van kinderporno op een computer in een kerk in Canada. De 50-jarige Carlo Capella was met Kerstmis twee jaar geleden op een diplomatieke missie van Vaticaanstad in Windsor in Canada. In een kerk in Windsor zou hij tussen 24 december en 27 december 2016 zijn tijd hebben doorgebracht met het uploaden van kinderporno.

Capella zit nu in een politiecel in het Vaticaan. Het Vaticaan heeft bij het onderzoek naar Capella's gedrag in Canada samengewerkt met de Canadese en Amerikaanse politie. De laatste is erbij betrokken omdat Capella vorig jaar op de ambassade van het Vaticaan in Washington werkte en het Vaticaan hem van daar terugriep naar Rome.

Het Vaticaan vroeg hem terug te keren toen de Amerikaanse autoriteiten meldden dat hij in augustus vorig jaar ook bezig zou zijn met "het schenden van de wet over kinderpornografie".

Zero tolerance

De diplomaat, die ook priester is, is de tweede man uit het Vaticaan die beschuldigd wordt van kinderporno. In juni [werd](#) de Australische kardinaal George Pell beschuldigd van seksueel misbruik van kinderen. Hij geldt als de minister van Financiën van het Vaticaan.

Paus Franciscus [stuurde](#) alle bisschoppen van de katholieke kerk een brief waarin hij zegt 'zero tolerance'-beleid te hanteren voor geestelijken die zich schuldig maken aan seksueel misbruik of het kijken naar kinderporno.

Artikel 3

Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen

7 APRIL 2018, 22:19

[BUITENLAND, POLITIEK](#)

Persconferentie van Blok met zijn collega Holguin over de politieke situatie in Colombia ANP

Het noorden van Colombia is een van de armste regio's met veel geweld, corruptie en slecht bestuur. Nu probeert het land met onder meer landbouw de economische kansen in het gebied te verbeteren.

In 2016 tekenden de regering en de rebellenbeweging FARC de vrede in een historisch akkoord na een gewapende strijd van 50 jaar. Bij het [conflict](#) zijn meer dan 220.000 mensen op gruwelijke wijze gedood en acht miljoen mensen hardhandig uit hun huis verjaagd.

Toegang

Nederland is ook betrokken bij het vredesproces door steun van het Nederlandse Kadaster, dat bezig is met de verbetering van de registratie van grondgebied. "Goede landregistratie is een essentiële voorwaarde voor de ontwikkeling van gebieden die lange tijd door de FARC werden gecontroleerd en nu zijn vrijgekomen", aldus het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Bezoek

Minister Blok bezocht de afgelopen dagen de Cariben en Colombia en wilde zeer graag naar een reïntegratiekamp van voormalig FARC-strijders. "Na meer dan 50 jaar conflict en geweld wil de Colombiaanse bevolking zichtbare resultaten zien", laat de minister geïnteresseerd weten. "Ik wilde met eigen ogen zien hoe de uitvoering daarvan verloopt."

In totaal zijn er maar liefst 27 kampementen waar ontwapende ex-FARC-rebellen onder toezicht van de Verenigde Naties worden voorbereid op een reïntegratie in de samenleving.

Blok sprak voor zijn bezoek aan het kamp ook met zijn sympathieke collega Holguin over de politieke en veiligheidssituatie in Colombia.

Artikel 4

Blok bezoekt in Colombia reïntegratiekamp oud-rebellen

7 APRIL 2018, 22:19

BUITENLAND, POLITIEK

Persconferentie van Blok met zijn collega Holguin over de politieke situatie in Colombia ANP

Minister Blok van Buitenlandse Zaken heeft een bezoek gebracht aan een reïntegratiekamp voor voormalige FARC-strijders in het noorden van Colombia. In totaal zijn er 27 kampementen waar ontwapende ex-FARC-rebellen onder toezicht van de Verenigde Naties worden voorbereid op een reïntegratie in de samenleving.

Waarnemen

Blok bezocht de afgelopen dagen de Cariben en Colombia en wilde graag naar zo'n reïntegratiekamp. "Na meer dan 50 jaar conflict en geweld wil de Colombiaanse bevolking zichtbare resultaten zien", laat de minister weten. "Ik wilde met eigen ogen zien hoe de uitvoering daarvan verloopt."

In 2016 tekenden de regering en de rebellenbeweging FARC de vrede in een historisch akkoord na een gewapende strijd van 50 jaar. Bij het [conflict](#) zijn meer dan 220.000 mensen gedood en acht miljoen mensen uit hun huis verjaagd.

Het bezochte gebied is een van de armste regio's in Colombia met veel geweld, corruptie en slecht bestuur. Nu probeert het land met onder meer landbouw de economische kansen in het gebied te verbeteren.

Toegang

Nederland is ook betrokken bij het vredesproces door steun van het Nederlandse Kadaster, dat bezig is met de verbetering van de registratie van grondgebied. "Goede landregistratie is een

essentiële voorwaarde voor de ontwikkeling van gebieden die lange tijd door de FARC werden gecontroleerd en nu zijn vrijgekomen", aldus het ministerie.

Blok sprak voor zijn bezoek aan het kamp ook met zijn collega Holguin over de politieke en veiligheidssituatie in Colombia.

Artikel 5

Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis

6 APRIL 2018, 20:18

ECONOMIE

Ouders moeten steeds vaker financieel bijspringen als hun kinderen hun eerste huis kopen. Van de starters die de afgelopen vijf jaar een huis kochten, had ruim een derde extra geld nodig. Veruit de meesten zochten steun bij de ouders.

Er zijn twee groepen in de leeftijd van 20 tot 35 jaar: starters die van plan zijn een huis te kopen en starters die de afgelopen vijf jaar daadwerkelijk een huis kochten. Van de eerste groep verwacht 65 procent extra financiële steun nodig te hebben. Van hen is 59 procent van plan aan te kloppen bij de ouders. Van de tweede groep had 36 procent hulp nodig. In vier op de vijf gevallen klopte deze groep aan bij de ouders.

Tussen wal en schip

"Ook vroeger kregen kinderen financiële steun van hun ouders, maar niet in deze mate", zegt Peter Boelhouwer. "Ik schrik van deze percentages."

"Er is een groeiende groep jonge mensen die geen huis kunnen kopen, want niet iedereen heeft ouders met een spaarpotje. Het gat tussen de huizenprijzen en de leencapaciteit van kopers wordt steeds groter. Als de rente straks gaat stijgen wordt het probleem alleen maar erger. Er valt een hele generatie tussen wal en schip."

"We krijgen regelmatig vragen over de manier waarop ouders hun kinderen financieel kunnen steunen", vertelt Coen de Ruiter.

"Dat kan op verschillende manieren. Bijvoorbeeld met een lening of een schenking. De voorwaarden van schenkingen zijn op dit moment fiscaal aantrekkelijk, maar de best passende vorm is afhankelijk van de individuele situatie. Laat je daarom goed informeren."

Somber

Het blijkt dat starters die nog willen kopen, de toekomst somber inzien. Zo twijfelt een deel van de ondervraagden of zij ooit een huis kunnen kopen omdat de huizenprijzen stijgen. Daarnaast heeft 50 procent twijfels hierover omdat de hypotheekregels zijn aangescherpt. Eenmaal in het bezit van een huis groeit het vertrouwen. Van de starters die de afgelopen vijf jaar een huis kochten, twijfelt nog maar 26 procent of zij door de stijgende huizenprijzen in de toekomst een ander huis kunnen kopen.

Kosten koper

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

46 Procent van de mensen denkt dat de kosten koper meegefinancierd kunnen worden in de hypotheeklening.

De Ruiter: "Sinds het begin van dit jaar moeten de kosten koper uit eigen middelen betaald worden. Het is zorgwekkend dat bijna de helft van de starters dit niet weet. Zij komen onnodig voor vervelende financiële verrassingen te staan."

Artikel 6

Ouders vaker dan vroeger onmisbaar bij aankoop eerste huis

6 APRIL 2018, 20:18

ECONOMIE

Ouders moeten steeds vaker financieel bijspringen als hun kinderen hun eerste huis kopen. Van de starters die de afgelopen vijf jaar een huis kochten, had ruim een derde extra geld nodig. Veruit de meesten zochten steun bij de ouders, blijkt uit onderzoek van marktonderzoeker Q&A in opdracht van vergelijkingswebsite Independer.

Het onderzoek richtte zich op twee groepen in de leeftijd van 20 tot 35 jaar: starters die van plan zijn een huis te kopen en starters die de afgelopen vijf jaar daadwerkelijk een huis kochten. Van de eerste groep verwacht 65 procent extra financiële steun nodig te hebben. Van hen is 59 procent van plan aan te kloppen bij de ouders. Van de tweede groep had 36 procent hulp nodig. In vier op de vijf gevallen klopte deze groep aan bij de ouders.

Tussen wal en schip

"Ook vroeger kregen kinderen financiële steun van hun ouders, maar niet in deze mate", zegt hoogleraar woningmarkt Peter Boelhouwer, verbonden aan de TU Delft. "Ik schrik van deze percentages."

"Er is een groeiende groep jonge mensen die geen huis kunnen kopen, want niet iedereen heeft ouders met een spaarpotje. Het gat tussen de huizenprijzen en de leencapaciteit van kopers wordt steeds groter. Als de rente straks gaat stijgen wordt het probleem alleen maar erger. Er valt een hele generatie tussen wal en schip."

"We krijgen regelmatig vragen over de manier waarop ouders hun kinderen financieel kunnen steunen", vertelt Independer-directeur Coen de Ruiter.

"Dat kan op verschillende manieren. Bijvoorbeeld met een lening of een schenking. De voorwaarden van schenkingen zijn op dit moment fiscaal aantrekkelijk, maar de best passende vorm is afhankelijk van de individuele situatie. Laat je daarom goed informeren."

Somber

Uit het onderzoek blijkt dat starters die nog willen kopen, de toekomst somber inzien. Zo twijfelt 53 procent van de ondervraagden of zij ooit een huis kunnen kopen omdat de huizenprijzen stijgen. Daarnaast heeft 50 procent twijfels hierover omdat de hypotheekregels zijn aangescherpt.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Eenmaal in het bezit van een huis groeit het vertrouwen. Van de starters die de afgelopen vijf jaar een huis kochten, twijfelt nog maar 26 procent of zij door de stijgende huizenprijzen in de toekomst een ander huis kunnen kopen.

Kosten koper

Het onderzoek wijst ook uit dat 46 procent van de mensen denkt dat de kosten koper meegefinancierd kunnen worden in de hypotheeklening.

De Ruiter: "Sinds het begin van dit jaar moeten de kosten koper uit eigen middelen betaald worden. Het is zorgwekkend dat bijna de helft van de starters dit niet weet. Zij komen onnodig voor vervelende financiële verrassingen te staan."

Bijlage 2. Enquête voor leerlingen

Naam:

Klas:

Leeftijd:

Universiteit
Leiden

Omcirkel wat van toepassing is

Gemiddeld cijfer voor het vak Nederlands:

4 5 6 7 8 9 10

Aantal keer per week dat je de krant leest (mag een online-versie):

1 2 3 4 5 6 7 meer dan 7 keer

Aantal keer per week dat je een online nieuwsbericht leest:

1 2 3 4 5 6 7 meer dan 7 keer

Ik wil meedoen aan het onderzoek:

Ja Nee

Bijlage 3. Selectie leerlingen en docenten

Leerlingen

Naam	m/v	Klas	Leeftijd	Cijfer NL	Krant	Online	Meedoen	Nummer
Floor Kester	V	A3b	15	7	1	5	Ja	S1
Boris M	M	A3b	14	7	1	5	Ja	S2
Alphan Inan	M	A3b	15	7	4	7	Ja	S3
Sven Arons	M	A3b	15	7	4	7	Ja	S4
Annabel van Luijk	V	A3b	15	7	1	>7	Ja	S5
Boris Cornelisse	M	A3b	15	7	1	3	Ja	S6
Ivan Jager	M	A3c	15	7	2	1	Ja	S7
Louisa Voogt	V	A3c	14	7	1	3	Ja	S8
Jasmine Doorduyn	V	A3c	14	7	2	6	Ja	S9
Benjamin Snelders	M	A3c	14	7	5	5	Ja	S10
Michelle Maan	V	A3c	14	7	3	5	Ja	S11
Nora Kindt	V	A3c	15	7	1	2	Ja	S12

Docenten

Naam	m/v	Vak	Geboren voor 1980	Online	Nummer
Mary van Veldhoven	V	Engels	Ja	>1	D1
Arja Snoeck	V	Geschiedenis	Ja	>1	D2
Yolande Vonhoff	V	Maatschappijleer	Ja	>1	D3
Joke Reynhoudt	V	Natuurkunde	Ja	>1	D4
Arnout Vos	M	Duits	Ja	>1	D5
Jan Looren de Jong	M	Frans	Ja	>1	D6
Hans van Weeren	M	Nederlands	Ja	>1	D7
Maria Wensveen	V	Nederlands	Ja	>1	D8
Koos Peterse	M	Aardrijkskunde	Ja	>1	D9
Jan Pieter Alberts	M	Aardrijkskunde	Ja	>1	D10
Vera Roest	V	Frans	Ja	>1	D11

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Bijlage 4. Onderzoekslogboek

Het onderzoek wordt uitgevoerd op het Sint Stanislascollege HAVO/VWO (Westplantsoen 71, 2613 GK Delft). De contactpersoon is afdelingsdirecteur atheneum Ellen Waale (e.waale@stanislascollege.nl). Het onderzoek bij de leerlingen is uitgevoerd tijdens het vak Nederlands bij twee VWO3-klassen van Jacques Thelosen (j.thelosen@stanislascollege.nl).

<i>Dinsdag 22 mei 2018</i>	Contact met Ellen Waale over onderzoeksopzet
<i>Maandag 28 mei 2018</i>	Enquête in twee VWO3-klassen
<i>Maandag 4 juni 2018</i>	Korte interviews met zeven leerlingen (S1 t/m S4; S7 t/m S9)
<i>Dinsdag 5 juni 2018</i>	Korte interviews met vijf leerlingen (S5, S6; S10 t/m S12)
<i>Woensdag 6 juni 2018</i>	Bericht in schoolbulletin aan docenten
<i>Dinsdag 12 juni 2018</i>	Korte interviews met twee docenten (D1, D3)
<i>Donderdag 14 juni 2018</i>	Uitwerken van drie interviews (S1 t/m S3)
<i>Vrijdag 15 juni 2018</i>	Korte interviews met zes docenten (D2; D4 t/m D8) Uitwerken van vier interviews (S4 t/m S7)
<i>Woensdag 20 juni 2018</i>	Korte interviews met drie docenten (D9 t/m 11) Uitwerken van twee interviews (S8; S9)
<i>Woensdag 27 juni 2018</i>	Uitwerken van drie interviews (S10 t/m S12)
<i>Vrijdag 29 juni 2018</i>	Uitwerken van drie interviews (D1 t/m D3)
<i>Dinsdag 3 juli 2018</i>	Uitwerken van twee interviews (D4; D5)
<i>Donderdag 5 juli 2018</i>	Uitwerken van drie interviews (D6 t/m D8)
<i>Vrijdag 6 juli 2018</i>	Uitwerken van drie interviews (D9 t/m D11)

Bijlage 5. Transcripten scholieren

Scholier 1

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = origineel

Transcript:

[scholier 1 leest tekst 1]

Inter- Wat vind je ervan?

viewer

Scho- Ja, ik ben nu tot hier. Maar als ik het goed begrijp: die man is dus vijftig jaar en die zit
lier dan porno op zijn computer te kijken?

I Ja

S Ja, dat vind ik gek. Dat hoort niet. En hij heeft een belangrijke rol of zoiets? Ja, ik vind het een beetje gek artikel.

I En waarom vind je het een gek artikel? Vooral vanwege de inhoud?

S Ja, ik vind het goed geschreven. Het zijn wel gewoon goede zinnen en dure woorden, maar ik vind de inhoud een beetje gek.

[scholier 1 leest tekst 2]

S Ik vind dit een beetje lastige tekst om te lezen, want ik heb niet heel veel verstand van alle woorden die ze gebruiken. Dus is het een beetje moeilijk te lezen. Maar het gaat dus over die kampen ofzo?

I Ja, het zijn reïntegratiekampen voor rebellen. Die zitten daar in de bossen en die zijn het niet eens met het regime. Ze daartegenin en plegen aanslagen. En die rebellen willen ze nu heropvoeden. Daar gaat het over.

S. Oh, oké, dan vind ik wel een goede zaak.

[scholier 1 leest tekst 3]

S Ik vind dit een heel fijne tekst om te lezen, omdat ik daar natuurlijk al wat meer van weet. En qua inhoud vind ik het wel gek dat al die starters vroeger wel allemaal konden betalen. Maar ik denk dat dat een beetje door twee dingen komt. Sowieso doordat die prijzen allemaal gestegen zijn, maar ook omdat de jeugd veel minder werkt dan vroeger.

I Oké, dan mag je de drie teksten nu even naast elkaar leggen. Als je dan kijkt naar de drie koppen? Welke zeg je van: dat is een goede nieuwskop? En welke bijvoorbeeld niet?

S [wijst naar tekst 3] Want dat is eigenlijk waar de tekst over gaat in één zin.

I En als je kijkt naar de tekst zelf. Je hebt een paar tussenkopjes en de opbouw van de tekst. Sommige teksten vond je lastig om te lezen. Komt dat ook door de opbouw of moeilijke woorden die gebruikt worden?

S Ja, een soort van.

I En doordat je van het onderwerp niet zoveel weet?

S Ja, dat natuurlijk ook.

I En als allerlaatste vraag: als je naar deze drie artikelen kijkt, welke vind je het meest betrouwbaar?

S Dan denk ik misschien wel weer deze [wijst naar artikel 1]. De paus is toch wel iets heel groots of zoiets. Ik weet het eigenlijk niet. Ik heb hier wel bij dat het echt klopt.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- I Omdat het zo gek is dat het wel waar moet zijn?
 S Ja, dat kan ook.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Een beetje gek artikel
	Tekst 2	Lastige tekst om te lezen; moeilijke woorden
	Tekst 3	Fijne tekst, hier weet ik al iets van
Kop	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Een goede kop, want dit is waar het over gaat in één zin
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 1, maar ik weet niet zo goed waarom	

Scholier 2

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript:

[scholier 2 leest tekst 1]

- I Wat vind je ervan?
 S Van het artikel? Goed, denk ik, dat ze dat behandelen.
 I Begrijp je alles?
 S Ja, het meeste wel ja. Niet alles.
 I Wat dan niet?
 S Ik zou niet weten wat het Vaticaan is.
 I Dat is het soort van landje waar de paus woont.
 S Maar voor de rest begrijp ik wel alles.

[scholier 2 leest tekst 2]

- I Ik vind het niet zo interessant.
 S Je begrijp het wel?
 I Ja.

[scholier 2 leest tekst 3]

- S Ook niet zo heel interessant. Ik heb er wel al eens eerder van gehoord.
 I Je mag ze nu even alle drie naast elkaar leggen. Eerste de titels van artikelen. Welke vind je

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- echt een goede nieuwskop? En welke vind je niet zo goed?
- S Deze dan [wijst naar tekst 1]. Deze pakt je, denk ik, wel het meest.
- I En als je kijkt naar de opbouw van de tekst. Welke vind je het meest logisch en denk je: dat is een goed nieuwsbericht? Of vind je ze eigenlijk allemaal wel goed?
- S Ja, allemaal wel. Ik heb daar niet zo veel verstand van.
- I Maar je kan misschien wel zeggen wat je fijn vindt om te lezen? Of dat het bijvoorbeeld lijkt op de nieuwsartikelen die je zelf wel eens leest?
- S Ja, de kopjes die aangeven wat je gaat lezen. Dan is die [tekst 2] wat gestructureerder.
- I En als je kijkt naar het brongebruik, zoals de personen die ze aanhalen in de tekst, bij welke vind je dat ze hun informatie zorgvuldig hebben uitgekozen?
- S Nou, hier [tekst 3] worden geen personen genoemd. Alleen Koen de Ruijter...
- I En denk je dan dat dat goed is?
- S Nou, ik weet niet of het te maken heeft met het onderwerp. Dus dan is het wel goed. En hier [tekst 2] zit het volgens mij ook wel goed.
- I En als je ze allemaal op een rijtje zet. Welke tekst vind je dan het meest betrouwbaar?
- S Deze [tekst 2].
- I En wat denk je bij de andere? Denk je dat die ook waar zijn?
- S Ja, ik geloof het wel.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Ik begrijp niet alles
	Tekst 2	Ik vind het niet zo interessant
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Deze kop pakt je het meest.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	De opbouw is hierbij gestructureerd door de kopjes.
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Er worden geen personen genoemd, maar dat is wel goed
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 2, maar ik geloof dat ze allemaal wel waar zijn.	

Scholier 3

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript:

[scholier 3 leest tekst 1]

S Ik weet niet of het belangrijk is, maar waarom zijn sommige woorden onderstreept?

I Dan kan je doorlinken naar een volgend artikel. Dit komt van internet. Wat vind je ervan?

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

S Het is interessant om te lezen, maar ik denk dat ze een beetje te veel informatie geven over de persoon zelf. De naam kan je erbij zeggen, maar er staat bijvoorbeeld ook wat hij allemaal deed. Dat is niet heel erg nodig om te vertellen.

[scholier 3 leest tekst 2]

I Wat vind je ervan? Begrijp je wat er staat?

S Een klein beetje. Ik ben alleen niet heel erg bekend met het woord 're-integratiekamp'.

I Dat is een soort heropvoedingskamp, om ervoor te zorgen dat ze niet teruggaan naar hun oude rebellenleven.

S Ik weet niet of ik hier heel veel over kan vertellen. Het is een goede tekst. Het ligt eraan op wie het gefocust is. Als je ook wil dat kinderen dit lezen, moet je ook de term 're-integratie kamp' uitleggen.

[scholier 3 leest tekst 3]

S Ik vind het een informatieve tekst. Verder gaat het een beetje van het pad af bij 'somber'. Over hoe ze het in de toekomst willen zien. Ik weet niet of dat belangrijk is. En daarna bij 'kosten-koper' gaan ze naar hypotheeken en leningen. Ik weet niet of dat ermee te maken heeft.

I Dan mag je ze allemaal naast elkaar leggen. Als je naar de koppen kijkt. Welke kop vind je een goede nieuwskop? Of vind je ze allemaal goed? Of allemaal slecht?

S Ik denk deze [tekst 1], deze geeft meteen de meeste informatie in één zin. Bij dezen [tekst 3] is het van: oké, maar hoe? En deze [tekst 2] zegt niks over dat ze er meer gaan bouwen, maar gewoon dat er ééntje is die ze bezoeken.

I Het gaat meer over de minister dan wat er echt gebeurt?

S Ja.

I En als je kijkt naar de opbouw van de tekst. Je hebt ze net allemaal gelezen. Welke vond je fijn om te lezen of lezen ze allemaal wel goed?

S Daar vond ik deze [tekst 3] wel goed. Want hier gaven ze meteen statistieken en dan weet je gelijk hoe het allemaal begon. Ik vind deze ook het makkelijkst lezen.

I En als je kijkt naar de bronnen. Nieuwsberichten zijn altijd gebaseerd op mensen, rapporten of andere dingen waar ze informatie vandaan hebben. Hoe vind je dat dat hier is gedaan? Hebben ze goede mensen uitgekozen?

S Ja, ik denk het wel. Het zijn allemaal teksten waar heel veel meningen zijn gegeven. Ze hebben vooral naar andere mensen geluisterd.

I En allerlaatste vraag: als je ze allemaal bekijkt, welke tekst vind je dat het meest betrouwbaar?

S Deze [tekst 1]. Want deze geeft gewoon informatie over 100% feiten. Hier [tekst 3] kunnen allemaal onderzoeken naar gedaan zijn...

I En dan kan iedereen er iets van vinden?

S Ja, precies.

I Maar is het dan zo dat je de andere teksten niet gelooft?

S Ik geloof ze wel. Maar er zijn mensen die daar tegen zouden zijn of kunnen zeggen dat het niet klopt.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Te veel specifiek over de persoon.
	Tekst 2	Goede tekst
	Tekst 3	Informatieve tekst
Kop	Tekst 1	Deze geeft meteen de meeste informatie in één zin.
	Tekst 2	Deze zegt niks over dat ze meer kampen gaan bouwen.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

	Tekst 3	Deze zegt niks over hoe ze het gaan doen.
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Deze is goed, want door de statistieken weet je gelijk hoe het zit. De tekst is ook het makkelijkst te lezen.
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 1, want deze geeft gewoon informatie over 100% feiten. Ik geloof de andere teksten ook wel, maar daar kunnen de meningen over verdeeld zijn.	

Scholier 4

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = origineel

Transcript:

[scholier 4 leest tekst 1]

I Wat vind je ervan?

S Ik vind het een hartstikke goed initiatief van het Vaticaan. Hij werkte bij de ambassade van Vaticaan in Washington en dat tolereren ze dus niet. Dus ik vind het wel goed dat ze dat hebben gedaan. Hij was ook priester. Fijn dat ze hem hebben gearresteerd.

I Ook goed dat ze hier een bericht over hebben geschreven?

S Ja, dat is zeker goed. Ook dat het Vaticaan daar iets aan doet, is fijn om te weten.

[scholier 4 leest tekst 2]

S Zo'n re-integratiekamp is om weer terug het land in te gaan en dan wordt heropgevoed?

I Ja.

S Dan vind ik het best wel goed. Goed dat hij er ook op bezoek ging zodat we ook weten wat daar aan de hand is.

I En ook weer goed dat er een bericht over wordt geplaatst?

S Ja, nou ik zou er zelf niet op klikken. Op die andere wel. Ik vind het niet heel interessant.

[scholier 4 leest tekst 3]

S Ik zou zelf, als ik nu een huis zou kopen, niet gaan huren want dat is gewoon heel duur in de vrije sector. Ik zou dan zelf wel proberen om het te betalen. Ik zou niet bij mijn ouders aan willen kloppen.

I Maar zou je er wel over willen lezen? Daardoor misschien wel?

S Ja, dat wel. Ik weet wel dat mijn ouders het niet zo erg zouden vinden om bij te springen. Eerst een vaste baan en als je het dan niet red, dan helpen we je erbij. Ik ben wel geïnteresseerd in de economie dus ik zou dit wel aanklikken.

I Als je de nieuwsberichten nu naast elkaar legt en je kijkt naar de koppen. Welke vind je echt een goede kop? Of vind je ze allemaal niks of allemaal goed?

S Ik vind deze [tekst 1] wel goed om die heel aantrekkelijk is: 'haalt keihard uit'. Dat is toch wat

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- harder. Dus daar zou ik wel op klikken. Die van Blok is niet echt...
- I Dan denk je: oe saai.
- S Ja, precies.
- I En als je kijkt naar de opbouw van de tekst. Vind je dan bepaalde artikelen lekkerder lezen dan andere? Of vind je ze allemaal wel prima.
- S Natuurlijk is de opbouw eerst een inleiding met wat er gebeurt. Dat is handig om te lezen. En een blok aan het einde wat wel dicht is, geen open einde dus. Dat vind ik bij allemaal wel goed gedaan.
- I En als je kijkt naar het woordgebruik. Vind je dat sommige moeilijk woorden hebben gebruikt?
- S Ik weet dat sommige kinderen niet weten wat een re-integratiekamp is. Dat wordt hier dan niet uitgelegd, maar je kan er ook wel zelf uit komen.
- I En welke van de teksten vind je het meest betrouwbaar? Of allemaal?
- S Deze [tekst 3]. Ik weet natuurlijk niet wat er in het Vaticaan gebeurt. Natuurlijk weet je dat wel weer zeker bij een nieuwsbericht op de NOS. Hier is ook onderzoek naar gedaan en er zitten veel cijfers is. Dat is best wel betrouwbaar.
- I Vind je die andere twee dan onbetrouwbaar of geloof je ze wel?
- S Ik geloof ze wel, maar omdat hier zo veel procentuele hoeveelheden en feiten worden genoemd en dat er onderzoek naar is gedaan.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Dat dat er een bericht over is.
	Tekst 2	Ik vind het niet heel interessant.
	Tekst 3	Dit vind ik wel interessant.
Kop	Tekst 1	Deze trekt wel de aandacht
	Tekst 2	Deze is maar saai.
	Tekst 3	
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	Sommige kinderen weten niet wat re-integratie is.
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 3, vanwege de cijfers en feiten en dat er onderzoek naar is gedaan. De andere geloof ik wel, want het is een nieuwsbericht van de NOS.	

Scholier 5

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = origineel

Transcript:

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

[scholier 5 leest tekst 1]

I Wat vind je ervan?

S Ik vind wel dat ze in het begin te erg ingaan op het Vaticaan. Want dat is niet echt boeiend.

I Zou je erop klikken op internet?

S Weet ik niet. Misschien.

[scholier 5 leest tekst 2]

I Snap je alles wat er staat?

S Nou, niet alles. Het doet me een beetje denken aan geschiedenis, niet zo leuk.

I Weet je wat een re-integratiekamp is? Dat is een soort van heropvoeden.

S Oh ja.

I Zou je hierop klikken?

S Nee, ik weet niet eens waar Colombia ligt.

[scholier 5 leest tekst 3]

S Deze vind ik wel een stuk interessanter.

I Misschien omdat het wat meer over jezelf zou kunnen gaan?

S Ja.

I Je hebt ze goed gelezen. Je mag eerst even naar de koppen kijken. Welke kop vind je een goede nieuwskop en welke misschien wel niet?

S Ik vind ze allemaal te lang.

I Je houdt meer van korte koppen?

S Ja. Ik ben meestal te lui om het helemaal te lezen.

I En als je kijkt naar de opbouw van teksten. Vind je die goed? Of zou je het anders doen? Staat er te veel informatie bij of te weinig?

S Ik vind het wel goed dat hier plaatjes bij staan. Hier [tekst 3] kan je niet echt een plaatje bij doen. Deze [tekst 3] vind ik te lang. Ik vind dat ze er bij deze [tekst 1] er te diep op in gingen. En deze [tekst 2] vond ik sowieso saai.

I En vind je dat ze moeilijke woorden hebben gebruikt? Of woorden die eigenlijk niet in een nieuwsbericht horen.

S Het ligt er ook aan voor wie je het schrijft. Niet dat ik het niet begrijp, maar deze [tekst 2] misschien.

I Ieder nieuwsbericht wordt opgebouwd vanuit bronnen. Vind je dat ze daar goed gebruik van hebben gemaakt?

S Nou, weet ik niet. Ik denk het niet? Of wel?

I Nou, hier [tekst 3] worden bijvoorbeeld wat mensen aangehaald.

S Oh zo.

I Of maakt het je eigenlijk niets uit waar de informatie vandaan komt?

S Nou, meestal ga ik er wel vanuit dat het klopt.

I En als je ze alle drie vergelijkt, welke vind je dan het meest betrouwbaar? Of vind je ze allemaal betrouwbaar?

S Ja, allemaal.

I En waarom?

S Nou, ik ga er niet echt vanuit dat het nep is. Ook al is dat de laatste tijd wel vaker zo, zeggen ze.

I Dat hoor je dus wel eens? Maar dat maakt niet dat je kritischer gaat lezen?

S Nee, eigenlijk niet.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Niet zo boeiend
----------------------	---------	-----------------

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

	Tekst 2	Niet interessant.
	Tekst 3	Deze vind ik een stuk interessanter.
Kop	Tekst 1	Ze zijn allemaal te lang. Ik ben te lui om dat helemaal te lezen.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Stijl van de tekst	Tekst 1	Goed dat er een plaatje bij zit. Hier gaan ze er te diep op in.
	Tekst 2	Goed dat er een plaatje bij zit. Maar deze is sowieso saai.
	Tekst 3	Ik vind het te lang.
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	Ligt er natuurlijk aan voor wie, maar deze is het lastigst.
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	Het maakt me eigenlijk niet uit waar het vandaan komt, ik ga er altijd wel vanuit dat het klopt.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Welke tekst het meest betrouwbaar?		Allemaal, ik ga er niet vanuit dat het nep is. Ook al hoor je daar de laatste tijd wel vaak iets over. Dat maakt niet dat ik kritischer ga lezen.

Scholier 6

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript:

[scholier 6 leest tekst 1]

I Wat vind je ervan?

S Ik vind het wel erg dat mensen dit doen.

I Zou je erop klikken als je dit op internet ziet staan?

S Nee, vind ik niet echt interessant.

[scholier 6 leest tekst 2]

S Ja, ik vind het wel interessant.

I Snap je alles wat er staat?

S Ja.

I En zou je het zelf lezen?

S Ja.

[scholier 6 leest tekst 3]

S Ik vind het wel interessant. Want uiteindelijk moet ik zelf ook nog een huis gaan kopen.

I We gaan ze even naast elkaar leggen. Dan mag je eerst even naar de koppen kijken. Welke van deze koppen vind je een goede nieuwskop? Welke vind je slecht? Of vind je ze allemaal goed of slecht?

S Dit [tekst 1] is op zich wel een aandachttrekkende kop. Het is niet echt waar ik meteen naar toe zou gaan.

I Je snapt dat dat de aandacht meteen trekt. Vind je het ook een goede kop of vind je dat dat misleidend is?

S Het is niet misleidend; het is wel waar. Bij de tweede kop denk ik niet dat iedereen weet waar het over gaat. Ik zou het wel interessant vinden, maar ik denk dat het grootste gedeelte van de mensen geen idee heeft.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- I Dus dan zou er misschien wat meer uitleg bij moeten?
- S Ja, of mensen gaan juist daarom kijken, omdat ze het willen weten. En die [tekst 3], ik denk dat vooral mensen die nog een huis willen gaan kopen of de ouders zelf hiernaar kijken.
- I En als je kijkt naar de opbouw van de tekst. Vind je die logisch of vind je raar? Of zou je dingen weglaten of juist erbij stoppen?
- S Ik snap op zich de opbouw van de teksten wel. Bij deze tekst [tekst 3] past het niet allemaal chronologisch bij elkaar. En de middelste tekst is normaal.
- I En qua woordkeuze: vind je dat er moeilijke of makkelijke woorden zijn gebruikt? Of woorden die je überhaupt niet vindt passen in een nieuwsbericht?
- S Ja, het was wel allemaal gewoon normaal en formeel. Ik snap dat het niet echt naar mij gericht is als doelgroep, maar voor de rest was het prima.
- I Een nieuwsbericht wordt altijd gemaakt vanuit bronnen (persbureau, experts, etc). Vind je dat daar goed gebruik van is gemaakt?
- S Hier [tekst 3] werd wel goed gebruik gemaakt van bronnen. En hier [tekst 1] aan het einde ook wel redelijk. En hier [tekst 2] wel redelijk.
- I Dat is vooral een verslag van de persconferentie. En bijvoorbeeld hier [tekst 3] worden heel veel bronnen aangehaald. Vind je dat goed?
- S Ja, dat is op zich wel handig om te weten wat andere mensen erover denken.
- I En als je alle teksten nu met elkaar vergelijkt. Welke tekst vind je dan het meest betrouwbaar?
- S Ik denk wel deze [tekst 3]. Er zit niet heel veel nut in om daarover te liegen.
- I En betekent dat dat je de andere onbetrouwbaar vindt?
- S Nee, zeker niet.
- I Dus je gelooft ze alle drie?
- S Bij deze... [tekst 3]
- I Bij het Vaticaan twijfel je een beetje. Maar dat komt misschien door de gekte van het onderwerp?
- S Ja.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Niet echt interessant.
	Tekst 2	Wel interessant.
	Tekst 3	Wel interessant.
Kop	Tekst 1	Trekt meteen de aandacht. Niet misleidend; het is wel waar
	Tekst 2	Niet iedereen weet gelijk waar het over gaat.
	Tekst 3	Dit lees je vooral als je in die situatie zit (als koper of ouder).
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	Deze heeft een normale opbouw.
	Tekst 3	Dit past niet allemaal chronologisch bij elkaar.
Woordkeuze	Tekst 1	Normaal en formeel. Ik snap dat ik niet de doelgroep ben.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	Redelijk
	Tekst 2	Redelijk
	Tekst 3	Heel goed gebruik gemaakt van bronnen.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 3, het heeft niet veel zin om daarover te liegen. Maar ik geloof ze allemaal wel.	

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Scholier 7

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = origineel

Transcript:

[scholier 7 leest tekst 1]

I Wat vind je ervan?

S Beetje vaag...

I Vind je het een goed nieuwsbericht?

S Ja...

I Wat zou je eraan veranderen als je het geen goed nieuwsbericht vindt?

S Ik vind het niet heel duidelijk wat er nou precies gebeurd is. Want 'de paus haalt keihard uit naar kinderporno-liefhebber', dat heb ik eigenlijk nauwelijks echt teruggelezen.

I Dus je vindt dat de kop niet helemaal past bij de inhoud van de tekst?

S Ja, maar het trekt wel lezers.

I Zou je erop klikken?

S Ik weet het niet. Ik denk het wel.

[scholier 7 leest tekst 2]

I Begrijp je wat er staat?

S Ja... Dit gebeurt sowieso. Hij bezoekt dat land. Maar wat is er dan met die oud-rebellen?

I Die oud-rebellen moeten dan naar zo'n re-integratiekamp, zodat ze heropgevoed worden. Maar vind je het een goed nieuwsbericht?

S Ja, hoor.

[scholier 7 leest tekst 3]

I Wat vind je ervan?

S Het is duidelijk wat er precies aan de hand is.

I En waarom denk je dat dat komt, dat het duidelijk is?

S Er staan veel cijfers is. Misschien een beetje te veel cijfertjes.

I Maar daardoor snap je het wel?

S Ja, het is wel erg duidelijk.

I Dan mag je de teksten nu even naast elkaar leggen en allereerst naar de koppen kijken. Welke kop vind je de beste nieuwskop? Of vind je ze allemaal goed of slecht?

S Deze [tekst 2] klopt wel. Deze [tekst 3] klopt redelijk. Maar eigenlijk wordt er alleen in dit gedeelte iets over de ouders gezegd. En die [tekst 1] klopt niet echt heel erg.

I En waarom klopt die niet?

S Nou ik heb het woord 'paus' volgens mij nul keer voor zien komen in de tekst.

I Je weet wel wat het Vaticaan is?

S Ja, oké, dat is wel met de paus. Maar van de paus zelf hoor je eigenlijk vrij weinig.

I Dus wat je zegt: deze kop [tekst 2] klopt omdat er staat wat ook in de tekst staat.

S Ja.

I Dan mag je even naar de opbouw van de teksten kijken. Vind je die logisch, leest het lekker weg?

S Deze [tekst 3] is het begin duidelijk en daarna nog wat uitgelegd. Dat is wel prima. De tweede wordt ook eerst uitgelegd en daarna erop ingegaan. Die is ook wel goed. En die [tekst 1] is ook wel goed.

I En qua woordkeuze: vind je dat er rare of moeilijke woorden in staan? Of vind je het eigenlijk

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- wel goed? Neutraal of niet neutraal geschreven?
- S Ja, wel prima?
- I En net zei je als dat je deze [tekst 3] best wel goed vond omdat er veel cijfers worden genoemd.
- S Nou, dat maakt het niet per se goed. Het is wel duidelijk, maar het zijn wel veel cijfers.
- I Er worden ook meer mensen aangehaald dan in bijvoorbeeld de eerste tekst. Vind je dat ook goed?
- S Ja, maar dit bericht [tekst 3] wekt meer de indruk dat er echt onderzoek naar is gedaan. Doordat je heel veel cijfers ziet en mensen die er iets over zeggen. Dat lijkt betrouwbaar, maar het zegt niet dat het goed is.
- I En als je ze nu alle drie naast elkaar legt. Welke van de teksten vind je dan het meest betrouwbaar?
- S Die [tekst 3], er wordt veel verwezen naar feiten.
- I En vind je die andere twee dan onbetrouwbaar?
- S Nee, niet per se.
- I Je zou het allemaal geloven?
- S Ja, het is wel de NOS, dat geloof ik meestal wel.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	De kop pas niet helemaal bij de inhoud van de tekst, maar hij trekt wel lezers.
	Tekst 2	
	Tekst 3	Het is erg duidelijk door al die cijfertjes.
Kop	Tekst 1	Deze klopt redelijk.
	Tekst 2	Deze klopt wel.
	Tekst 3	Deze klopt niet echt, want in het hele stuk komt de paus zelf niet meer voor.
Stijl van de tekst	Tekst 1	Wel logisch allemaal.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	Wel prima.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Niet per se goed, maar wel duidelijk, maar het zijn wel veel cijfers. Het wekt wel de indruk dat er goed onderzoek is gedaan.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 3, want daar wordt het meest verwezen naar feiten. Maar ik geloof de andere ook, omdat ze van de NOS komen.	

Scholier 8

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript:

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

[scholier 8 leest tekst 1]

I Wat vind je ervan?

S Nou, ik vind het goed dat ze hem hebben opgepakt. Want ik vind het echt niet kunnen. Want zeker van een priester zou je verwachten dat hij alles goed doet volgens het geloof en volgens de tien geboden en dan doet hij zoiets.

I Vind je het ook goed dat er een nieuwsbericht over is geschreven?

S Ja, niet alleen voor hem maar om opmerkzaamheid te krijgen over kinderporno, dat dat bestaat en om te zeggen dat het niet goed is. En om te zeggen dat het zelfs door dit soort mensen wordt gedaan.

[scholier 8 leest tekst 2]

S Wat betekent re-integratie?

I Re-integratie is een soort van heropvoeden, dus om ervoor te zorgen dat ze niet meer het slechte pad opgaan. Goed dat je het vraagt.

S Dus als ik het goed begrijp, zijn de mensen van deze rebellenbeweging in een re-integratiekamp gezet en dat heeft hij bezocht?

I Ja.

S Het hoeft niet per se in het nieuws, denk ik. Misschien is het wel handig om te weten, maar je hebt er niet heel veel aan. Hier [tekst 1] wordt je opmerkzaamheid voor kinderporno laten zien, maar hier [tekst 2] bereik je niet heel veel mee.

I Zou je erop klikken?

S Nee.

[scholier 8 leest tekst 3]

S Ik weet het niet zo goed. Het is wel erg dat heel veel mensen niet een eigen huis kunnen kopen. En dat als de ouders niet kunnen helpen dat ze dan helemaal geen huis hebben. En dat het steeds maar duurder en duurder wordt. Als ik zou zeggen welke ik het belangrijkste vind, zou ik deze [tekst 1], dan deze [tekst 3] en dan deze [tekst 2] doen.

I Oké, dan mag je ze even allemaal naast elkaar leggen. Dan wil ik het eerst even hebben over de kop. Welke vind je de beste nieuwskop? Of vind je ze allemaal goed of slecht?

S Dit [tekst 3] is wel duidelijk. Je weet meteen waar het over gaat. Dit [tekst 2] vind ik een beetje onduidelijk, ook omdat ik niet wist wat dat betekende. Maar het gaat ook niet alleen daarover. Ja, dit [tekst 1] vind ik ook wel een beetje vaag.

I En als je kijkt naar de opbouw van tekst, de volgorde. Vind je het allemaal logisch?

S Ja, ik vind het wel logisch. Deze [tekst 1] wordt eerst beschreven wat de situatie is en dan gaat het er verder op in.

I En qua moeilijk woorden? Hier vond je re-integratie lastig. Maar vond je het verder allemaal begrijpelijk? Of vond je soms dat er rare woorden in stonden?

S Die [tekst 3] vond ik het meest begrijpelijk. Dat was gewoon duidelijke taal en makkelijk te lezen. En voor de rest vond ik het wel prima.

I Je zegt dat je deze [tekst 3] heel duidelijk vindt. Hier staan bijvoorbeeld heel veel cijfers in. Helpt dat?

S Ik denk dat het in zo'n soort stuk wel logisch is dat er cijfers in voorkomen. Het gaat ook over geld natuurlijk. Maar ik denk dat het ook vooral komt omdat er makkelijke woorden worden gebruikt. Cijfers helpt een klein beetje maar niet heel erg.

I En als er mensen aan het woord komen? Hier [tekst 1] komt bijna niemand aan het woord?

S Ja, je ziet het wel vanuit andere mensen, wat zij ervan vinden. Dat helpt wel, denk ik.

I En als je ze nu alle drie naast elkaar ziet. Welke van de teksten vind je dan het meest betrouwbaar?

S Deze [tekst 3] want dan zie je dus wat andere mensen ervan zeggen. Dit is natuurlijk

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

geciteerd en dit zou ook nog door iemand zijn geschreven die gewoon maar wat verzonnen heeft.

- I Maar vind je die andere twee dan onbetrouwbaar? Of zou je ze wel geloven?
 S Ik zou het wel geloven. Maar deze het meest.
 I Doordat er meer mensen aan het woord komen?
 S Ja, ik denk vooral door dat.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Goed om mensen opmerkzaam te maken
	Tekst 2	Niet per se nieuws.
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Een beetje vaag
	Tekst 2	
	Tekst 3	Deze is duidelijk, je weet meteen waar het over gaat.
Stijl van de tekst	Tekst 1	Wel logisch.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Deze vind ik het meest begrijpelijk. De cijfers helpen daar een beetje bij maar niet heel erg. Makkelijke woorden helpen meer.
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Het helpt wel dat je ziet hoe andere mensen erover denken.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 3, omdat je daar ziet wat verschillende mensen zeggen, terwijl bij die anderen kan iemand ook maar wat verzonnen hebben. Ik geloof de andere teksten wel.	

Scholier 9

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript:

[scholier 9 leest tekst 1]

- I Wat vind je ervan?
 S Een raar bericht.
 I Vanwege de inhoud?
 S Ja.
 I Zou je het geloven?
 S Ja, ik denk het wel.
 I En waarom?
 S Omdat het van de NOS is.

[scholier 9 leest tekst 2]

- I Begrijp je alles wat er staat?
 S Niet alles.
 I Weet je wat een re-integratiekamp is? Dat is een kamp waarbij ze mensen gaan heropvoeden en dus eigenlijk zorgen dat ze niet weer op hun slechte pad terecht komen. Maar vind je het

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- een goed nieuwsbericht?
- S Ik denk het wel.
- [s cholier 9 leest tekst 3]
- S Deze vond ik makkelijker dan die andere, omdat ik hier al wat van weet.
- I Komt het ook door de woorden die zijn gebruikt?
- S Ja, een beetje.
- I Dan mag je ze even naast elkaar leggen. Je hebt ze goed gelezen. Als je nu eerst even naar de titels kijkt. Welke vind je echt goed voor het nieuwsbericht? Of vind je ze allemaal goed of allemaal slecht?
- S Bij deze [tekst 2] wist ik niet wat het betekende, dus dan zou ik er zelf niet naar kijken. Maar sommige zouden dan misschien juist willen weten wat het betekent. Deze [tekst 1] is gelijk weer wat heftiger. En deze [tekst 3] vind ik wel normaal.
- I Dus die laatste vind je de beste? Past hij dan ook het beste bij de inhoud van het artikel?
- S Ja, alleen is het een beetje rare titel. Als je het zou zien, zou ik niet meteen weten waar het over gaat.
- I En als je naar de opbouw van de tekst kijkt. Welke opbouw vind je logisch en lekker lezen? Of mis je ergens dingen? Of wil je ergens meer of minder uitleg?
- S Bij dezen [tekst 2] wist ik niet wat sommige woorden betekenen.
- I Dus dan wil je meer uitleg?
- S Ja. En de rest vind ik wel goed denk ik.
- I En qua woordkeuze? Er stonden soms misschien moeilijk woorden in. Maar vond je ook dat er rare woorden in stonden? Woorden die je niet passend vindt in een nieuwsartikel?
- S Hier [tekst 1] stonden wat heftige woorden in, maar dat komt nu eenmaal door het onderwerp.
- I Voor een nieuwsartikel heb je bronnen nodig. Het komt altijd ergens vandaan. Hoe vind je dat in de artikelen? Hier [tekst 3] worden bijvoorbeeld meer mensen genoemd dan in de andere. Vind je dat fijn om te lezen of niet fijn?
- S Nou, als er meer mensen in staan is dat wel fijn want dan weet je van meer mensen hoe ze erover denken. Dan heb je iets meer informatie.
- I Dus dan zou je deze [tekst 3] fijner vinden?
- S Ja.
- I Ook al weet je bijvoorbeeld niet wie Peter Boelhouwer hier is?
- S Ja, maar alsnog vind ik dat fijner. Bij die andere weet ik ook niet wie dat allemaal zijn. Dan staat er wel kardinaal bij, maar verder ken ik ze ook niet.
- I Oké. En als je ze allemaal met elkaar vergelijkt. Welk artikel vind je het meest betrouwbaar?
- S Ik denk deze [tekst 2]. Hier zijn er meerdere mensen en is het ook echt zo dat het gebeurd is. Dat kan je ook opzoeken. Maar dit [tekst 3] zijn berekeningen en dat weet je niet zeker, dat kan altijd ergens fout zijn gegaan. En hier [tekst 1] wordt hij beschuldigd, maar je weet ook niet zeker of het echt waar is.
- I Dus je vindt deze het betrouwbaarst? En vind je die andere dan onbetrouwbaar of geloof je ze wel?
- S Ik geloof ze wel.
- I Waarom?
- S Eigenlijk alleen omdat ze op de NOS staan.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Een raar bericht, maar ik zou het geloven omdat het van de NOS is.
----------------------	---------	--

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

	Tekst 2	
	Tekst 3	Deze is makkelijker dan die andere.
Kop	Tekst 1	Dit is een heftige kop.
	Tekst 2	Ik wist niet wat het betekende dus ik zou het dan niet gaan lezen maar andere zouden dan misschien juist wel willen weten wat het betekent.
	Tekst 3	Deze is wel normaal, maar als je hem leest weet je niet meteen waar de tekst over gaat.
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Deze vind ik het fijnst omdat er meerdere mensen worden genoemd en dan weet je hoe zij erover denken. Het maakt niet uit dat ik niet weet wie het zijn, want dat weet ik bij de andere teksten ook niet.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 2, omdat er meerdere mensen aan het woord komen en je kan echt opzoeken of het is gebeurd. Ik geloof die andere ook wel, maar alleen omdat ze van de NOS komen.	

Scholier 10

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = origineel

Transcript:

[scholier 10 leest tekst 1]

I Wat vind je ervan?

S Tja.

I Zou je erop klikken als je het op internet ziet staan?

S Weet ik niet.

I Niet heel interessant?

S Als het in mijn nieuwsfeed stond op mijn telefoon.

I Oké, mag je de volgende lezen.

S Ik vind de titel trouwens wel enigszins misleidend voor wat erin de tekst staat. Het is niet echt keihard wat de paus doet.

I Dus je vindt het een beetje overdreven?

S Ja.

[scholier 10 leest tekst 2]

I Begrijp je alles wat er staat?

S Volgens mij wel.

I Wat vind je van het nieuwsbericht? Zou je het lezen?

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- S Als ik alleen op de titel af zou gaan... Nou het interesseert me eigenlijk niet heel erg. Dus nee.
[scholier 10 leest tekst 3]
- I Wat vind je ervan?
- S Volgens mij wel gewoon artikel.
- I We gaan ze even naast elkaar leggen, zodat je ze goed kan vergelijken. Mag je eerst naar de koppen kijken. Je zei net al iets over deze [tekst 1]. Wat vind je nou de beste nieuwskop die er tussen zit en wat vind je de slechtste? Of je vind je ze allemaal goed of slecht?
- S Ik denk dat ik deze [tekst 3] het beste vind. Volgens mij zegt die wel het meeste over de inhoud.
- I De kop over de paus vond je overdreven. En wat vind je van die [tekst 2]?
- S Die zegt ook wel wat er gebeurt.
- I Dan mag je even naar de opbouw van de tekst kijken. Je hebt net alles goed gelezen. Vind je de opbouw logisch?
- S Volgens mij is het wel anders dan een normaal nieuwsbericht maar ik kan niet zeggen waarom. Bij dit stukje [tekst 1] vind ik, ik snap niet waarom er voor zo een klein stukje tekst een aparte alinea is gebruikt.
- I En qua woordgebruik: vind je dat er moeilijke woorden zijn gebruikt? Of gekke woorden?
- S Nou, ik kon het wel gewoon volgens.
- I Een nieuwsbericht wordt altijd opgebouwd uit bronnen. Vind je dat ze goede bronnen hebben gebruikt? En veel of weinig?
- S Ik vind het op zich wel fijn dat hier [tekst 3] mensen aan het woord komen. En hier volgens mij ook.
- I Daar is het vooral het Vaticaan dat dingen zegt.
- S En een diplomaat. Ja, ik zie alleen geen verdere bronvermelding. Ik vind het op zich wel fijn als er mensen aan het woord komen.
- I En als allerlaatste vraag: als je ze allemaal met elkaar vergelijkt, welk bericht vind je dan het meest betrouwbaar?
- S Ik denk de derde. Vanwege het aantal feiten en percentages die erin worden genoemd.
- I En vind je de andere twee dan onbetrouwbaar?
- S Nee, dat zou ik niet zeggen. Volgens mij zijn die andere ook wel betrouwbaar.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	De kop is enigszins misleidend voor wat er in de tekst staat.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	De kop is enigszins misleidend voor wat er in de tekst staat.
	Tekst 2	
	Tekst 3	Dit is de beste kop, omdat die het meeste zegt over de inhoud.
Stijl van de tekst	Tekst 1	Volgens mij is het anders dan normaal, maar ik kan niet uitleggen waarom.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Ik vind het op zich wel fijn als er meerdere mensen aan het woord komen.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 3, omdat daar feiten en percentages genoemd worden. Maar ik vind de andere niet onbetrouwbaar.
------------------------------------	--

Scholier 11

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = origineel

Transcript:

[scholier 11 leest tekst 1]

S Ik vind het heel logisch dat hij gearresteerd is want zoiets hoor je niet te doen. Ik vind het vooral heel raar, zeker omdat hij zelf ook priester is. Je zou denken dat dat soort mensen dat juist niet doen.

I En vind je het goed dat hier een nieuwsbericht over is geschreven?

S Ik vind het niet per se goed of slecht. Ik vind wel dat mensen mogen weten dat je daarvoor gearresteerd wordt, want het hoort gewoon niet.

[scholier 11 leest tekst 2]

I Begrijp je alles wat er staat?

S De grote lijnen wel. En ik vind het wel bijzonder dat mensen dat toch gaan bezoeken. Zo'n kamp met rebellen kan je ook juist denken: daar wil ik niks mee te maken hebben. En ik vind het ook wel goed dat ze dus gaan helpen de landbouw en economische kansen beter te maken.

[scholier 11 leest tekst 3]

S Nou, ik snap op zich wel dat mensen dus financiële steun nodig hebben, want alles wordt steeds duurder. Maar nog steeds is het raar dat eigenlijk zo veel mensen geld nodig hebben. Het is ook een beetje raar dat ze zoveel moeten lenen. Want je zou zeggen dat als mensen zelf een huis willen kopen, mensen ook financieel onafhankelijk moeten zijn. Maar dat is dus totaal niet zo. Dus het is raar dat de huizenmarkt zo in opkomt is, maar dat dat zulke gevolgen heeft.

I Mag je ze even naast elkaar leggen en dan gaan we het even over de nieuwsberichten zelf hebben. Je mag even naar de koppen kijken. Welke kop vind je een goede nieuwskop en welke niet? Of vind je ze allemaal goed of slecht?

S Deze [tekst 1] is gewoon heel duidelijk. Alleen staat er wel 'keihard uithalen voor kijken' en hij heeft het dus kennelijk ge-upload. Dat is misschien wel verwarrend. Dan zou ik kijken eerder vervangen door uploaden. De titel van tekst 2 zegt wel wat er gebeurt maar het is ook meer naar aanleiding van andere dingen. Dus dat is misschien een klein beetje onduidelijk. En de derde is gewoon heel duidelijk. En je snapt gewoon waar het over gaat. Misschien is het niet helemaal duidelijk van wie dat eerste huis dan is, daar zou je nog 'kind' achter kunnen zetten. Verder vind ik ze allemaal wel duidelijk.

I En als je kijkt naar de opbouw van de tekst. Vind je dat die logisch is of zou je het zelf anders doen? Dingen weglaten of juist erbij?

S Bij deze [tekst 1] is het eerste stukje wel heel erg op elkaar gericht en dat tweede stuk bij zero tolerance is wel heel erg omschakelen. Daar is niet echt een aanleiding voor. Dat is een beetje verwarrend. De tweede vind ik wel logisch, want ze vertellen eerst een aanleiding en dan waarom het slecht gaat en dan vertellen ze wat Nederland daarmee te maken heeft en dan over dat hij het bezoek gaat doen. Dat is heel logisch. Ik vind bij de derde de eerste twee twee stukken wel heel logisch, want dan vertellen ze wat de percentages zijn. En dan vertel-

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

len ze hoe het vroeger was. Maar dat laatste stukjes is wel belangrijk dat ze dat erbij hebben gezet, want daarna gaat het over bepaalde dingen die ermee te maken hebben. Verder vind ik het vrij logisch.

- I En als je kijkt naar de woordkeuze. Vind je het moeilijk of makkelijk woorden? Of woorden die je eigenlijk nooit ziet in een nieuwsbericht?
- S Hier [tekst 1] vind ik het eigenlijk alleen maar normale woorden. Hier [tekst 2] is het ook wel gewoon normaal, want ze leggen bijvoorbeeld wel uit wat de FARC is. En er staan niet echt moeilijke woorden in. En deze [tekst 3] vind ik dat er wel wat moeilijke woorden in staan, want ik neem aan dat sommige kinderen dit ook lezen en die hebben dan bijvoorbeeld geen idee wat de kosten-koper zijn. Daardoor kan het voor sommige mensen wel ingewikkeld zijn, maar wat ligt er natuurlijk aan voor wat voor doelgroep de tekst is geschreven.
- I Een nieuwsbericht wordt altijd opgebouwd uit wat bronnen zeggen of vinden. Vind je dat ze goed gebruik hebben gemaakt van verschillende bronnen? Of zou je nog wel andere bronnen willen zien?
- S Hier [tekst 1] staat niet duidelijk vermeld waar het vandaan is gehaald. Maar het lijkt me wel een vrij betrouwbaar artikel. Maar er staan wel bepaalde details in, waarvan je denkt: dat zal waarschijnlijk wel kloppen.
- I Welke details heb je het dan over?
- S Bijvoorbeeld dat ze ongeveer weten tussen welke tijden hij het heeft gedaan. Anders zou je zeggen: nou ongeveer rond december. Maar als je het specifieker weet, lijkt dat me wat logischer. Ze hebben wel wat oudere dingen van juni erbij gehaald voor extra ondersteuning, dus dat is dan wel weer beter. En bij de tweede is het een soort kort artikel van een persconferentie, dus dat vind ik een vrij goede bron. Alleen je weet natuurlijk nooit hoe de schrijver erin staat. Dus die zou sommige dingen verkeerd opgevat kunnen hebben. En dan zou dat miscommunicatie kunnen vormen. Maar in principe is het gewoon een normale bron. Dit [tekst 3] is gewoon een heel onderzoek met feiten van wat er is gebeurd. Dus dat is heel duidelijk. Het zijn allemaal onderzoeken dus het lijkt me vrij betrouwbaar.
- I En als je ze allemaal met elkaar vergelijkt, welke tekst vind je dan het meest betrouwbaar?
- S Dan denk ik toch deze [tekst 3], omdat hier heel veel onderzoeken voor zijn geweest en er zijn meerdere mensen bij betrokken. En bij die andere weet je gewoon niet waar het eigenlijk vandaan komt of dat er misschien miscommunicatie is geweest. En dit is een duidelijk onderzoek met veel getallen en feiten, dus dat is wel het meest betrouwbaar.
- I En betekent dat dat je de andere twee onbetrouwbaar vindt?
- S Nee, dat niet. Ik geloof ze wel.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Heel duidelijk, 'kijken' zou veranderd kunnen worden in echt bezitten.
	Tekst 2	Zegt wel wat er gebeurt, maar niet wat de achterliggende gedachte is.
	Tekst 3	Heel duidelijk
Stijl van de tekst	Tekst 1	Logisch
	Tekst 2	Dit vind ik een heel logische opbouw [zie redentatie citaat]
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	Goed, met uitleg wat de FARC is.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

	Tekst 3	Niet alles uitgelegd, kan voor bepaalde doelgroepen moeilijk zijn.
Brongebruik	Tekst 1	Niet heel duidelijk waar het vandaan komt, maar het lijkt me wel betrouwbaar omdat er details in worden genoemd.
	Tekst 2	Een verslag van een persconferentie, dus een betrouwbare bron. De schrijver zou wel dingen verkeerd kunnen hebben opgevat.
	Tekst 3	Dit is een onderzoek met feiten, dus dat lijkt me vrij betrouwbaar.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 3, omdat er veel onderzoeken naar zijn geweest en meerdere mensen betrokken zijn. Het zijn onderzoeken met getallen en feiten. Maar ik geloof ze alle drie.	

Scholier 12

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript:

[scholier 12 leest tekst 1]

I Wat vind je ervan?

S Ik vind het een beetje raar dat iemand zoiets doet. Ik vind het wel dat het een beetje door elkaar heen staat geschreven, dus ik vind het vrij lastig lezen.

[scholier 12 leest tekst 2]

I Begrijp je alles wat er staat?

S Niet alles.

I Een re-integratiekamp is dat ze die rebellen gaan heropvoeden en zorgen dat ze daarna niet weer dezelfde fout maken. Dan begrijp je misschien wat beter waar het artikel over gaat. Zou je het lezen als je het op internet ziet staan?

S Nee.

[scholier 12 leest tekst 3]

I Vind je het interessant?

S Ja.

I Je mag ze even naast elkaar leggen en dan mag je eerst even naar de koppen kijken. Welke vind je een goede nieuwskop? Of vind je er eentje heel slecht?

S Ik vind dat deze [tekst 3] wel gelijk weergeeft waar het over gaat. En ik vind dat deze twee in de titel zelf als vrij lastig zijn. Niet aantrekkelijk om te lezen.

I En als je kijkt naar de opbouw van de tekst. Vind je die logisch? Of mis je eigenlijk iets?

S Ik vind dat deze [tekst 2] een beetje door de war staat. Voor de rest vind ik het eigenlijk wel goed.

I En qua woordkeuze, vind je dat ze moeilijk woorden hebben gebruikt of woorden die niet zo passen bij een nieuwsbericht? Of vind je het eigenlijk wel goed geschreven?

S Ik vind dat ze hier [tekst 2] vrij lastige woorden gebruiken. En die andere twee niet echt.

I En een nieuwsbericht is altijd opgebouwd uit bronnen, daar haal je je informatie vandaan. Vind je dat ze bij de nieuwsartikelen goed gebruik hebben gemaakt van verschillende bronnen of vind je eigenlijk dat ze dat niet hebben gedaan?

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- S Ik vind dat ze dat wel hebben gedaan, want er zitten ook citaten tussen van andere mensen.
 I Bij allemaal?
 S Ja.
 I Dus dat vind je goed?
 S Ja.
 I En zou je bijvoorbeeld willen dat ze andere bronnen hadden gebruikt? Of meer of minder?
 S Ik vind het wel goed.
 I En welke van de teksten vind je het meest betrouwbaar?
 S Ik denk deze [tekst 1].
 I En waarom?
 S Als je dit op internet zou lezen, zou je hierop kunnen klikken. Dus dan zou je al meer informatie kunnen krijgen.
 I En betekent dat dat je de andere twee niet betrouwbaar vindt?
 S Nee.
 I Die geloof je ook wel?
 S Ja.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Het is lastig lezen, omdat het door elkaar heen staat geschreven.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Lastig en niet aantrekkelijk om te lezen.
	Tekst 2	Lastig en niet aantrekkelijk om te lezen.
	Tekst 3	Geeft goed weer waar het over gaat.
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	Het staat een beetje door de war.
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	Ze gebruiken lastige woorden.
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	Goed, want er zitten citaten in van andere mensen.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 1, want je kan doorklikken naar meer informatie. Maar ik geloof ze alle drie.	

Bijlage 6. Transcripten docenten

Docent 1

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = origineel

Transcript

[docent 1 leest tekst 1]

Inter- Zou u erop klikken als u het op internet ziet staan?
viewer

Docent Ik lees niet veel nieuws op websites. Ik probeer elke dag het journaal te kijken; ik probeer de krant te lezen voor zo ver dingen niet overlappen. Ik vind dit wel een interessant onderwerp, dus als ik op een site zou zijn, zou ik dat misschien wel doen. Maar ik zoek niet naar nieuws op moderne media.

I U kijkt vooral naar wat er aangeboden wordt? Wat voor u in het journaal wordt gestopt?

D Ja. Ik wil graag op de hoogte blijven wat er in de wereld gebeurt, maar ik heb niet veel tijd. Dus doe ik het met wat me aangeboden wordt. Ik vind het wel een interessant onderwerp. En ik vind het wel heel goed dat de katholieke kerk nu uitstraalt dat er *zero tolerance* is. Er is natuurlijk te lang van alles in de doofpot gestopt.

I En ook wel goed dat er dus een artikel over verschijnt in de media?

D Ja, dat mensen die afgeknapt zijn op de katholieke kerk door alle schandalen zien dat er wel iets verandert. Ik denk dat dat belangrijk is.

[docent 1 leest tekst 2]

I Zou u hierop klikken?

D Vind ik interessant. De achtergronden van de FARC weet ik niet helemaal, dus ik zou door klikken naar conflict. Hetzelfde verhaal als net: ik zou waarschijnlijk niet zelf op een site komen. Maar het interesseert me wel heel erg. Ook omdat het zo vreselijk moeilijk is. Er is hen een plek in het parlement beloofd en er is nu een nieuwe regeringsleider die er anders tegenover staat dan degene die het vredesakkoord heeft gesloten. Mag je daar dan op terug komen? Dat zijn natuurlijk heel interessante ethische vragen. Dus ik vind het een interessant onderwerp. Ik zou er graag meer over lezen. En dat vind ik ook wel eens bij het journaal. Dan zeggen ze: u kunt meer informatie op de site vinden. En dat ga ik dan toch niet doen, want er is weer een klas na te kijken of iets leukers op televisie.

[docent 1 leest tekst 2]

D Ja, ook een interessant onderwerp, waarvan ik denk ik wel redelijk op de hoogte ben. Wij moesten vroeger sparen om een huis te kunnen kopen. Hebben dat ook gedaan. Maar er is een hele generatie die dat huis en de verbouwkosten gefinancierd kregen. Als er dan meer gefinancierd wordt dan dat het huis uiteindelijk waard is bij de verkoop, is dat geen goede zaak. Zoals we gezien hebben bij de crisis. Dat een heleboel huizen onder water kwamen te staan. En volgens mijn stimuleert de regering het ook doordat schenken zo fiscaal aantrekkelijk is. Maar goed dan krijg je wel verschil tussen mensen wiens ouders het wel kunnen betalen en niet. Dus interessant. Ik zou denk ik hier niet doorklikken omdat ik hier wel genoeg van weet.

I Mag u ze even allemaal naast elkaar leggen en naar de koppen kijken. Welke vindt u echt een goede nieuwskop? En welke niet? Of allemaal wel of niet?

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- D Die [tekst 2] dekt wel heel goed de lading. Deze [tekst 3] eigenlijk ook wel. Die [tekst 1] verwacht je dat het gaat over de manier waarop hij dat gedaan heeft. Terwijl het belangrijker is dat hij het gedaan heeft.
- I Dus dat is vooral dat eerste woord 'hoe'?
- D Ik zou dan zeggen 'paus haalt keihard uit naar kinderporno-liefhebber'. Of misschien dat nog niet eens. Want dan denk ik: naar elke kinderporno-liefhebber. Dat doet hij misschien ook wel impliciet. Misschien 'naar kinderporno-liefhebber uit Vaticaan' of zoiets. Dat zou beter de lading dekken.
- I En als u kijkt naar de opbouw van de teksten. Vindt u het allemaal lekker lezen? Of mist u dingen erin?
- D Nou het is prettig dat het allemaal korte stukjes zijn. Dat is overzichtelijk. Hier zijn meer kopjes dan daar. Hier staan ook veel kopjes boven. Dan weet je goed: dit wil ik wel lezen en dit wil ik niet lezen. Dat mis ik bij dezen wel een beetje. Verder lezen ze allemaal goed. Ik ben niet heel erg bezig met als ik nieuws lees, hoe het stilistisch in elkaar zit. Ik zie soms een fout. Dat ik te snel de informatie tot me wil nemen, dat ik me niet bezig houd met ik mis iets. Daar heb ik me nu ook niet zo mee bezig gehouden.
- I En qua woordkeuze? Vind u alles helder, duidelijk, goed geformuleerd?
- D Nou, ik heb niet gedacht: dit snap ik niet. Ik zag die ene grammaticale fout. Nee, dat heb ik niet zo.
- I En als u kijkt naar het brongebruik. Een tekst wordt natuurlijk altijd ergens vandaan gehaald. Vindt u dat ze een goede afweging hebben gemaakt qua brongebruik?
- D Nou, hier wordt bijvoorbeeld gezegd: hij zou zijn tijd doorgebracht hebben met. Daar zou ik dan eigenlijk bij willen hebben waar dat dan vandaan komt.
- I Omdat het een soort insinuatie is?
- D Ja, die man wordt duidelijk beschuldigd. Ja, hier staat dat de Amerikaanse autoriteiten dat gemeld hebben, maar ook niet hoe ze aan hun informatie gekomen zijn. Als ik zoiets lees wil ik dan eigenlijk weten wat ermee gebeurd is. En hier kan je waarschijnlijk die brief dan lezen.
- I Ja, dat komt omdat de artikelen geprint zijn.
- D Dit wordt heel erg gebracht als: dit zijn de feiten. Ik ben dan ook wel geneigd om dat dan aan te nemen. Je zou een linkje naar dat onderzoek kunnen hebben, zodat je zelf nog kan kijken hoe dat dan zit.
- I En als u ze allemaal met elkaar vergelijkt. Welke tekst vindt u dan het meest betrouwbaar?
- D Nou, ik vind deze [tekst 3] het meest betrouwbaar, omdat daar een aantal onderzoeken in genoemd worden.
- I Gelooft u de andere wel?
- D Ja, ik ben geneigd te geloven wat er in de krant staat of wat er op de NOS staat. Soms twijfel ik eraan. Maar dat komt door het zogenaamde nepnieuws. Dat mensen in bepaalde landen een bepaalde waarheid voorgeschoteld krijgen die wij heel anders zien. En dan vraag ik me af van: hier zijn ze ook niet allemaal heilig. Hoe worden wij gestuurd? Maar je hebt dan ieder geval het gevoel dat wij hier vrijheid van meningsuiting hebben. En dat als er dingen in de krant staan die niet kloppen... Ik ben wel vrij goed gelovig. Mijn man trekt veel meer in twijfel dan dat ik dat doe.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Interessant, maar ik lees bijna nooit nieuws op internet.
	Tekst 2	Idem.
	Tekst 3	Interessant.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Kop	Tekst 1	Zou duidelijker kunnen [zie citaat]
	Tekst 2	Dekt goed de lading
	Tekst 3	Dekt goed de lading
Stijl van de tekst	Tekst 1	Ik ben niet heel erg bezig met als ik nieuws lees, hoe het stilistisch in elkaar zit.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Dit is wel gebaseerd op feiten, ik ben wel geneigd dat dan te geloven.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Ik vind tekst 3 het meest betrouwbaar, omdat daar een aantal onderzoeken in genoemd worden. Maar ik ben geneigd om alles te geloven wat in de krant of op de NOS staat.	

Docent 2

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript

[docent 2 leest tekst 1]

I Zou u erop klikken als u het op internet ziet staan?

D Nou, het heel gebruikelijk dat dit soort dingen gebeuren bij het Vaticaan, dus eigenlijk verbaasd het me niet. Ik denk: de zoveelste. En 'keihard uithalen' vind ik een beetje... De titel vind ik een beetje raar.

I En waarom?

D Omdat het al heel duidelijk een mening is. En 'keihard uithalen' past eigenlijk niet bij de paus. Dat is wel raar.

I En in combinatie met de rest van het artikel?

D Nou er staan wel veel feiten in. Ik weet alleen niet wat dit...

I Oh, dat zijn linkjes. Het is van internet gehaald. Dan kan je doorlinken naar een ander nieuwsbericht.

D Je wordt al heel erg gericht naar de inhoud en dit is vrij feitelijk. Er is discrepantie tussen dit en titel vind ik.

[docent 2 leest tekst 2]

I Zou u hierop klikken?

D Niet speciaal. Want ik heb thuis een krant en als ik het interessant vind dan lees ik het. Maar ik vind het niet buitengewoon interessant. Maar het is in ieder geval niet zo'n heftige kop als dat. Dit loopt meer synchroon, gewoon feitelijk.

[docent 2 leest tekst 3]

I Zou u hierop klikken?

D Ja, ik vind het wel interessant, want ik heb zelf een kind van 16. Die ik ook wel eens heb verteld dat die iets moet gaan doen. Dat ik ook niet een enorme portemonnee thuis heb

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- liggen. En die Boelhouwer ken ik ook wel. Maar het bevestigt eigenlijk wat ik al wist.
- I Dus er staat niets nieuws in.
- D Nee.
- I Oké, dan mag u ze even allemaal naast elkaar leggen. Als u allereerst even naar de koppen kijkt. U zei al dat u deze niet vindt kloppen met de inhoud. Wat vindt u van de andere twee koppen?
- D Deze [tekst 2] is het meest feitelijk. Dit [tekst 3] is een stelling, maar die wordt wel ondersteund. En dit [tekst 1] moet nog maar blijken.
- I En als u kijkt naar de opbouw van de teksten. Vindt u dat de opbouw goed is of mist u bepaalde elementen?
- D Nou, hier [tekst 2] mis ik eigenlijk een beetje het Nederlandse belang. Gaat dit in het kader van ontwikkelings samenwerking? Er lijkt niet direct een link met Nederland te zijn. Er zijn momenteel dwingendere kwesties.
- I Dus meer waarom het relevant is?
- D Ja. Behalve dat er natuurlijk ooit zo'n Nederlands meisje zat. Je mist een beetje de human interest en het Nederlandse belang. En hier [tekst 1], mensen willen dit natuurlijk ook lezen. Kinderporno is sowieso een trigger. Het bevestigt een beeld dat er al is. En dit [tekst 3] vind ik eigenlijk het meest interessant.
- I En waarom?
- D Omdat het eigenlijk raakt aan je eigen situatie. En het zijn ook hele essentiële dingen. Je wil namelijk dat je kinderen het net zo goed hebben als jij zelf. En je probeert in te schatten wat daarvoor nodig is.
- I En als u kijkt naar het brongebruik. Nieuws komt natuurlijk altijd ergens vandaan. Vindt u dat ze goed gebruik hebben gemaakt van bronnen?
- D Nou, ik neem aan dat wat hier staat gewoon waar is.
- I Als het Vaticaan het zegt?
- D Nou, ja, dan is het niet per definitie waar. Maar als er een arrestatie geweest is, dat is natuurlijk controleerbaar. Dat er samenwerking is met de Amerikaanse politie ga je natuurlijk niet verzinnen. En hier wordt heel weinig geciteerd en hier [tekst 3] bijvoorbeeld veel meer. En ik weet dat die Peter Boelhouwer van de TU Delft is. Dan weet je dat dat autoriteiten zijn. Maar dat kan ik plaatsen, want iemand anders zou...
- I Ja, want dat staat er niet bij.
- D Nee, dat staat er absoluut niet bij. Maar als je vaker de krant leest, weet je wel dat dat een autoriteit is. Maar het veronderstelt wel behoorlijk veel algemene kennis. En hier [tekst 1] is het wel een aaneenschakeling van feiten maar wat moeten we er dan verder mee? Waar uit blijkt dan dat keiharde uithalen? Nou ik vind ze allemaal vrij feitelijk en brongebruik lijkt mij goed.
- I Als allerlaatste vraag: welke van de artikelen vindt u het meest betrouwbaar?
- D Ja, wat is betrouwbaar? Als er een mening in staat, dan zeggen kinderen vaak: het is een mening dus het is niet betrouwbaar. Maar als een mening gebaseerd is op feiten, dan is een mening net zo betrouwbaar. En als het een aaneenschakeling is van feiten is het niet per definitie betrouwbaar. Ik zou zeggen dat deze [tekst 2] het meest betrouwbaar is.
- I En waarom?
- D Omdat er heel veel verschillende soorten feiten in staan. Dus er staat veel achtergrondinformatie bij, er staan veel getallen bij. Er staat ook wel het waarom bij. Ik denk dat dit het meest betrouwbare verslag is.
- I En vindt u de andere twee dan onbetrouwbaar?
- D Nee, daarna deze [tekst 3] en daarna die [tekst 1]. Omdat die kop zo raar is.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Algemene opmerkingen	Tekst 1	Er is discrepantie tussen de titel en de inhoud. Het is duidelijk een mening en 'keihard uithalen' past niet bij de paus.
	Tekst 2	
	Tekst 3	Er staat niks nieuws in. Ik ken die meneer Boelhouwer wel.
Kop	Tekst 1	Klopt niet met de inhoud.
	Tekst 2	Meest feitelijk
	Tekst 3	Dit is een stelling, maar hij wordt wel onderbouwd.
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	Alle teksten lijken me vrij feiten en goed brongebruik.
	Tekst 2	
	Tekst 3	Ik weet wie Peter Boelhouwer is, maar hier is wel behoorlijk veel algemene kennis voor nodig.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 2, omdat er verschillende soorten feiten in staan (achtergrondinformatie, cijfers). Ik geloof ze allemaal. Tekst 1 wel het minst, doordat die kop zo raar is.	

Docent 3

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcriptie

[docent 3 leest tekst 1]

I Als u iets opvalt, mag u het gelijk zeggen.

D Hoe kan het Vaticaan nou arresteren? En hoe kan een diplomaat u gearresteerd worden? Dat zijn twee dingen waar ik denk: hoe kan dat?

I Zou u erop klikken als u het op internet ziet staan?

D Ja.

[docent 3 leest tekst 2]

I Zou u hierop klikken?

D Nee, omdat ik denk: ja hij bezoekt en dan? Het zegt niet zo veel over de situatie daar.

[docent 3 leest tekst 3]

D Kennelijk is er een groeiende groep ouders die kan steunen. Veel cijfers, dat vind ik altijd ingewikkeld. Dan denk ik: ja en dan? Ik zou er wel naar kijken.

I Dan mag u ze even naast elkaar leggen en even naar de koppen van de artikelen kijken. Welke vindt u nou echt een goede nieuwskop? En welke bijvoorbeeld helemaal niet? Of vindt u ze allemaal goed?

D Deze [tekst 1] is natuurlijk wel pats.

I Die komt wel binnen.

D Ja. Vaticaan en kinderporno. En dan deze [tekst 3], daar ben ik wel in geïnteresseerd, maar daar heeft misschien met de fase te maken. En ja, dit [tekst 2] interesseert me echt helemaal niet. Als er nou staat: re-integratie loopt spaak ofzo. Maar alleen een bezoek...

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- I En als u naar de opbouw van de teksten, de stijl van de teksten. Vindt u ze lekker lezen? Of vindt u dat bepaalde dingen weg zouden kunnen?
- D Ik vind deze [tekst 3] lastig door alle cijfers. Want ik denk: wat voegt dat nou toe? Het zijn allemaal vage begrippen. Bij deze [tekst 1] had ik ook: waar is hij nou precies gearresteerd en wanneer en door wie? Een ingewikkeld verhaal. Maar ervan gemaakt, het loopt een beetje door elkaar, want op zich is het natuurlijk niet zo ingewikkeld.
- I En vind u dat er qua woordkeuze goed gebruik is gemaakt van goeie nieuwsverslaggeving? Of vindt u sommige dingen slecht of moeilijk verwoord?
- D Dit [tekst 1] roept heel veel vragen op. Want hoe kunnen Amerikaanse autoriteiten nou weten waar jij op zit te surfen?
- I En als u kijkt naar brongebruik. Een artikel wordt altijd gebaseerd op bepaalde mensen of instanties die iets zeggen.
- D Hier [tekst 2] kan ik het niet zo goed zien. Er worden gewoon mensen geciteerd. Dat zal wel. Dit [tekst 1] komt alleen van het Vaticaan. Dus dan zou je ook nog zeggen: goh bijzonder. En waar is Peter Boelhouwer [tekst 3] van? Wie is dat?
- I Een beetje vaag?
- D Hier krijgen we Koen de Ruijter en wie is dat dan? En waar die gegevens vandaan komen, weet ik niet. Dit is behoorlijk vaag. Hier staat geen enkele bron bij. Een legertje van onbekenden.
- I En als u ze nu allemaal vergelijkt. Welke van de teksten vindt u dan het meest betrouwbaar?
- D Nou, deze [tekst 3] niet, want je hoort het wel vaker maar dat zegt niets over die verhaal. Ik kan het niet beoordelen want ik weet niet wie Peter Boelhouwer is en waar die cijfers vandaan komen.
- I Dus die vindt u onbetrouwbaar?
- D Ja, maar dan denk ik: het komt van NOS. Ik zou dit verder gaan uitzoeken. Hier [tekst 2] zal iemand van de NOS best wel op pad zijn geweest met minister Blok. Ik heb geen idee. Hoe weet ik nou dat die meneer bestaat? Dan moet ik maar op de blauwe ogen van de NOS af gaan. Ja, en deze [tekst 1] misschien is het wel een publiciteitsstunt.
- I Maar zou het geloven als u het op internet zit staan?
- D Dat hangt ervan af waarvoor ik het zou moeten gebruiken. Als bron voor iets, zou ik het allemaal onvoldoende vinden, omdat het feitelijk gewoon allemaal niet zo veel zegt. Als ik informatie zoek over die kampen, baseer ik dat niet op een artikeltje.
- I Maar als u gewoon het nieuws bekijkt?
- D Dan lees ik het gewoon. Maar als je echt onderzoek zou doen, ga je anders te werk. Ik weet ook niet of ik dan op krantenartikelen af zou gaan.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Veel cijfers, dat vind ik altijd ingewikkeld.
Kop	Tekst 1	Deze komt wel lekker binnen.
	Tekst 2	Dit interesseert me niet.
	Tekst 3	Dit interesseert me wel.
Stijl van de tekst	Tekst 1	Een ingewikkeld verhaal van gemaakt.
	Tekst 2	
	Tekst 3	Deze is lastig door alle cijfers.
Woordkeuze	Tekst 1	Dit roept veel vragen op.
	Tekst 2	
	Tekst 3	

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Brongebruik	Tekst 1	Dit komt alleen van het Vaticaan
	Tekst 2	Er worden wel wat mensen geciteerd.
	Tekst 3	Dit is eigenlijk wel behoorlijk vaag. Het is een legertje van onbekenden [na doorvragen].
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Ik vind tekst 3 het meest onbetrouwbaar, omdat ik niet weet wie Peter Boelhouwer is en waar al die cijfers vandaan komen. Maar dan denk ik: het komt van de NOS. Ik weet ook niet of ik het allemaal zou geloven [zie citaat].	

Docent 4

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = origineel

Transcript

[docent 4 leest tekst 1]

I Zou u erop klikken als u het op internet ziet staan?

D Als ik de titel zie staan bedoel je? Want dat is dan het eerste wat je ziet, hè. Nee, dit is geen onderwerp wat mij aanspreekt. En dat komt omdat er in het nieuws al zoveel over is geweest. Ik ben zelf niet katholiek dus ook niet heel erg geïnteresseerd in wat de paus doet. Voor mij is dit nieuws wat niks toegevoegd aan hoe ik naar de wereld om me heen kijk. Dit is iets waarvan ik weet dat het gebeurt en ik heb daar wel een mening over, maar daar doet de paus bijzonder weinig mee. Dus ik zou het zelf niet lezen. Want ik heb zulk soort stukjes tekst eigenlijk al heel vaak gelezen. Dan is het weer in Rome zelf. Als het iets in Nederland zou zijn. En dus als er in de titel zou staan dat de paus zich bemoeit met iets in Nederland, dan zou ik wel weer lezen. Dan vind ik het wel weer interessant. Omdat het dan weer gaat over mijn directe omgeving. Maar wat de paus doet met iemand uit Canada zou ik niet lezen.

[docent 4 leest tekst 2]

I Zou u dit zelf willen lezen?

D Nou, nu ik het heb gelezen, vind ik het wel interessant. Maar ik zou het toch door de kop... Want de aanleiding voor het verhaal is dat een minister daar is geweest. Dat doet me dan niet zo veel. De minister moet heel veel dingen bezoeken en daar moet hij zich vooral laten informeren. Dus dat vind ik dan niet zo interessant. Het komt ook door zijn naam hoor, ik heb dat wel eens vaker. 'Blok bezoekt..' Dat je denkt: Blok, wat is een blok? Omdat het ook iets anders is dan een minister.

I Dan had er eigenlijk minister voor moeten staan?

D Ik heb dat wel vaker met sommige namen hoor. Dan moet ik het echt een paar keer lezen. Maar ik vind Colombia en de FARC en de ontwikkelingen wel altijd interessant. Ik ken het woord 're-integratiekamp' niet. Ja, ik kan me er natuurlijk wel iets bij voorstellen. Ik wist niet dat ze dat hadden. Dat vind ik wel interessant. En dan zou ik wel meer willen weten. Wie betaalt dat dan? En wat krijg je daar dan precies? Ja, ik vind ook interessant: heeft Blok dan ook een zakje geld meegenomen of hulp? Want ja, dat hij daar op bezoek is. Is iemand in Colombia onder de indruk dat hij daar op bezoek is geweest? Colombia en de FARC zijn natuurlijk altijd wel interessant omdat die Nederlandse vrouw daar ook zit. Het is toch altijd wel heel fascinerend hoe zo iemand daar dan terecht komt. En dat je dan zo ver vandaan staat van mijn dagelijks leven. Dus daardoor vind ik iets van de FARC altijd wel

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

interessant.

I Maar het artikel roept dus eigenlijk vooral vragen op?

D Ja, heel veel. En ik had wel een keer iets gelezen over het Nederlands kadaster. Ik weet niet of dat zozeer over Colombia ging. Maar dat dat wel heel erg belangrijk is.

[docent 4 leest tekst 3]

I Vindt u dit interessant? Zou u erop klikken?

D Ja, zou ik ook op klikken. Want hoe de huizenmarkt zich ontwikkelt, vind ik ook heel boeiend om te volgen. En totaal onbegrijpelijk, want ik ben zelf geen econoom ofzo. Maar ik vind het magisch dat de ene dag mijn huis onder water staat en de andere dag ik een briefje door de bus krijg van iemand die ik helemaal niet ken van: mocht je je huis willen verkopen, dan wil ik het wel kopen. Ik snap daar helemaal niks van. Het is nog steeds hetzelfde huis. Wat ouders doen vind ik daarin ook interessant. Ik vraag me af: krijgen die mensen dat dan van hun ouders of lenen ze dat dan? Dat echt om best wel veel geld.

I Dan mag u ze nu even allemaal naast elkaar leggen. Dan mag u eerst even naar de koppen kijken. Welke vindt u een goede nieuwskop? En welke misschien wel niet?

D Nou, er zitten wel woorden in.. Hier heb je natuurlijk het woord 'keihard', dat zou je wel interessant vinden. Want dat de paus iets keihard doet... hé ik dacht dat hij altijd van die softe dingen zei. Dus daar zit natuurlijk wel iets in. En in die laatste zitten ook veel woorden die interessant zijn. 'onmisbaar' is natuurlijk een interessant en 'vaker dan vroeger' dus kennelijk gaan ze iets vergelijken. Dat vind ik ook wel boeiend. In die middelste zit het minst. Daar moet je wel al echt iets van weten. Want je moet weten dat er rebellen zitten in Colombia en re-integratiekamp is misschien ook een niet-sexy woord om op te klikken.

I Dus de eerste en de derde trekt mensen wel.

D Ja, mij ook meer. Daar zit wel iets in. En bij Blok wordt je niet zo nieuwsgierig van. Je moet ook weten dat Blok minister is.

I En als u kijkt naar de opbouw van de teksten. Vindt u het lekker lezen? Of mist u misschien iets?

D De derde vind ik leuk opgezet, omdat daar mensen worden geciteerd en er komen experts aan het woord. Er zitten wel cijfers in. Nog leuker zou zijn als er ook een ouder is die iets vertelt. Maar als er iemand wordt geciteerd vind ik dat wel boeiend. Bij het tweede artikel gaan ze nog wel wat vertellen over de achtergrond van het conflict, terwijl dat hele bezoek van die Blok is eigenlijk niet zo boeiend. Het is meer een achtergrondverhaaltje. De uitsmijter is ook niet boeiend bij dat verhaal. Die eerste vond ik niet lekker lezen. Ik moest mezelf wel even toe zetten om door te lezen. Ook omdat ik het onderwerp niet zo boeiend vind. Ik was best wel eens even kwijt waar het ook al weer over ging.

I En als u kijkt naar het brongebruik. Want een nieuwsbericht komt natuurlijk altijd ergens vandaan. U vond het hier fijn dat veel mensen werden geciteerd en er cijfers worden gebruikt. Dat is bij de andere minder. Is dat ook een reden dat het minder prettig lezen is?

D Nou het hangt ook wel van het onderwerp af. Dat laatste is natuurlijk een economisch onderwerp, als je dan iets gaat schrijven zonder cijfers, is dat wel raar. Die over Blok is meer beschouwend. Dat daar geen cijfers in zitten snap ik wel. Die over de paus: ik mis daar niet een bron in.

I En dan als allerlaatste vraag. Welke van deze artikelen vindt u het meest betrouwbaar?

D Dat ik denk dat het waar is wat er staat?

I Of het minst betrouwbaar, of vindt u ze allemaal betrouwbaar?

D Ja, ik had bij allemaal wel het idee dat wat er staat.. ik zou dat aannemen.

I En waarom?

D Misschien omdat er ANP staat. Dat dat mij een goed gevoel geeft. Bij de eerste heeft degene

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

die dat geschreven heeft dan ook nog gekeken wat hij nog meer heeft gedaan. Ja en ook bij Blok.. Ik heb er eigenlijk niet aan getwijfeld. Ik zou ze alle drie voor waar aannemen.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Trekt mensen door 'keihard'
	Tekst 2	Maakt niet nieuwsgierig en vereist voorkennis
	Tekst 3	Trekt mensen door 'onmisbaar' en 'vaker dan vroeger'
Stijl van de tekst	Tekst 1	Dit leest niet lekker.
	Tekst 2	Dit is niet zo boeiend, het is meer een achtergrondverhaaltje. De uitsmijter is ook niet boeiend
	Tekst 3	Als er citaten in zitten vind ik het wel boeiend
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	Ik mist hier geen bron in
	Tekst 2	
	Tekst 3	Dit is een economisch onderwerp, dus dan staan er natuurlijk cijfers is.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Ik zou ze alle drie voor waar aannemen.	

Docent 5

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = origineel

Transcript

[docent 5 leest tekst 1]

D Ja, ik ben er heel simpel in: keihard aanpakken.

I Zou u erop klikken als u dit op internet ziet staan?

D Ja, waarom niet? Het is nieuws.

I En het interesseert u wel?

D Ja, zeker omdat ik vind dat het gewoon keihard aangepakt moet worden. Ik vind het een afwijking, klaar.

I Dus interessant artikel?

D Ja, op zich wel. Buitenlands nieuws interesseert me het meest. Kijk, dit hebben we natuurlijk al zo vaak gezien.

[docent 5 leest tekst 2]

D Ja, dit is het goed nieuws verhaal, hè. Ik heb natuurlijk ook artikelen gelezen over hetzelfde onderwerp waarin staat dat andere criminele bendes gewoon de gebieden die vrijkomen in pikken en de boeren dwingen op cocoplanten te verbouwen. Dus dit is niet het hele verhaal Dit is het officiële verhaal en dat is veel mooier...

I En wat vindt u ervan als u dit op internet leest?

D Dan zou ik dit er nog eerder uit pikken dan die vorige. Kijk, kinderporno, of het nou een priester of een leraar of weet ik veel wie: gewoon keihard bestraffen. Maar dit is een

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

specifiek onderwerp dus dat zou me meer interesseren.

[docent 5 leest tekst 3]

- D Ja, interessant binnenlands nieuws en vooral interessant als je eigen kind voor zo'n keuze staat. Dat is bij ons nog niet het geval.
- I Zou u het lezen op internet?
- D Ja, zeker.
- I Dag mag u ze nu even allemaal naast elkaar leggen en allereerst even naar de koppen kijken. Welke vindt u echt een goede nieuwskop? Of een slechte? Of misschien wel allemaal goed of slecht?
- D Allemaal wel oké.
- I En waarom?
- D Omdat de kop ook als kern terugkomt in het artikel.
- I En als u kijkt naar de opbouw van de teksten. Vindt u die logisch of zou u het anders doen. Of mist u bepaalde elementen?
- D Nou, misschien bij dit artikel is het bezoek aan het re-integratiekamp maar een onderdeel van wat hij allemaal gedaan heeft in Colombia. Dus dit is misschien nog de meest wankele kop. Ik zou eerder zeggen: Blok bezoekt Colombia en bezoekt re-integratiekamp oud-rebellen. Dus dit is naar mijn idee qua opbouw de minste. Hier hebben ze het pas hier [einde artikel] over het bezoek, terwijl in de andere hebben ze het aan het begin al over het onderwerp. Dus dat is een duidelijk verschil tussen de drie artikelen.
- I En als u kijkt naar woordgebruik. Vindt u dan dat er goed gebruik is gemaakt van neutrale berichtgeving?
- D Laat ik een beetje leraarachtig zijn: in ieder geval ben ik blij dat ik geen taalfouten ben tegen gekomen. Want zelfs bij gerenomeerde kranten kom je die tegenwoordig tegen. En dat stort me. Hier gelukkig niet. Woordgebruik is oké.
- I En als u kijkt naar het brongebruik, want een nieuwsbericht is natuurlijk altijd opgebouwd uit bepaalde mensen of instanties die iets zeggen. Vindt u dat er goed gebruik is gemaakt van bronnen? Of mag het wat meer of minder?
- D Nou, het probleem is natuurlijk dat je niet weet hoeveel bronnen er per artikel gebruikt zijn. Dus dat is heel erg gissen. Kijk, hier [tekst 1 en 3] heb je duidelijk veel meer te maken met bronnen dat hier [tekst 2]. Dit is gewoon een verslag van een reis. Dit is meer dat je iets beweert op grond van de bronnen die je hebt gebruikt. Ik zou zeggen dat er veelvuldig gebruik is gemaakt van bronnen.
- I En als u ze allemaal vergelijkt: welke van de teksten vindt u het meest betrouwbaar?
- D Ja... Omdat ik niet weet welke bronnen hier en hier gebruikt zijn, zou ik zeggen dat deze [tekst 2] het meest betrouwbaar is. Vanwege het feit dat het een enkele journalist is geweest die het artikel heeft geschreven.
- I En dat is betrouwbaarder dan als er meerdere mensen bij zijn...
- D Maar ik kan het hier niet verifiëren. En hier wekt het de indruk dat het een enkele bron is.
- I En vindt u de andere artikelen dan onbetrouwbaar of gelooft u het wel allemaal?
- D Nee hoor, ik geloof het wel. Ja, weet jij veel of je voor de gek wordt gehouden. En mensen hebben tegenwoordig hun mond vol over nepnieuws. Maar ik heb geenszins het idee dat dat hier zo zou zijn.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

Kop	Tekst 1	Allemaal wel oké, want de kop komt als kern terug in het artikel.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Stijl van de tekst	Tekst 1	Ze hebben het gelijk over het onderwerp [is goed].
	Tekst 2	Ze hebben het pas aan het eind over het daadwerkelijke bezoek. Dit is de meest wankele opbouw.
	Tekst 3	Ze hebben het gelijk over het onderwerp [is goed].
Woordkeuze	Tekst 1	Woordgebruik is oké.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Ik vind tekst 2 het meest betrouwbaar is, vanwege het feit dat het een enkele journalist is geweest die het artikel heeft geschreven. Van de andere twee weet je niet wat de bronnen zijn. Maar ik heb niet het idee dat het nepnieuws is.	

Docent 6

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript

[docent 6 leest tekst 1]

D Nou, inhoudelijk... Ik weet wat de kerstgedachte was van deze religieuze man. Het valt mij op dat er twee werkwoorden onderstreept en in het blauw staan.

I Dat zijn links, dan kan je doorklikken naar een andere pagina. De artikelen komen van internet. Zou u erop klikken als u dit op internet ziet staan?

D Nee.

I Waarom niet?

D Het is eigenlijk geen nieuws. Het gebeurt vaker.

[docent 6 leest tekst 2]

I Zou u hierop klikken?

D Op basis van de titel?

I Ja, en misschien de eerste zin.

D Nee, te weinig belangstelling daarvoor.

[docent 6 leest tekst 3]

I Zou u hierop klikken?

D Ja, zou ik doorlezen. Omdat het dichtbij komt. Wij hebben een zoon die misschien over een paar jaar iets zelf moet vinden. En we weten dat dat lastig is. Dus misschien staat er dan iets interessants in.

I We gaan ze even vergelijken. Dan mag u ze nu even allemaal naast elkaar leggen. Als u eerst even naar alle koppen kijkt. Welke vindt u een goede nieuwskop en welke bijvoorbeeld niet? Of vindt u ze allemaal goed of juist niet?

D Als het gaat om het trekken van de aandacht, zal deze [tekst 1] wel aandacht trekken. Dit

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

[tekst 2] is een beetje saai. Dat komt ook misschien doordat Blok zelf een beetje saaie uitstraling heeft. Colombia en re-integratiekamp is ver weg. Deze [tekst 3] is persoonlijk dichtbij. Dus dat zou voor mij wel werken.

- I En denkt u dat het voor anderen ook zou werken?
- D Niet als er geen kinderen ter sprake zijn waarvoor dat zou gelden.
- I En als u naar de stijl van de teksten kijkt, naar de opbouw. Vindt u die logisch of juist niet? Of mist u misschien dingen?
- D Deze [tekst 3] is te lang. Als je dan gaat schrappen, is de kans dat het laatste deel gaat sneuvelen. Dat heb ik trouwens ook gedaan, want dit heb ik zo [wijst diagonaal] doorgelezen. Tussenkopjes zijn wel handig, maar ik besef nu dat ik ze niet eens gelezen heb. Maar het indelen in korte stukjes vind ik wel prettig, maar dat hebben ze alle drie.
- I En als u kijkt naar de bronnen die voor de teksten geraadpleegd zijn. Vindt u dat goede bronnen zijn gebruikt?
- D Dit [tekst 1] is volgens mij van het Vaticaan zelf. Dus dat moet ik halen uit de lopende tekst? Want ik zie geen bron staan?
- I Soms wordt bijvoorbeeld iemand geciteerd. En in de ene tekst gebeurt dat meer dan in de andere tekst.
- D Hier viel me al op dat de meldingen van het Vaticaan zelf kwamen. Hier is het me niet eens opgevallen.
- I Kijkt u daar naar als u een tekst leest?
- D Soms kijk ik naar wie het geschreven heeft. Vanuit welk perspectief, is het door een man of een vrouw geschreven. Soms zoek ik, maar dat is vooral bij columns, de naam van de columnist op. Maar dat is iets anders dan een nieuwsbericht, denk ik. Ik denk dat ik in een kwart van de gevallen lees wie het heeft geschreven. En soms kijk ik dan naar een bron. Maar dan meer bij foto's of statistieken, van waar komt dit vandaan? Maar lang niet in alle gevallen.
- I Maar zoals hier worden wel mensen aangehaald, maar er staat verder niet bij wie dat dan zijn.
- D Ja, dat is dus vaag.
- I Maar dat valt u in eerste instantie niet op.
- D Nee.
- I En als u de teksten alle drie naast elkaar legt. Welke tekst vindt u dan het meest betrouwbaar?
- D Dan zou ik toch deze twee kiezen [tekst 1 en 2].
- I Waarom?
- D Omdat ik hier nog iets van een vage bron aantref. En ja heel gek, het wordt concreet omdat er een foto bij staat.
- I En vindt u deze [tekst 3] onbetrouwbaar? Of gelooft u het wel?
- D Ik lees vaak berichten snel door en dan ga je weer naar de volgende. Er is weinig tijd voor reflectie. Stel dat iemand dit ook leest en die heeft daar een opmerking over -dat gebeurt bij mij thuis vaak- dan is er wat meer focus. Maar een eerste lezing gaat vrij oppervlakkig.
- I Maar u gelooft het wel?
- D In principe wel ja.
- I En waar ligt dat dan aan?
- D Omdat het overeen komt met wat ik al weet.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
----------------------	---------	--

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

	Tekst 2	
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Deze trekt wel de aandacht.
	Tekst 2	Deze is een beetje saai.
	Tekst 3	Deze trekt mij persoonlijk, omdat ik daarmee te maken heb.
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Na doorvragen noemt docent het brongebruik 'vaag' [zie citaat]
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 1 en 2 omdat er nog een vage bron bij zit en door de foto's. Tekst 3 geloof ik, omdat het overeenkomt met wat ik er al over weet.	

Docent 7

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = origineel

Transcript

[docent 7 leest tekst 1]

I Zou je erop klikken als je het op internet ziet staan?

D Ja, zeker. Ik ben heel erg benieuwd naar deze paus. Kinderporno interesseert mij persoonlijk niet zo erg, dat is voor mij geen trigger om dit te gaan lezen.

I En leest het lekker weg?

D Ja, ik moet er wel even naar kijken. Want er staat wel een heleboel informatie in. Veel plaatsen; waar deed hij wat.

[docent 7 leest tekst 2]

I Zou je erop klikken?

D Ja, maar dat komt omdat ik eigenlijk altijd al het nieuws volg. Ik ben wel een beetje een nieuwsjunkie. Ik vind het een beetje gekleurd geschreven. 'Die aardige collega' enz, dan denk ik: ja ach. Het is ook heel positief geschreven. Ik geloof daar niet alles van.

[docent 7 leest tekst 3]

I Interessant?

D Ja, zeker.

I Dan mag je ze nu even allemaal naast elkaar leggen en allereerst naar de koppen kijken. Welke vind je een goede nieuwskop? Of vind je ze allemaal goed of allemaal slecht?

D Nou, deze [tekst 1] vind ik natuurlijk het beste, want die trekt je er het meeste in. Dit tekst 2] is meer beschrijvend en die vind ik dan het minste. Want wat deed Blok daar en wie is Blok? Dat weet ook vast niet iedereen. En deze [tekst 3] is vrij feitelijk, maar daar wil je wel van weten waarom dat nou zo is. Ik heb er wel een idee van en gaat dit artikel dan zeggen dat mijn idee wel klopt.

I En gaat dan de voorkeur uit naar zo'n kop die een beetje sensationeel is of eentje die wat

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- degelijker is maar wel zegt waar de tekst over gaat?
- D Dat hangt een beetje van het onderwerp af. Dus bij dat onderwerp vind ik iets sensationelers passen dan bij dit onderwerp. Als je hier [tekst 3] een sensationele kop boven zet, dan denk je: nou nou nou het gaat maar om een huis.
- I En dat denk je hierbij niet?
- D Nee, minder.
- I En als je kijkt naar de opbouw van de tekst. Leest het allemaal lekker? Of zou je het anders doen?
- D Ik vond deze [tekst 1] het lastigste lezen op een of andere manier. Dit [tekst 2] vond ik gemiddeld en deze [tekst 3] het makkelijkst. Dit zat het beste in elkaar met tussenkopjes. En die kopjes slaan ook op de tekst, want dat is bij tekst 2 niet zo. Die kopjes slaan nergens op.
- I En qua woordkeuze? Hebben ze overal weloverwogen woorden gebruikt?
- D Ik vond die [tekst 1] nog steeds het lastigste lezen en de andere twee zijn wel een beetje hetzelfde.
- I En hier [tekst 2] had je het over wat kwalificerende woorden?
- D Ja, die sympathieke college, is het nou relevant of die college sympathiek is?
- I En als we kijken naar het brongebruik. Nieuwsberichten komen natuurlijk altijd ergens vandaan. Is er goed gebruik gemaakt van verschillende bronnen of kan dat beter?
- D In dit geval [tekst 3] zijn de bronnen heel duidelijk, want daar worden ze steeds erbij gehaald. Ook Independer en die hoogleraar die iets vertellen. Dit geeft wat dat betreft veel overtuiging. Het is niet een journalist die zomaar wat opgeschreven heeft. Dit [tekst 2] is denk ik iemand die erbij geweest is. Of in ieder geval op basis van de persconferentie. Die is daardoor betrokkener dan daar [tekst 1]. Uiteindelijk is dat [tekst 1] allemaal best feitelijk neergeschreven.
- I En als je ze alle drie vergelijkt. Welke vind je het meest betrouwbaar?
- D Ik vind deze [tekst 3] het meest betrouwbaar, omdat daar de bronnen het duidelijkst bij staan. En hier [tekst 2] wat Blok vindt en meemaakt. Dat is één perspectief. Daar zitten ook wel bronnen in, maar ook wel wat sensatie.
- I En vind je de andere twee dan onbetrouwbaar? Of geloof je het wel alle drie?
- D Ik geloof het wel alle drie en dat komt omdat ik ook weet dat het alle drie gebeurd is. Dus het is niet verzonnen.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
	Tekst 2	Ik vind het een beetje gekleurd geschreven. 'Die aardige collega'
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Deze is het beste, want die trekt het meest.
	Tekst 2	Deze is het minst, want het is niet duidelijk waar het over gaat.
	Tekst 3	Deze is vrij feitelijk, maar je wil wel weten waar het over gaat.
Stijl van de tekst	Tekst 1	Deze is het lastigst om te lezen.
	Tekst 2	De tussenkopjes slaan nergens op.
	Tekst 3	Deze zit het beste in elkaar, met goede tussenkopjes.
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	'die sympathieke college', is dat nou relevant?
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

	Tekst 3	Dit is het beste brongebruik.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Ik vind tekst 3 het meest betrouwbaar, omdat daar de bronnen het duidelijkst bij staan. Maar ik geloof het allemaal, omdat ik weet dat het echt gebeurd is.	

Docent 8

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript

[docent 8 leest tekst 1]

- D Ik vind het wel een schokkend bericht, maar ik dacht onmiddellijk ook wel: dat is wel raar. Omdat hij vorig jaar op de ambassade werkte en het Vaticaan hem vorig jaar van daar terug riep naar Rome. En toen had hij dus volgens de tekst ook al de wet geschonden, dus het Vaticaan heeft het al eerder geweten. Dat is een beetje dubbel vind ik.
- I Dit komt allemaal van de website van de NOS. Maar stel: u leest dit in de krant of u ziet het op de site staan. Zou u erop klikken of zou u het hele bericht lezen?
- D Ja, dat denk ik wel. Ik ben katholiek opgevoed en ik ben op zich wel geïnteresseerd in wat daar zoal gebeurt. Ik erger me natuurlijk ook heel vaak aan allerlei berichten daarover. Ik vind het vaak heel hypocriet. Terwijl ik die paus Franciscus wel een warm hart toe draag, omdat hij anders is dan zijn voorgangers.

[docent 8 leest tekst 2]

- D Ik wist helemaal niet dat Nederland steunt in de landbouw om de economische kansen in het gebied te verbeteren. Maar dat er dan meteen weer iemand op af gaat om te kijken of ze er ook daadwerkelijk wat mee doen. Dat is wel heel alert.
- I Zou u hierop klikken?
- D Nee.
- I Waarom niet? Gewoon geen interesse kan natuurlijk ook.
- D Ja, maar dat vind ik altijd zo onnozel klinken. Maar als je dan de keuze hebt, dan vind ik het niet zo interessant.

[docent 8 leest tekst 3]

- D Ja, dit vind ik interessant om te lezen. Natuurlijk omdat mijn eigen zoon er mee bezig is.
- I Dan mag u ze nu even alle drie naast elkaar leggen. Welke vindt u echt een goede nieuws-kop? En welke bijvoorbeeld niet?
- D Ik vind dit [tekst 3] een goede kop, omdat ik daar zelf ook mee te maken heb, dus dan valt het meer op. Maar het is ook een titel die de lading dekt. En dan deze [tekst 1] bij die woorden denk je: zo, paus! Dus dat is wel een lokkende titel. Maar hij dekt niet helemaal de lading denk ik, omdat je dan dus leest dat er al eerder wat met deze meneer aan de hand was. En dan deze [tekst 2], die is te algemeen en te weinig zeggen. Het is een feit.
- I En als u kijkt naar de opbouw van de tekst. Vindt u de opbouw logisch of niet? Of mist u dingen?
- D Nee. Dit [tekst 3] is fijn, omdat er kopjes zijn. Dat heb je hier ook. Maar dit [tekst 3] vind ik ook de best opgebouwde tekst, omdat je een soort inleidinkje hebt en dan wat punten die nader toegelicht worden. Dit [tekst 2] is op zich ook helder met een soort inleidinkje en dan

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

wat kopjes. Hier [tekst 1] zou je nog een kopje kunnen toevoegen met ‘diplomaat’ of zoiets. Maar ik vind ze allemaal wel helder qua taal en informatie.

- I Een nieuwsbericht is altijd opgebouwd uit bronnen. Hoe vindt u dat er gebruik is gemaakt van bronnen?
- D Nou, dat is hier [tekst 1] natuurlijk met die linken en er staat Vaticaanstad ANP. ANP staat hier [tekst 2] ook. En hier [tekst 3] is dan niet echt een bron.
- I En bijvoorbeeld de citaten die worden aangehaald. Dat is op zich natuurlijk ook een bron.
- D Ja, oké, maar je bent als lezer natuurlijk toch geneigd om heel snel te denken: ja dat heeft Peter Boelhouwer natuurlijk gezegd. Je gaat niet dan niet nog eens verifiëren of dat waar is.
- I En als u ze nu allemaal met elkaar vergelijkt. Welke van de teksten vindt u dan het meest betrouwbaar?
- D Dat is een goede. Ik denk dat ik deze [tekst 1] dan het meest betrouwbaar vind. Omdat daar misschien ook Vaticaanstad ANP staat, dus dat is een bericht dat daarvan komt. En omdat er twee linken in staan dus ik kan verder zoeken hoe het zit.
- I En vindt u de andere twee dan onbetrouwbaar?
- D Oh nee, ik vind deze niet per se onbetrouwbaar. Maar het is natuurlijk best wel gek dat je zo’n artikel dan plaatst, want je weet helemaal niet wie Peter Boelhouwer is. Nu jij daar eigenlijk naar vraagt. Dat is op zich wel tekenend, dat je het gewoon voor waar aanneemt. Je weet eigenlijk niet wie zij zijn. Iedereen kan dat dan schrijven. Maar het is wel goed dat je naar vraagt. Want daar sta je helemaal niet bij stil.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Het is een lokkende titel, maar dekt niet helemaal de lading.
	Tekst 2	Deze is te algemeen, te weinig zeggend.
	Tekst 3	Deze vind ik goed, want hij spreekt mij persoonlijk aan. Het dekt ook goed de lading.
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Dit is de best opgebouwde tekst met een inleidinkje en dan een aantal punten nader toegelicht. Ook heldere tussenkopjes.
Woordkeuze	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Ik deze [tekst 1] dan het meest betrouwbaar vind. Omdat daar misschien ook Vaticaanstad ANP staat, dus dat is een bericht dat daarvan komt. En omdat er twee linken in staan dus ik kan verder zoeken hoe het zit. Maar ik vind die andere twee niet per se onbetrouwbaar.	
	NB: Maar het is natuurlijk best wel gek dat je zo’n artikel dan plaatst, want je weet helemaal niet wie Peter Boelhouwer is. Nu jij daar eigenlijk naar vraagt. Dat is op zich wel tekenend, dat je het gewoon voor waar	

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

	aanneemt. Je weet eigenlijk niet wie zij zijn. Iedereen kan dat dan schrijven. Maar het is wel goed dat je naar vraagt. Want daar sta je helemaal niet bij stil.
--	--

Docent 9

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = gemanipuleerd

Transcript

[docent 9 leest tekst 1]

I Zou u dit lezen als dit op internet voorbij komt?

D Nee, ik geloof het niet.

I Niet interessant? Of er is al zoveel over geschreven?

D Ja, inderdaad. Ik heb dat ook een beetje bij nieuws over Israël bijvoorbeeld. Dat zit een beetje vol.

[docent 9 leest tekst 2]

I Interessanter?

D Ja, maar dat raakt ook een beetje aan mijn vakgebied. Ze hebben het over de Antillen, daar ben ik toevallig kortgeleden geweest. En we hebben een Nederlandse dame gehad die bij de FARC zat. Dus dat is ook weer een linkjes. En Zuid-Amerika staat volgend jaar in de examenstof, dus dat is ook een trigger.

[docent 9 leest tekst 3]

I Interessant, de laatste?

D Jawel, als je zelf kinderen hebt, zit je daar wel over na te denken.

I Dan mag u ze even alle drie vergelijken. Dan mag u even naar de koppen kijken. Welke vindt u echt een goede nieuwskop? En welke bijvoorbeeld wat minder?

D Ik denk dat dit [tekst 2] de vaagste is eigenlijk.

I Waarom?

D Omdat je dan niet gelijk ziet wat er aan de hand is. Waarom doet hij dat? Waar gaat dat over? Dat zie je hier [andere teksten] wel, maar dat zit er hier [tekst 2] eigenlijk niet in.

I En als u kijkt naar de opbouw van de teksten. Vindt u die logisch? Of mist u alinea's?

D Daar vraag je me wat, want dan moet je eigenlijk aan close reading doen. Dit moet een beetje uit de losse pols.

I Het mag zo op het eerste gezicht. U heeft ze net alle drie gelezen.

D Dit [tekst 2] is een wat ingewikkelder verhaal, omdat er wat zaken bij elkaar komen. Kadasterzaken, grondverdeling, Nederlandse hulp, de lange strijd die er is geweest. Dat is gewoon nogal een dingetje. Hier [tekst 1] wordt het een beetje nodeloos ingewikkeld gemaakt doordat die reis naar Canada erin zit. Dat is niet verschrikkelijk relevant. En dit is [tekst 3] is gewoon een soepel leesbaar, herkenbaar verhaal.

I En als u kijkt naar de woordkeuze in de artikelen. Hebben ze een goed neutraal nieuwsbericht geschreven? Of zijn er teveel moeilijke woorden gebruikt?

D Nee, dat zeker niet. En ik had ook niet het idee dat ik door deze artikelen een bepaalde kant op werd gestuurd.

I En als u kijkt naar het brongebruik. Een nieuwsbericht is natuurlijk altijd opgebouwd uit één of meerdere bronnen. Vindt u dat er goed gebruik is gemaakt van verschillende bronnen?

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- D Nou, het schoort in ieder geval aan de bronvermelding. Die staat er gewoon niet bij. Behalve dat het een ANP-bericht is. Maar er staat geen naam van de schrijver bij. Hier staat geen bron bij.
- I Hier [tekst 1] zegt het Vaticaan het alleen. Dat is de bron.
- D Hier wordt wel gezegd dat ze het al een tijdje hebben geobserveerd. Hier [tekst 2] zou je kunnen vermoeden dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken er iets mee te maken heeft.
- I Dat het in ieder geval één journalist was die mee was op reis.
- D Maar die krijgen dan vaak te maken met de voorlichtingsdiensten van de hoogwaardigheid-bekleders. Bij dit soort dingen [tekst 3] zie je vaak dat de NVM of Funda ermee te maken heeft. Hier staat wel nul bron bij, hè? Behalve wat namen wat mensen. Door de getallen geeft het een wat objectieve indruk, maar ik weet niet welke clubjes hier aan het praten zijn.
- I En als u ze dan nog een keer allemaal vergelijkt. Welke van de teksten vindt u het meest betrouwbaar? Of het minst betrouwbaar?
- D Ik denk dat ik deze [tekst 2] het meest betrouwbaar vind. Omdat daar in feite verslag gedaan wordt van een reis die te controleren is. En het heeft te maken met regeringsbeleid en iets wat je kunt herkennen.
- I En vindt u de andere twee dan onbetrouwbaar?
- D Nee... Nou ja, er zit een verschil in. Als je gewoon wilt weten wat er speelt, vind ik dit volstaan. Maar als je echt het naadje van de kous wil weten, dan moet je doorzoeken.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	
	Tekst 2	Deze is het vaagst. Je weet niet gelijk wat er aan de hand is.
	Tekst 3	
Stijl van de tekst	Tekst 1	Die reis naar Canada is een beetje bijzaak.
	Tekst 2	Dit is een moeilijker onderwerp, dus dat maakt de tekst ingewikkelder.
	Tekst 3	Leest lekker soepel.
Woordkeuze	Tekst 1	Ik had niet het idee dat ik een bepaalde kant op werd gestuurd.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	Door de getallen geeft het een wat objectieve indruk, maar ik weet niet welke clubjes hier aan het praten zijn.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 2, omdat er verslag wordt gedaan van een reis die te controleren is.	

Docent 10

Tekst 1 = gemanipuleerd

Tekst 2 = origineel

Tekst 3 = origineel

Transcript

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

[docent 10 leest tekst 1]

I Zou u hierop klikken als u het op internet ziet staan?

D Nee.

I Niet interessant?

D Het is natuurlijk fout, maar dit is meer Telegraaf.

[docent 10 leest tekst 2]

I Zou u hierop klikken?

D Nee, want ik weet wel wat dit is. Dit zijn dingen die steeds terugkomen. Ik ben er wel in geïnteresseerd. En wat belangrijk is, is die registratie van grond. Maar dat is waarschijnlijk van belang voor de Colombiaanse overheid en niet voor die van de boeren. En dat is verkeerd. Maar goed, dat heb je in Kenia ook.

[docent 10 leest tekst 3]

D Ja, dit herken ik wel.

I Dan mag u alle teksten nu even naast elkaar leggen en eerst even naar de koppen kijken. Wat vindt u een goede nieuwskop? En welke misschien wel niet?

D Dit [tekst 1] vind ik een slechte. Wat heeft de paus met die kinderpornoliefhebber te maken? Als je niet katholiek bent. Het dekt niet de lading. En de paus kan wel zo veel. En één: hij is verdacht, dus hij is nog niet veroordeeld. En twee: wat hebben die Amerikanen daarmee te maken? Want hij zit bij de ambassade, dus dat is gewoon Vaticaan grondgebied. Dus die hebben daar niks mee te maken. En dit [tekst 2] vind ik wel een goede kop. Dit [tekst 3] dekt ook wel de lading. En dit heeft ook wel mijn interesse. En dit [tekst 1] niet.

I En als u kijkt naar de opbouw van de artikelen. Vindt u ze allemaal lekker lezen?

D Ja, ik vind ze lekker lezen.

I Of mist u dingen?

D Nou, ik vind dit [tekst 1] een beetje warrig verhaal. Dat klopt volgens mij niet.

I En qua woordkeuze? Vindt dat er moeilijk woorden zijn gebruikt?

D Het is goed te lezen.

I Neutrale berichtgeving?

D Nou, dat weet ik niet. Dit [tekst 1] is meer sensatie en het klopt ook helemaal niet. De paus moet dat natuurlijk niet zelf veroordelen, dat moet onafhankelijk gebeuren. En dit [tekst 2] is een goed artikel. Het zou wat kritischer kunnen. Dat het niet in het belang is van de boeren, maar van de overheid en de grootgrondbezitters. Dus het vergroot die ongelijkheid. En de FARC wil juist opkomen voor die boeren. En dit [tekst 3] is gewoon een leuk verhaaltje. Dat weet iedereen wel.

I En als u kijkt naar de bronnen die zijn gebruikt. Vindt u dat daar goed gebruik van is gemaakt?

D Nou, er staat geen bronvermelding bij.

I Zoals hier is het het Vaticaan dat iets zegt en hier [tekst 2] is het waarschijnlijk een journalist die bij een persconferentie was.

D Hier [tekst 2] zou je dus iets kritischer kunnen zijn. Je zou hoor en wederhoor moeten toepassen.

I Hier [tekst 3] is dat iets meer gedaan.

D Ja, dit is natuurlijk voor mensen die geld hebben.

I Maar er zijn dus wel allemaal bronnen genoemd.

D Daar kijk ik niet echt naar. Ik denk: is het kritisch? Wat weet ik? Ik vind het wel aardig.

I En als u ze alle drie vergelijkt. Welke van de drie vindt u het meest betrouwbaar?

D Dit [tekst 2] vind ik wel betrouwbaar. Ik kan het natuurlijk niet controleren of Blok dat echt gezegd heeft, maar ik hoop dat de journalist professioneel is.

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- I Dus die vindt u het meest betrouwbaar?
- D Nou, even kijken. Deze [tekst 3] vind ik het meest betrouwbaar.
- I Waarom?
- D Eén: het is dichtbij, dus ik herken me erin. Het is actueel en het leeft in mijn vriendenkring.
- I En vindt u de andere twee dan onbetrouwbaar of gelooft u het wel?
- D Hier [tekst 2] kijk ik niet naar betrouwbaar of onbetrouwbaar, maar naar: heb ik iets nieuws gelezen? En ik vind dat daar hiaten inzitten. Want de boeren worden helemaal niet genoemd en er wordt niet gezegd waarom die registratie zo belangrijk is. Het is een soort bulletin van Buitenlandse Zaken.
- I En die over de paus?
- D Nou, die paus kan wel een hoop zeggen.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Een slechte kop, want het dekt niet de lading.
	Tekst 2	Goede kop, want het dekt wel de lading.
	Tekst 3	
Stijl van de tekst	Tekst 1	Een beetje warrig verhaal.
	Tekst 2	Leest lekker.
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	Dit is meer sensatie.
	Tekst 2	Een goed artikel. Het zou wat kritischer kunnen.
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	
	Tekst 2	Dit mag dus iets kritischer, met hoor en wederhoor [ook de kant van de boeren belichten]
	Tekst 3	Ik kijk niet echt naar de bronnen.
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 3, want het komt dichtbij en het is actueel. Ik kijk eigenlijk niet echt of een tekst betrouwbaar is. Dit [tekst 2] vind ik wel betrouwbaar. Ik kan het natuurlijk niet controleren of Blok dat echt gezegd heeft, maar ik hoop dat de journalist professioneel is. [aan de andere kant zegt Docent 10 dat er hiaten inzitten en de tekst niet kritisch is]	

Docent 11

Tekst 1 = origineel

Tekst 2 = gemanipuleerd

Tekst 3 = origineel

Transcript

[docent 11 leest tekst 1]

I Zou u erop klikken als u het op internet ziet staan?

D Nee, dat denk ik niet. Nou aan de andere kant. Ik denk het wel.

[docent 11 leest tekst 2]

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

- I Vindt u het interessant?
- D Hmm... ik zou het niet zo snel aan klikken. Dan lees ik alleen de kop, en dan denk: ja...
[docent 11 leest tekst 3]
- I Interessant?
- D Ja, dit zou ik wel lezen.
- I Dan mag u ze nu even alle drie naast elkaar leggen. Welke tekst heeft echt een goede nieuwskop volgens u? En welke misschien wel niet?
- D Die [tekst 2] vind ik niet zo goed. Dat is vrij oppervlakkig. Daar komt niet uit waarom hij daar is. Dit [tekst 1] is wel, het valt gelijk op. Dit [tekst 3] nodigt uit om verder te lezen. Hoezo dan vaker dan vroeger? Dat is opvallend.
- I En als u kijkt naar de opbouw van de teksten. Vindt u alles logisch? Of mist u dingen?
- D Dit [tekst 2] vind ik een beetje vreemde opbouw. Je zou eerst beginnen met 'bezoek' en dan waar gaat het om. Het is een omdraaiing van de situatie, vind ik.
- I En qua woordkeuze. Is er goed gebruik gemaakt van moeilijk of makkelijke woorden of neutrale berichtgeving?
- D Nee, dat vind ik wel goed. Geen ingewikkelde zinnen.
- I En qua brongebruik. Een nieuwsbericht is natuurlijk altijd opgebouwd uit mensen die iets zeggen. Vindt u dat daar goed gebruik van is gemaakt?
- D Dat staat natuurlijk nergens.
- I Hier zijn bijvoorbeeld de meeste berichten vanuit het Vaticaan. En hier [tekst 3] zijn weer veel meer mensen die iets zeggen.
- D Ja, dat is waar. Dat zijn op zich goede bronnen.
- I Maar als er dan vanuit één blik iets gezegd wordt. Vindt u dan dat daar nog een tegengeluid bij zou moeten?
- D Dit is een beetje karig [tekst 2]. Er wordt te weinig toegelicht.
- I En als u ze allemaal vergelijkt. Welke van de teksten vindt u het meest betrouwbaar?
- D Ik vind deze [tekst 2] wel het meest betrouwbaar. Misschien wel omdat er een aantal mensen worden aangehaald die er iets over weten.
- I En vindt u deze twee dan onbetrouwbaar of dat niet?
- D Nee, dat niet. Ik denk dat dit ook wel betrouwbaar is. Daar ga ik vanuit als het van het Vaticaan komt.
- I En deze [tekst 2]?
- D Ja, er staat wel ANP, vind ik moeilijk om daarover te oordelen.
- I Dus u kijkt vooral naar de bron waar het vandaan komt?
- D Het ligt er ook wel aan waar het staat, komt het van internet of uit de krant.
- I Deze komen allemaal van NOS.nl
- D Maar ik denk ook altijd wel dat je niet alleen NOS moet lezen. Veel verschillende kranten.

Algemene opmerkingen	Tekst 1	
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Kop	Tekst 1	Dit valt gelijk op.
	Tekst 2	Deze is niet zo goed. Hij is oppervlakken en je kan niet zien waar het over gaat.
	Tekst 3	Dit nodigt wel uit om verder te lezen.
Stijl van de tekst	Tekst 1	
	Tekst 2	Dit is een omdraaiing van de situatie. Een vreemde opbouw.
	Tekst 3	
Woordkeuze	Tekst 1	

◆ Betrouwbaarheid beoordelen

	Tekst 2	Die vind ik wel goed.
	Tekst 3	
Brongebruik	Tekst 1	Het zijn wel goede bronnen.
	Tekst 2	
	Tekst 3	
Welke tekst het meest betrouwbaar?	Tekst 2, omdat daar meer mensen worden genoemd. Ik vind het moeilijk om dat te beoordelen. Het ligt er ook wel aan waar het vandaan komt [medium].	